

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Jolita Stulpinaitė

TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ POVEIKIS LIETUVOS EKONOMIKAI

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė doc. dr. Asta Sabonienė

KAUNAS, 2017

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ POVEIKIS LIETUVOS EKONOMIKAI

Tarptautinė ekonomika ir prekyba

(621L16001)

MAGISTRO DARBAS

Studentė .....

Jolita Stulpinaitė VMTEP-5 gr.

20... m. ....

Vadovė .....

doc. dr. Asta Sabonienė

20... m. ....

Recenzentė .....

prof. dr. Irena Pekarskienė

20...m. ....

KAUNAS, 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

(Fakultetas)

JOLITA STULPINAITĖ

(Studento vardas, pavardė)

TARPTAUTINĖ EKONOMIKA IR PREKYBA, 621L16001

(Studijų programos pavadinimas, kodas)

Baigiamojo magistro darbo „Tiesioginių užsienio investicijų poveikis Lietuvos ekonomikai“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

20 17 m. _____ d.

Kaunas

Patvirtinu, kad mano **Jolitos Stulpinaitės** baigiamasis magistro darbas tema „Tiesioginių užsienio investicijų poveikis Lietuvos ekonomikai“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

_____
(vardas, pavardė)

_____
(parašas)

Jolita Stulpinaitė. Impact of Foreign Direct Investments on Lithuanian Economy. Master's Final Thesis in International Economy and Trade. Supervisor Assoc. Prof. A. Sabonienė. Kaunas: Department of Economics, School of Economics and Business, Kaunas University of Technology.

Social Science: 04S

Key words: foreign direct investment, Lithuania, impact, economics

Kaunas, 2017. 80 p.

SUMMARY

Foreign direct investment is the measure generating economic growth, because entering of foreign companies into the market makes a significant contribution to value added of the country as not only new enterprises are founded, plants or factories are built, but also new work places with salaries higher than usual are created, as well as it improves infrastructure, brings new technologies and skills. However, although it might seem that this investment has exclusively positive impact but there can be certain cases when high flows of foreign direct investment may imply disguised purposes to eliminate competitors by acquiring or driving them out of the market, as well as that increases dependency of the state on foreign investors, which may not be willing to share their technologies and created benefits.

Object of the research: foreign direct investment and its impact of Lithuanian economics.

Goal of the research: estimation of the impact of foreign direct investment on Lithuanian economics.

Tasks of the research:

1. Discussing the issue and dynamics of foreign direct investment in Lithuania;
2. Showing theoretical aspects of foreign direct investment and its impact;
3. Defining the course of the research of the impact of FDI attracted by Lithuania and Lithuanian direct investment abroad on Lithuanian economics;
4. Assessing the impact of foreign direct investment attracted by Lithuania on Lithuanian economics;
5. Assessing the impact of Lithuanian direct investment abroad on Lithuanian economics.
6. Assessing the relationship between Lithuanian competitiveness and attracted foreign direct investments.

Results of the research. The research of the impact of foreign direct investment on Lithuanian economics has shown that foreign direct investment attracted by Lithuania has a significant linear relation with the average gross salary in the economy of the country, import, export and GDP. Estimation of the dependence of all these variables and their correlation strength has indicated that 86.9% of Lithuanian export is conditioned by foreign direct investment. This significant impact on export can be explained by the fact that most part of investments attracted to Lithuania is directed to the sector of production; therefore, growth of this segment also determines an increase in exports.

Analysing of the impact of Lithuanian direct investment abroad has shown that has a significant linear relation with the average gross salary in the economy of the country, import, export, GDP and inflation. When assessing all these variables, the highest dependence was established among direct investment abroad and export and GDP. The impact of direct investment abroad on Lithuanian export amounts to 84.1%, while on GDP – to 83.2%. Such an influence of direct investment abroad on Lithuanian export and GDP can be explained by the fact that involvement of Lithuania in foreign countries and markets is especially significant due to different reasons such as development of production and growth of export, import and price decrease, increase in salary and purchasing power what influence the whole Lithuanian economics.

Regardless of FDI impact on Lithuanian economics, it has been established that Lithuania is not a competitive country attracting investment, because it is approximately in place 40th among the countries involved in the research of the competitiveness of countries around the world. The main shortfalls of Lithuania is a small size of the country what means a small market of consumers and lack of them as well as poor business and institutional environment what mostly frightens investors. However, Lithuania is a strong country because of its geographical position and consolidation of Scandinavian countries and their business in Lithuania; therefore, the interest of foreign countries in Lithuania might be higher if Lithuania managed to change different policies restricting investment and business.

TURINYS

ĮVADAS	9
1. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ PROBLEMATIKA IR DINAMIKA LIETUVOJE	11
1.1 Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje mokslinė problematika ir iširtumas.....	11
1.2 Tiesioginių užsienio investicijų dinamikos analizė 2013–2015 metais.....	13
1.2.1 Lietuvos pritrauktų tiesioginių užsienio investicijų 2013–2015 metais analizė	13
1.2.2 Lietuvos tiesioginių investicijų užsienio šalyse 2013–2015 metų analizė.....	18
2. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ IR JŲ DAROMO POVEIKIO EKONOMIKAI TEORINIAI ASPEKTAI	22
2.1 Tiesioginių užsienio investicijų koncepcija.....	22
2.1.1 Tiesioginės užsienio investicijos, jų rūšys ir formos.....	22
2.1.2 Tiesiogines užsienio investicijas lemiantys veiksniai	29
2.1.3 Tiesioginių užsienio investicijų ryšys su pagrindiniais makroekonominiais rodikliais.....	33
2.2 Tiesioginių užsienio investicijų poveikis investicijas priimančiai ir investuojančiai šaliai ...	35
2.2.1 Teigiamas tiesioginių užsienio investicijų poveikis investicijas priimančiai ir investuojančiai šaliai	35
2.2.2 Neigiamas tiesioginių užsienio investicijų poveikis investicijas priimančiai ir investuojančiai šaliai	42
3. TYRIMO METODOLOGIJA	46
4. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ POVEIKIO LIETUVOS EKONOMIKAI TYRIMO REZULTATAI IR DISKUSIJA	49
4.1 Lietuvos pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų poveikis šalies makroekonominiams rodikliams	49
4.1.1 Lietuvos pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų ir makroekonominių rodiklių koreliacinė analizė	49
4.1.2 Lietuvos pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų poveikio eksportui palyginimas su kitomis ES šalimis.....	55
4.2 Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje poveikis šalies makroekonominiams rodikliams ..	59
4.2.1 Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje ir makroekonominių rodiklių koreliacinė analizė.....	59
4.2.2 Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje poveikio eksportui ir BVP palyginimas su kitomis ES šalimis.....	64
4.3 Lietuvos konkurencingumo ir pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų ryšio vertinimas	67
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	73
LITERATŪROS SĄRAŠAS	76

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Pasirinktų ES šalių bendrasis vidaus produktas 2015 m. (mlrd. Eur).....	12
2 pav. Tiesioginės užsienio investicijos 2013–2015 m. (mlrd. JAV dol.).....	13
3 pav. Tiesioginių užsienio investuotojų skaičius 2013–2015 m. pabaigoje.....	14
4 pav. TUI į Lietuvą pagal šalis investuotojas 2013–2015 m. (mln. Eur).....	15
5 pav. TUI į Lietuvos apdirbamąją gamybą 2013–2015 m. (mln. Eur).....	16
6 pav. TUI į Lietuvos finansų ir draudimo veiklą 2013–2015 m. (mln. Eur).....	17
7 pav. TUI pasiskirstymas pagal pagrindines šalis investuotojas, investavusias į Lietuvos finansų ir draudimo veiklą 2013–2015 m.	17
8 pav. Lietuvos tiesioginės investicijos į užsienio šalis 2013–2015 metais (mln. Eur).....	18
9 pav. Lietuvos tiesioginės investicijos į pagrindines Nyderlandų veiklos sritis 2013–2015 m. (mln. Eur).....	19
10 pav. Lietuvos pritraukiamų TUI ir Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje palyginimas 2013–2015 m. (mlrd. Eur).....	20
11 pav. Koreliacinės analizės schema.	46
12 pav. Tiesioginių užsienio investicijų poveikio Lietuvos ekonomikai tyrimo schema.	47
13 pav. Analizuojamų kintamųjų išskirčių tikrinimas	51
14 pav. Lietuvos pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų poveikio eksportui prognozė.....	54
15 pav. Lietuvos ir pasirinktų ES šalių pritraukiamos TUI 2005–2015 m. (mln. JAV dol.).....	55
16 pav. Prekių ir paslaugų eksportas 2005–2015 metais (mln. JAV dol.).....	56
17 pav. Pritraukiamų TUI ir eksporto priklausomybė 2005–2015 m. (mln. JAV dol.).....	57
18 pav. Kintamųjų išskirčių tikrinimas	61
19 pav. Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje, BVP ir eksporto prognozė 2016–2017 m. (mln. Eur).....	64
20 pav. Lyginamų ES šalių tiesioginės investicijos užsienyje, BVP ir eksportas 2005–2015 metais (mln. JAV dol.).....	66
21 pav. Lietuvos konkurencingumo indeksas 2005–2015 m.	67
22 pav. Pasirinktų ES šalių konkurencingumo indeksai 2005–2015 m.	69

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Tiesioginių užsienio investicijų klasifikacija	25
2 lentelė. Tiesioginių užsienio investicijų formos.....	27-28
3 lentelė. Tiesioginių užsienio investicijų veiksniai OLI struktūroje.....	32-33
4 lentelė. TUI poveikį investuojančiai šaliai lemiantys veiksniai.....	40
5 lentelė. Lietuvos pritraukiamos TUI ir analizuojami kintamieji 2005–2015 m.....	50
6 lentelė. Analizuojamų kintamųjų normalumo testas.....	50
7 lentelė. Netiesinio ryšio tarp Lietuvos pritraukiamų TUI ir analizuojamų kintamųjų nustatymas.....	52
8 lentelė. Tiesinio ryšio tarp Lietuvos pritraukiamų TUI ir analizuojamų kintamųjų nustatymas. ..	52-53
9 lentelė. Priklausomybės tarp Lietuvos pritraukiamų TUI ir kintamųjų stiprumo nustatymas.....	53-54
10 lentelė. Pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų poveikio šalies eksportui nustatymas.....	56
11 lentelė. Lietuvos tiesioginės investicijos užsienio šalyse ir analizuojami kintamieji 2005–2015 metais (mln. Eur).....	59-60
12 lentelė. Analizuojamų kintamųjų normalumo patikrinimas.....	60
13 lentelė. Netiesinis ryšys tarp Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje ir nedarbo lygio.....	61
14 lentelė. Tiesinis ryšys tarp Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje ir makroekonominių rodiklių.	62
15 lentelė. Priklausomybės tarp Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje ir kintamųjų stiprumo nustatymas.....	63
16 lentelė. Tiesioginių investicijų užsienyje poveikio šalių BVP ir eksportui nustatymas.....	65-66
17 lentelė. Lietuvos subindeksų vertinimas 2013–2015 metais.....	68
18 lentelė. Ryšys tarp Lietuvos pritraukiamų tiesioginių investicijų ir konkurencingumo 2005-2015 m.	70

IVADAS

Temos aktualumas. Tiesioginės užsienio investicijos yra priemonė, skatinanti šalies ekonomikos augimą, kadangi užsienio įmonių atėjimas į šalį ženkliai prisideda prie jos vertės kūrimo. Didesni tiesioginių užsienio investicijų srautai reiškia naujas galimybes valstybei ir jos žmonėms, kadangi steigiamos ne tik naujos įmonės, statomos gamyklos ar fabrikai, tačiau kartu kuriamos naujos darbo vietos, pasižyminčios didesniu nei įprastu darbo užmokesčio dydžiu, o taip pat gerinama infrastruktūra, atsinešamos naujos technologijos ir įgūdžiai, kurie vėliau gali būti perduodami kitiems.

Nors gali atrodyti, jog šios investicijos turi tik teigiamą poveikį, tačiau gali pasitaikyti atveju, kai didesni tiesioginių užsienio investicijų srautai gali reikšti užslėptus ketinimus pašalinti konkurentus juos įsigyjant ar išstumiant iš rinkos padidinus savo užimamą rinkos dalį, o taip pat didėja valstybės priklausomumas nuo užsienio investuotojų, kurie gali būti nelinkę dalintis savo technologijomis ir sukuriama nauda.

Problema. Tiesioginės užsienio investicijos ir jų daromas poveikis šalies ekonomikai yra plačiai analizuojama tema ekonomikos literatūroje, tačiau nėra bendrai sutariama ar tiesioginės užsienio investicijos turi teigiamą ar neigiamą poveikį, o taip pat didžioji dalis autorių analizuoja pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų poveikį konkrečiam makroekonominiam elementui, kaip pavyzdžiui, bendrajam vidaus produktui ar eksportui. Be to, vyrauja ribota tyrimų, analizuojančių tiesioginių investicijų užsienyje poveikį šalies ekonomikai, interpretacija.

Tyrimo tikslas – įvertinti tiesioginių užsienio investicijų poveikį Lietuvos ekonomikai.

Tyrimo uždaviniai:

1. Įvertinti tiesioginių užsienio investicijų problematiką ir dinamiką Lietuvoje;
2. Atskleisti tiesioginių užsienio investicijų ir jų daromo poveikio ekonomikai teorinius aspektus;
3. Apibrėžti Lietuvos pritraukiamų TUI ir Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje poveikio Lietuvos ekonomikai tyrimo eigą;
4. Atlikti Lietuvos pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų poveikio Lietuvos ekonomikai vertinimą;
5. Atlikti Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje poveikio Lietuvos ekonomikai vertinimą.
6. Įvertinti Lietuvos konkurencingumo ir pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų ryšį.

Tyrimo objektas – tiesioginės užsienio investicijos ir jų poveikis Lietuvos ekonomikai.

Tyrimo metodai. Pagrindiniai tyrimo metodai apima mokslinės literatūros lyginamąją analizę, pagrindinių šalies rodiklių dinamikos analizę, grafinį vaizdavimą, duomenų grupavimą bei sisteminimą. Tyrimui pagrįsti naudojami šie rodikliai: Lietuvos pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos (TUI), Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, bendrasis vidaus produktas (BVP), infliacija, nedarbo lygis, vidutinis darbo užmokestis, eksporto ir importo mastai, konkurencingumas.

Tiesioginių užsienio investicijų poveikio pagrindiniams Lietuvos makroekonominiams rodikliams įvertinti naudojama koreliacinė analizė ir lyginamoji analizė, o ryšiui tarp Lietuvos pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų ir konkurencingumo–konkurencingumo indeksas.

1. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ PROBLEMATIKA IR DINAMIKA LIETUVOJE

Šioje dalyje, remiantis Lietuvos autorių atliktais tyrimais, yra apibrėžiama tiesioginių užsienio investicijų problematika, o taip pat atliekama TUI dinamikos analizė 2013–2015 metų laikotarpiu.

1.1 Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje mokslinė problematika ir ištirtumas

Lietuvoje yra atliktas ne vienas tyrimas, kuris analizuoja tiesioginių užsienio investicijų daromą poveikį šalies ekonomikai, tačiau didžioji dalis šių tyrimų vertina tik Lietuvos pritraukiamas tiesiogines užsienio investicijas ir jų poveikį konkrečioms šalies elementams.

Garšvienė ir Ruplienė (2008), analizavusios tiesioginių užsienio investicijų įtaką šalies ekonominiam augimui ir atlikusios tiesioginių užsienio investicijų ir BVP vienam gyventojui koreliacinę ir regresinę analizę nustatė, jog tarp šių dviejų kintamųjų egzistuoja stipri priklausomybė.

Brenkevičiūtė (2010), kuri analizavo tiesioginių užsienio investicijų poveikį šalies ekonomikai 2005–2008 m., atlikusi tiesioginių užsienio investicijų dinamikos tyrimą remiantis Centrinės ir Rytų Europos valstybių (įskaitant ir Lietuvą) duomenimis, padarė išvadą, jog Lietuvos BVP reikšmingai priklauso nuo tiesioginių užsienio investicijų, todėl didesnės tiesioginės užsienio investicijos reiškia didesnę šalies augimą.

Remiantis Laskiene ir Pekarskiene (2011), kurios analizavo tiesioginių užsienio investicijų poveikį investicijas priimančios šalies darbo produktyvumui, kadangi didesnis šalies produktyvumas lemia didesnę bendrąjį vidaus produktą, padarė išvadą, jog tarp produktyvumo ir tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje egzistuoja stipri priklausomybė, kadangi apie 90 proc. darbo produktyvumo pokyčių Lietuvoje lemia tiesioginių užsienio investicijų srautų pokyčiai.

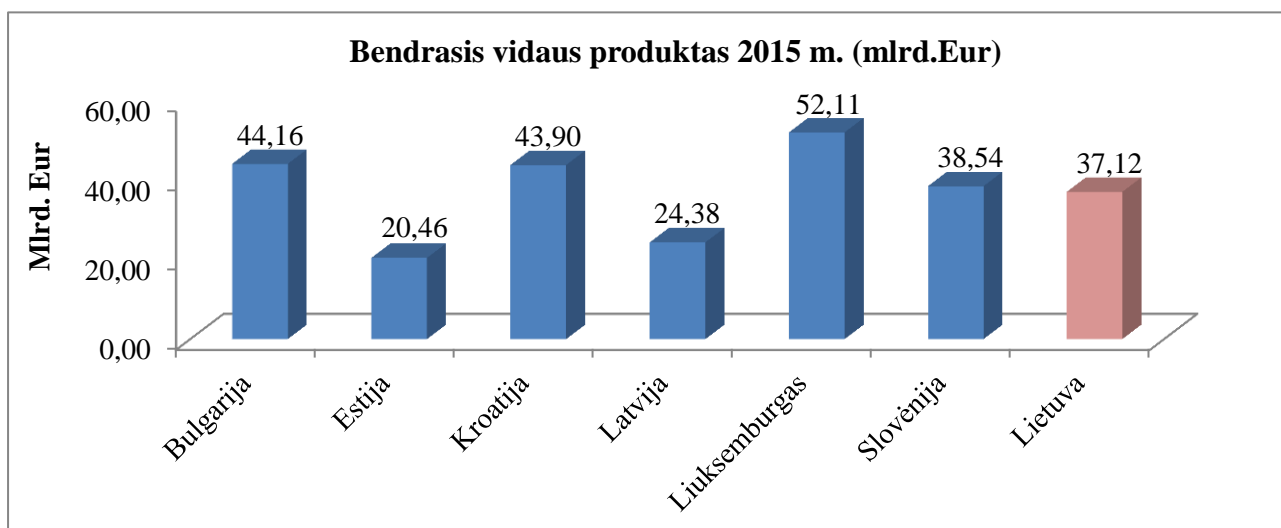
Gasparėnienė ir Remeikienė (2015), analizavusios tiesioginių užsienio investicijų poveikį Lietuvos ekonomikai, nustatė, kad 2007–2013 m. Lietuvos BVP ir eksportas stipriai koreliavo su tiesioginėmis užsienio investicijomis ir tai, jog gamybos sumažėjimas lemia mažesnes investicijų apimtis, o sumažėjusios investicijos ne tik gamybą, bet ir bendrąjį vidaus produktą. Taip pat buvo nustatyta, jog koreliacija tarp tiesioginių užsienio investicijų ir nedarbo lygio šiuo laikotarpiu buvo labai silpna, tačiau pastebima tendencija, jog TUI prisideda prie nedarbo lygio mažėjimo.

Lukoševičiūtė ir Martinkutė-Kaulienė (2016) analizavo tiesioginių užsienio investicijų įtaką Baltijos šalių ekonominei raidai ir atlikusios tiesioginių užsienio investicijų 2008–2014 m. koreliacijos tyrimą nustatė, jog Lietuvoje tarp bendrojo vidaus produkto ir tiesioginių užsienio investicijų egzistuoja labai stiprus ryšys. Jos taip pat pastebėjo, jog bendrasis vidaus produktas labiausiai koreliuoja su tiesioginėmis užsienio investicijomis didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje, draudimo ir finansinėje veikloje, o silpniausiai – apdirbamojoje gamyboje ir informacijoje ir ryšiuose. Tai reiškia,

jog tiesioginės užsienio investicijos į šiuos sektorius daro didelę įtaką BVP pokyčiams Lietuvoje. Autorės taip pat nustatė, jog tiesioginėms užsienio investicijoms į apdirbamąją gamybą padidėjus 1 mln. Eur, bendrasis vidaus produktas padidėja 2,56 mln. Eur, vadinasi, sukuriama didelė pridėtinė vertė, kuri daro teigiamą poveikį šaliai.

Taigi, apžvelgus keletą tyrimų, analizuojančių tiesioginių užsienio investicijų poveikį Lietuvai, galima daryti išvadą, jog mūsų šalies autoriai pagrindinį dėmesį skiria Lietuvos pritraukiamoms TUI ir tiesioginių užsienio investicijų ir Lietuvos bendrojo vidaus produkto priklausomybei. Be to, reikėtų pažymėti ir tai, jog yra nepakankamai tyrimų, analizuojančių Lietuvos ūkio subjektų tiesioginio investavimo užsienyje poveikį Lietuvos ekonomikai.

Viena svarbiausių problemų, kurią išskiria autoriai, yra ta, jog Lietuvos pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos nėra didelės jas lyginant su kitų panašių Europos Sąjungai priklausančių valstybių pritraukiamomis investicijomis. Siekiant įvertinti, kaip atrodo tiesioginių užsienio investicijų srautai į Lietuvą juos lyginant su kitų Europos Sąjungos šalių, buvo atlikta jų lyginamoji analizė. ES šalys buvo pasirenkamos atsižvelgiant į 2015 metais sukurtą bendrąjį vidaus produktą mlrd. Eur (žr. 1 pav.). Šios šalys yra: 1) Bulgarija, 2) Estija, 3) Kroatija, 4) Latvija, 5) Liuksemburgas, ir 6) Slovėnija.

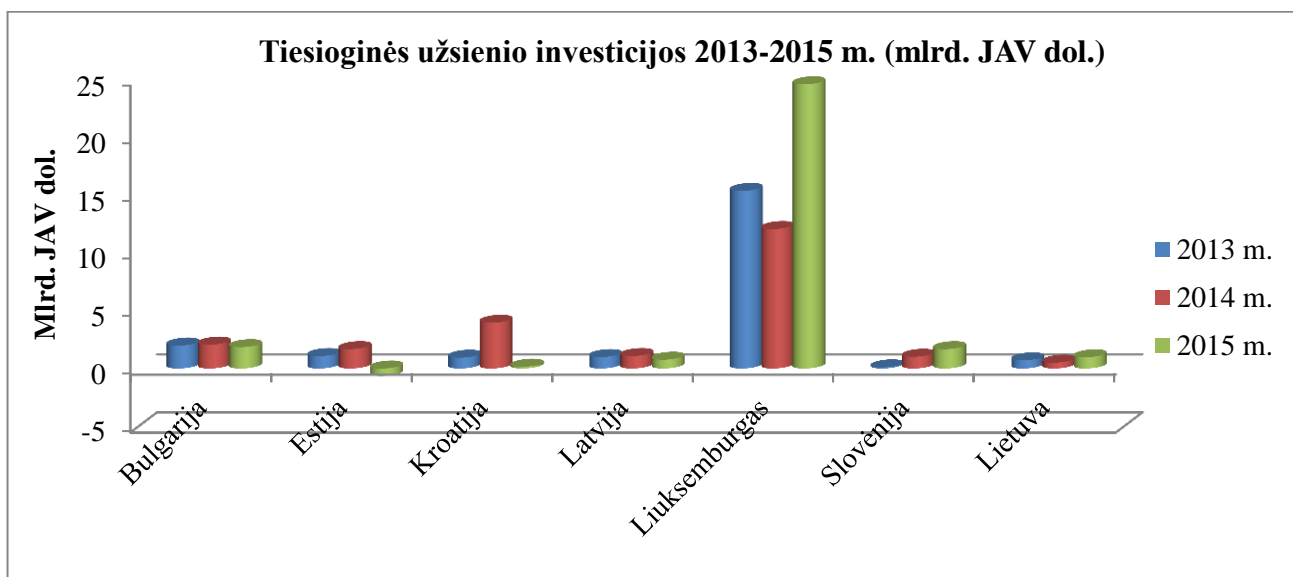

**1 pav. Pasirinktų ES šalių bendrasis vidaus produktas 2015 m. (mlrd. Eur)
(paveikslas sudarytas autorės pagal ES duomenų bazės duomenis, 2017)**

Iš 1 paveikslą matyti, jog pagal 2015 m. sukurtą bendrąjį vidaus produktą iš ES šalių artimiausia Lietuvai buvo Slovėnija, kurios BVP buvo didesnis tik 3,82 proc. Vertinant kitas šalis, BVP atotrūkis yra kur kas didesnis, tačiau, svarbu paminėti, vis tiek artimiausias Lietuvai, nei lyginant Lietuvą su likusiomis ES valstybėmis, tokiomis kaip Airija, Vokietija ar Nyderlandai.

Taigi, atsižvelgiant į tai, jog šių pasirinktų šalių BVP yra artimiausias Lietuvai, svarbu išsiaiškinti, kokie tiesioginių užsienio investicijų srautai jas pasiekė per pastaruosius keletą metų. Šiam

tiksliui pasiekti buvo pasirinktas 2013–2015 metų laikotarpis. Reikėtų pažymėti, jog duomenys yra pateikiami JAV doleriais, nes ne visos šalys informaciją apie investicijas skelbia valiuta eurais.

2 pav. Tiesioginės užsienio investicijos 2013–2015 m. (mlrd. JAV dol.)
(paveikslas sudarytas autorės pagal Pasaulio banko duomenis, 2017)

Iš 2 paveikslu matyti, jog didžiausi tiesioginių užsienio investicijų srautai per pastaruosius 2013–2015 metus buvo Liuksemburge, kadangi per trejetą metų į šalį buvo investuota daugiau kaip 52,04 mlrd. JAV dolerių. Antroji šalis pagal savo pritrauktas investicijas yra Bulgarija–5,90 mlrd. JAV dolerių, o trečioji Kroatija–5,06 mlrd. JAV dolerių. Lyginant Lietuvos pritraukiamas tiesiogines užsienio investicijas, šalis per trijų metų laikotarpį sulaukė 2,18 mlrd. JAV dolerių investicijų ir buvo viena iš mažiausiai investicijų pritraukiančių šalių, kadangi aplenkė tik Estiją–2,11 mlrd. JAV dolerių. Tuo tarpu, trečioji Baltijos šalis Latvija, nors yra visiškai greta Lietuvos, sugebėjo pritraukti net 30 proc. daugiau investicijų. Taigi, atsižvelgiant į tai, yra svarbu išsiaiškinti, kas lėmė tokius mažus tiesioginių užsienio investicijų srautus Lietuvoje.

1.2 Tiesioginių užsienio investicijų dinamikos analizė 2013–2015 metais

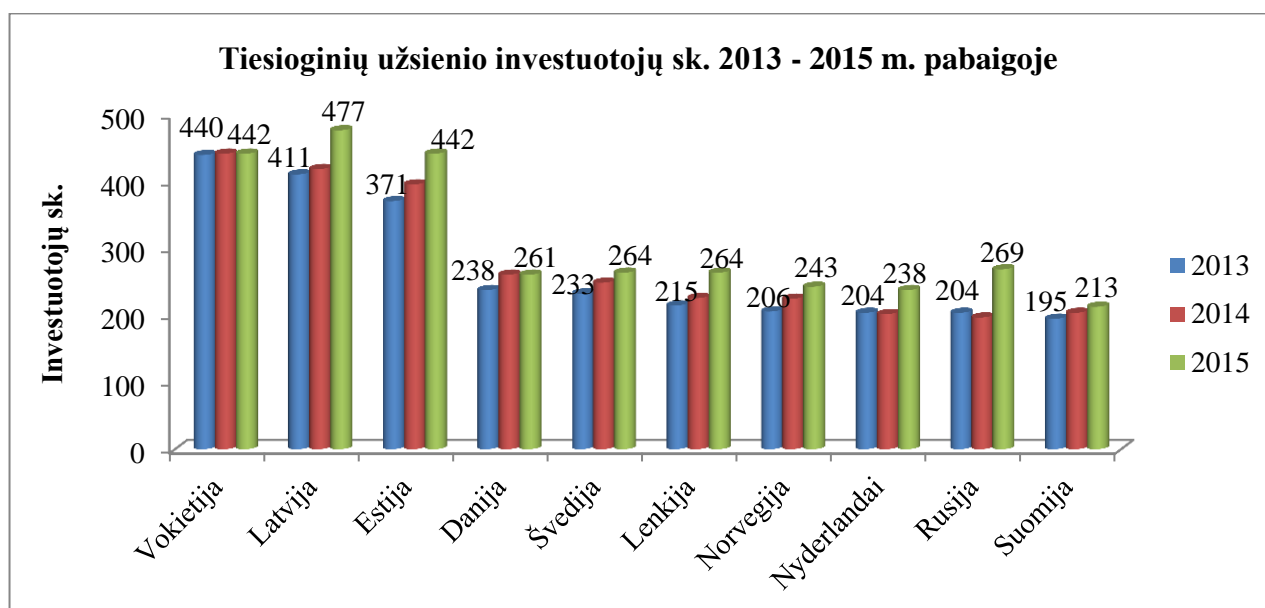
Šioje dalyje pateikiama Lietuvos pritrauktų tiesioginių užsienio investicijų ir Lietuvos ūkio subjektų tiesioginių investicijų užsienio šalyse srautų pokyčių 2013–2015 metais analizė ir jų palyginimas, taip siekiant įvertinti, ne tik kaip kinta Lietuvos pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos, bet ir kiek į kitas užsienio šalis investuoja Lietuvos investuotojai.

1.2.1 Lietuvos pritrauktų tiesioginių užsienio investicijų 2013–2015 metais analizė

Kaip jau buvo minėta, tiesioginės užsienio investicijos–tai šalies augimą skatinantis veiksnys, kuris ženkliai prisideda prie visos ekonomikos gerėjimo. Tiesioginių užsienio investicijų dydis ir srautai priklauso nuo daugelio veiksnių, iš kurių vienas yra bendras investuotojų skaičius. Siekiant

išsiaiškinti, kaip kito tiesioginiai investuotojai Lietuvoje, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis buvo sudarytas 3 paveikslas.

3 paveiksle pateiktos pagrindinės šalys investuotojos į Lietuvą ir jų investuotojų skaičius metų pabaigoje. Vertinant 2013–2014 metus, didžiausias investuotojų skaičius buvo iš Vokietijos, kadangi 2013 m. siekė 440, o 2014 m.–442, tuo tarpu antroje vietoje buvo Latvija, po jos–Estija, kaimyninės Baltijos šalys. Vis dėlto, 2015 m. pastebimi tam tikri pasikeitimai, kadangi investuotojų iš Vokietijos skaičius liko nepakitęs, tačiau smarkiai išaugo jų skaičius iš Latvijos, nuo 419–2014 m. iki 477–2015 metais. Akivaizdūs tiesioginių užsienio investuotojų skaičiaus pokyčiai taip pat pastebimi vertinant Estiją, Lenkiją, Nyderlandus ir Rusiją. Galima manyti, jog tokius investuotojų skaičiaus pokyčius lėmė imtos taikyti Rusijos sankcijos Europos sąjungai.

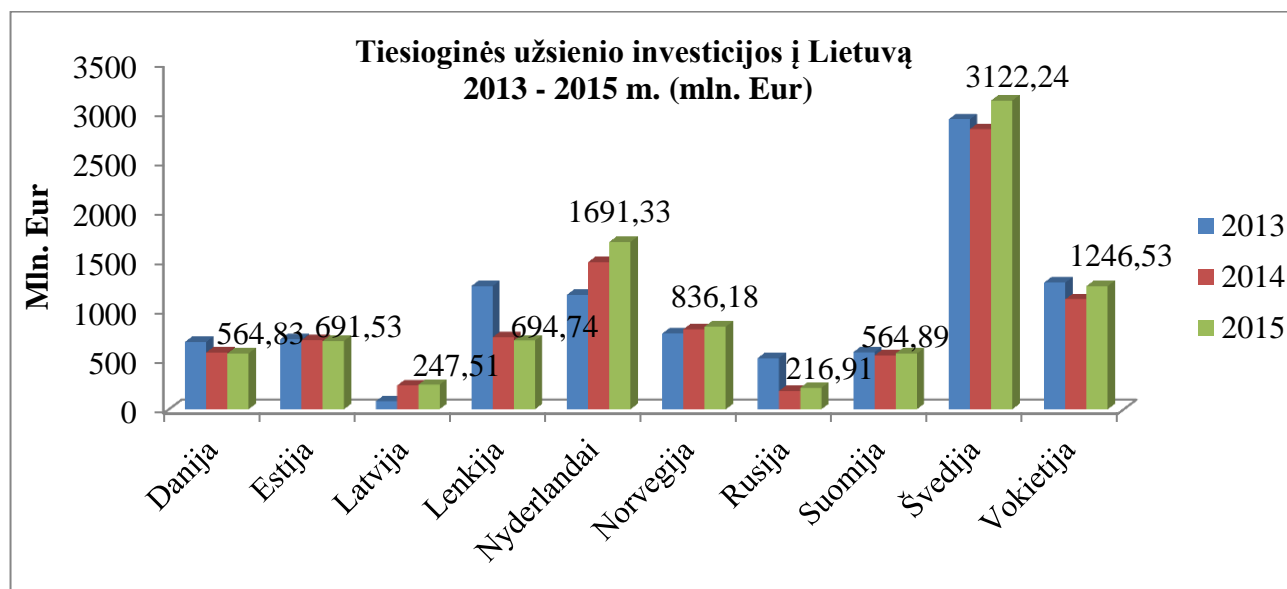
3 pav. Tiesioginių užsienio investuotojų skaičius 2013–2015 m. pabaigoje (paveikslas sudarytas autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2017)

Vidutiniškai, į Lietuvą kiekvienais metais investuoja 441 investuotojas iš Vokietijos, 435 iš Latvijos, 403 iš Estijos, 253 iš Danijos ir 248 iš Švedijos ir kt. Tokių investuotojų skaičių iš Vokietijos, galima manyti, lėmė Lietuvos gamybos pramonė, investuotojų iš Latvijos–buvimas kaimynystėje, patraukli rinka ir geri tarpusavio santykiai, o Skandinavijos investuotojų–finansų sektorius.

Kaip bebūtų, didelis investuotojų skaičius nebūtinai reiškia, jog tiesioginių užsienio investicijų srautai taip pat yra dideli. Siekiant išsiaiškinti, kokie TUI srautai pasiekė Lietuvą 2013–2015 metais, buvo sudarytas 4 paveikslas.

Iš 4 paveikslo matyti, jog daugiausia į Lietuvą per 2013–2015 m. investavo Švedija, kadangi jos investicijos per trejus metus sudarė 8888,27 mln. Eur. Reikėtų pažymėti ir tai, jog šios šalies investicijos 2015 m. padidėjo net 10 proc. jas lyginant su 2014 m. ir sudarė 3122,24 mln. Eur. Antroji šalis investuotoja Lietuvoje buvo Nyderlandai, kadangi 2013 m. į Lietuvą investavo–1156,69 mln. Eur,

2014 m.–1486,91 mln. Eur, o 2015 m. 1691,33 mln. Eur. Vėlgi, pastebimas nuoseklus augimas, kurį galima sieti su IT ir technologijų sričių augimu Lietuvoje. Vertinant Vokietiją, kurios investuotojų skaičius yra didžiausias, tiesioginių užsienio investicijų srautai analizuojamu laikotarpiu nebuvo didžiausi ir sudarė 3640,55 mln. Eur. Po šių trijų pagrindinių šalių seka Lenkija (2667,52 mln. Eur), Norvegija (2412,00 mln. Eur), Estija (2097,00 mln. Eur), Danija (1819,65 mln. Eur), Suomija (1685,18 mln. Eur), Rusija (919,60 mln. Eur) ir Latvija (569,81 mln. Eur).

4 pav. TUI į Lietuvą pagal šalis investuotojas 2013–2015 m. (mln. Eur)

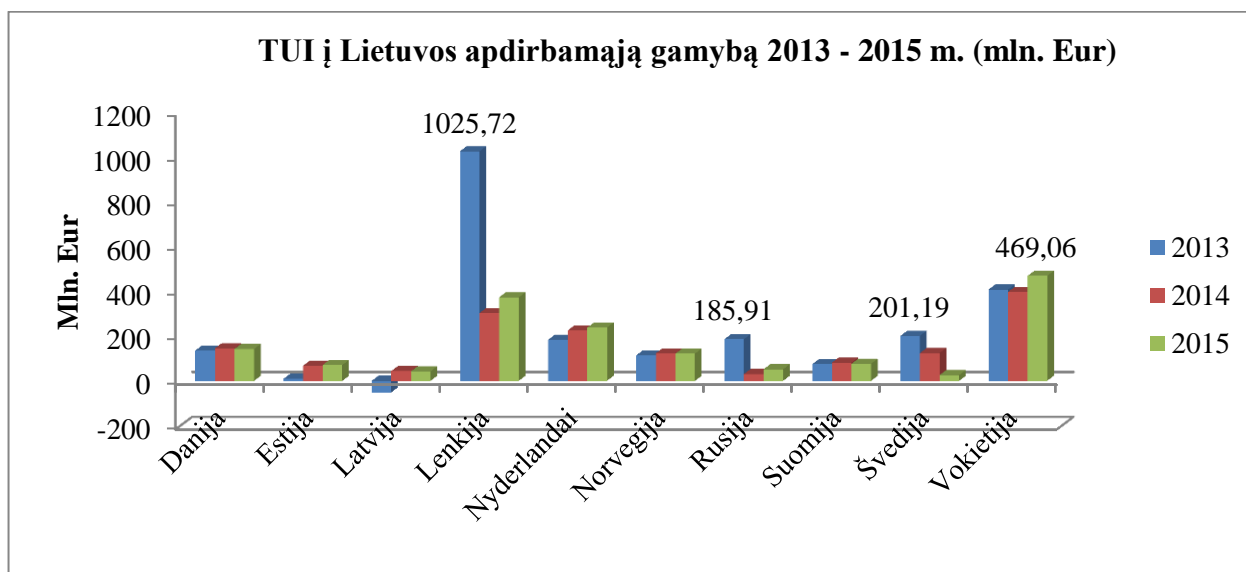
(paveikslas sudarytas autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2017)

Apibendrinant tiesioginių užsienio investuotojų skaičių ir investicijų srautus 2013–2015 metais, galima daryti išvadą, jog nors kartu sudėjus daugiausia į Lietuvą investuoja investuotojai iš kaimyninių Baltijos šalių, tačiau jų generuojamos tiesioginės užsienio investicijos neprilygsta kitoms šalims, tokioms kaip Švedija ar Vokietija. 2015 m. į Lietuvą investavo 264 investuotojai iš Švedijos, kurių bendras investicijų dydis sudarė 3122,24 mln. Eur, kas reiškia, jog vienas investuotojas vidutiniškai investavo 11,83 mln. Eur. Vertinant Vokietiją, 2015 m. į Lietuvą investavo 442 investuotojai, o vienam investuotojui vidutiniškai teko tik 2,82 mln. Eur. investicijų.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, pagrindinės veiklos rūšys, į kurias daugiausia buvo investuojama Lietuvoje 2013–2015 metais, yra apdirbamoji gamyba (žr. 5 pav.) ir finansų ir draudimo veikla.

Iš 5 paveikslu matyti, jog daugiausia į Lietuvos apdirbamąją gamybą analizuojamu laikotarpiu investavo Lenkija ir Vokietija. Lenkijos investicijų suma per trejetą metų sudarė–1702,12 mln. Eur, o Vokietijos–1274,19 mln. Eur. Remiantis VŠĮ „Investuok Lietuva“ 2014 metų ataskaita, Vokietijos, Rusijos, Lenkijos investicijas į apdirbamąją gamybą galima sieti tuo, jog Lietuvoje gamyba sudaro 21 proc. bendrosios pridėtinės vertės, kas lemia tai, jog tai yra viena didžiausių gamybos dalių visoje

Europos Sąjungoje. Be to, tokios šalys pasirenka Lietuvą dėl patogaus susisiekimo ir transportavimo galimybių, išvystytos infrastruktūros.

5 pav. TUI į Lietuvos apdirbamąją gamybą 2013–2015 m. (mln. Eur)

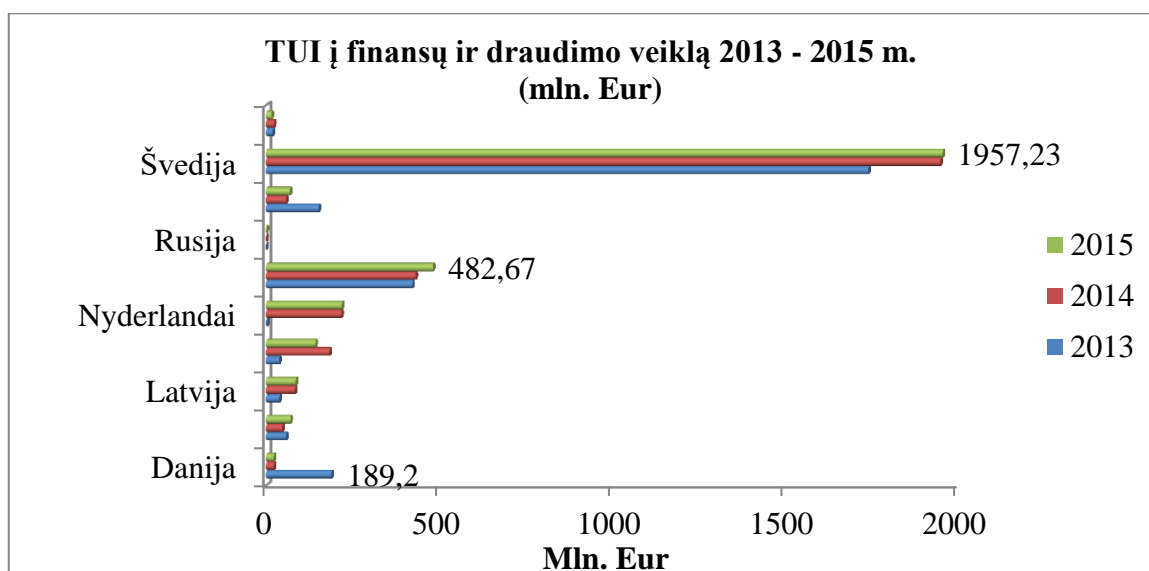
(paveikslas sudarytas autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2017)

2013 metais tarp į Lietuvą investuoti nusprendusių gamybos įmonių buvo tokie garsūs vardai, kaip:

1. Rusijos įmonė „Ani Plast“, kuri Klaipėdoje nusprendė lieti vandens nuotekų sistemų plastikines detales;
2. JAV žemės ūkio technikos gamintoja „Kinze Manufacturing“, kuri Vilniaus rajone nusprendė gaminti sėjamąją techniką, kuri bus eksportuojama į Centrinės ir Rytų Europos šalis;
3. Danijos įmonė „VON“, kuri Šiauliuose nusprendė gaminti tinklus ir kitą įrangą (VŠĮ „Investuok Lietuva“, 2014, p. 6).

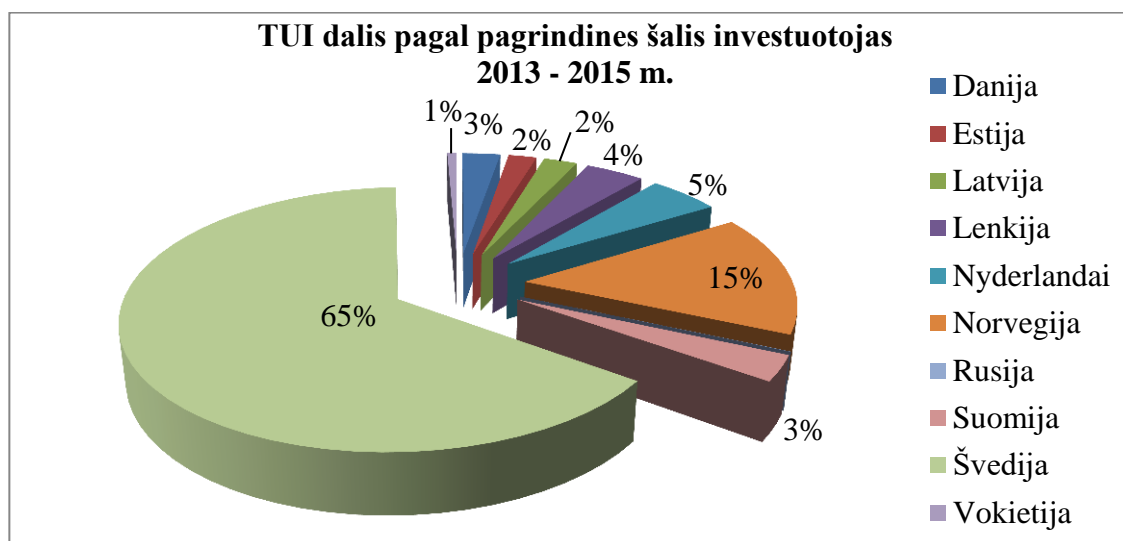
Be apdirbamosios gamybos, kita dar populiaresnė investicijų sritis Lietuvoje yra finansų ir draudimo veikla (žr. 6 pav.). Į Lietuvą daugiausia investuojančios šalys per trejų metų laikotarpį į finansų ir draudimo veiklą investavo daugiau kaip 8753,32 mln. Eur. Iš 6 paveikslo galima pastebėti, jog šalis lyderė šioje srityje yra Švedija. Tokias Švedijos investicijų tendencijas galima sieti su Lietuvoje veikiančiais didžiausiais Švedijos bankais, tokiais kaip „Swedbank“, „SEB“ bankas, „Nordea“ bankas, „Handelsbanken“ ir kiti.

6 pav. TUI į Lietuvos finansų ir draudimo veiklą 2013–2015 m. (mln. Eur)
(paveikslas sudarytas autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2017)

Taip pat svarbu pažymėti ir tai, jog per 2013–2015 metų laikotarpį Švedijos investicijos sudarė apie 65 proc. visų šalių investicijų į finansų ir draudimo veiklos sritį (žr. 7 pav.).

7 pav. TUI pasiskirstymas pagal pagrindines šalis investuotojas, investavusias į Lietuvos finansų ir draudimo veiklą 2013–2015 m.
(paveikslas sudarytas autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2017)

Iš 6 ir 7 paveikslų matyti, jog antroji didžiausia šalis investuotoja į finansų ir draudimo veiklą Lietuvoje yra–Norvegija. Per 2013–2015 m. šios šalies investicijos sudarė apie 15 proc. visų investicijų arba 1338,08 mln. eurų. Tokių investicijų dydį galima sieti su Lietuvoje veikiančiu didžiausiu Norvegijos banku „DNB“.

Taigi, apibendrinant Lietuvos pritraukiamas tiesiogines užsienio investicijas, galima daryti išvadą, jog daugiausia į Lietuvą per trejų metų laikotarpį investavo investuotojų iš Vokietijos, tačiau jų generuojami tiesioginių užsienio investicijų srautai nebuvo patys didžiausi. Daugiausia Lietuva

pritraukia investicijų į apdirbamąją gamybą, į kurią daugiausia investavo Lenkija, ir į finansų ir draudimo veiklą, į kurią daugiausia investavo Skandinavijos šalys, tokios kaip Švedija ir Norvegija.

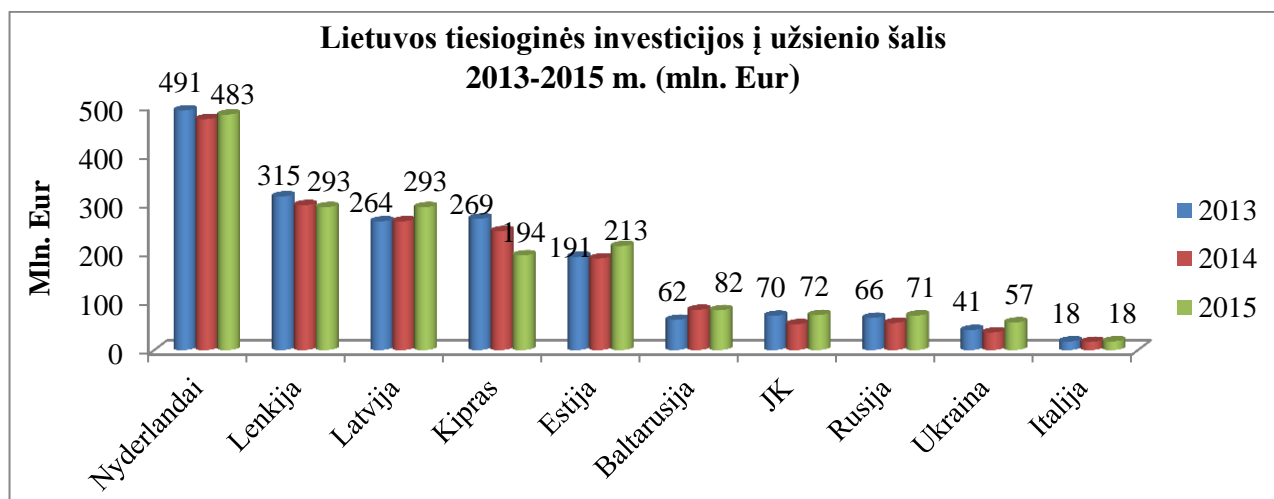
Vis dėlto, Lietuva ne tik geba pritraukti tiesiogines užsienio investicijas, bet ir pati investuoja į užsienio šalis. Dėl šios priežasties, svarbu išsiaiškinti, kiek ir į kokias užsienio šalis ir sritis investavo Lietuvos ūkio subjektai per 2013–2015 metų laikotarpį.

1.2.2 Lietuvos tiesioginių investicijų užsienio šalyse 2013–2015 metų analizė

Lietuvos tiesioginės investicijos į kitas užsienio šalis taip pat yra svarbus rodiklis, parodantis Lietuvos galimybes dalyvauti ir konkuruoti užsienio rinkose, kadangi, šalies atėjimas į užsienio šalį turi naudos ir investuojančiai šaliai.

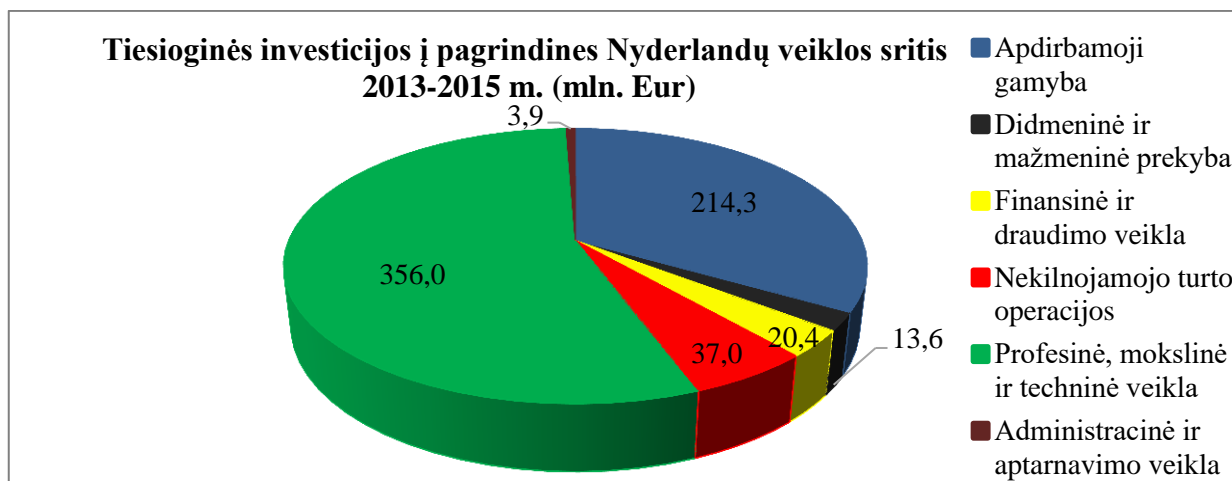
Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis (2017), Lietuvos tiesioginės investicijos į užsienio šalis 2013 m. siekė–2,33 mlrd. Eur, 2014 m.–2,29 mlrd. Eur, o 2015 m.–2,40 mlrd. Eur. 2014 metų tiesioginių investicijų mažėjimą 0,04 mlrd. Eur lyginant su 2013 metais galima sieti su įvairiais prekybos apribojimais, politinės situacijos pasikeitimais, kurie atbaidė Lietuvos investuotojus investuoti į užsienio šalis.

Vis dėlto, siekiant geriau suprasti, į kokias užsienio šalis daugiausia investavo Lietuvos investuotojai 2013–2015 metais, buvo sudarytas 8 paveikslas. Iš 8 paveikslo matyti, jog pagrindinė Lietuvos investicijų kryptis per analizuojamą laikotarpį buvo Nyderlandai, į kurią buvo investuota daugiau kaip 1447 mln. Eur. Antroji tikslinė investicijų iš Lietuvos kryptis buvo Lenkija, po jos Latvija, Kipras ir Estija. Svarbu pažymėti ir tai, jog Lietuvos investicijų sulaukia ir tokios šalys kaip Ukraina, kur politinė ir ekonominė situacija nuolat kinta ir yra veikiama Rusijos įtakos.

**8 pav. Lietuvos tiesioginės investicijos į užsienio šalis 2013–2015 metais (mln. Eur)
(paveikslas sudarytas autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2017)**

Atsižvelgiant į ryškius tiesioginių investicijų srautų skirtumus į tokias šalis kaip Nyderlandai, Lenkija, Latvija ar Ukraina ir Italija, svarbu sužinoti, kurios veiklos sritys per analizuojamą laikotarpį sulaukė daugiausia Lietuvos tiesioginių investicijų šiose šalyse.

**9 pav. Lietuvos tiesioginės investicijos į pagrindines Nyderlandų veiklos sritis
2013–2015 m. (mln. Eur)**

(paveikslas sudarytas autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2017)

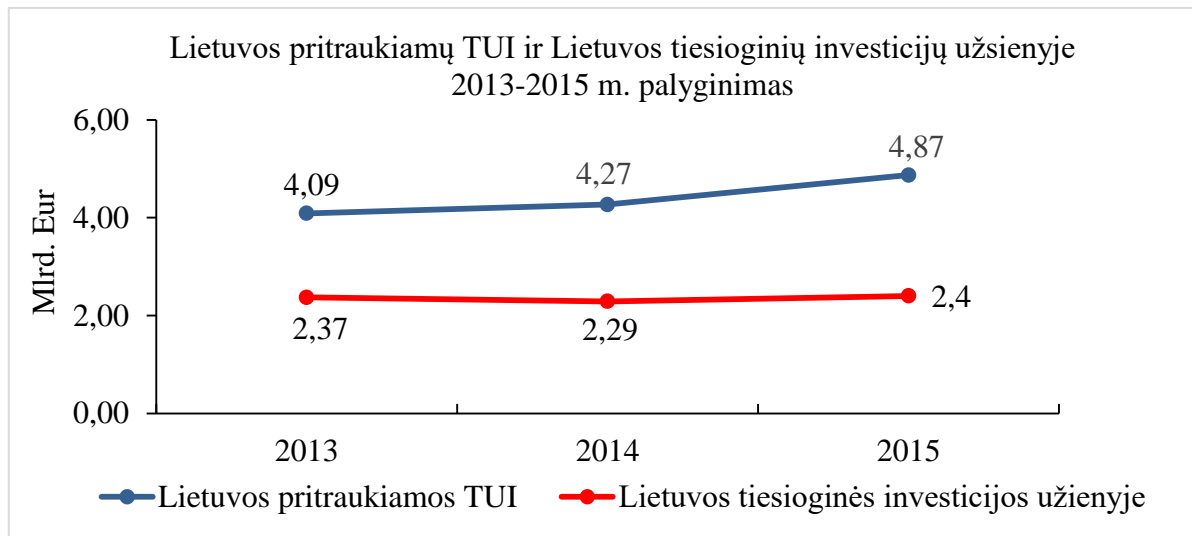
Iš 9 paveikslą matyti, jog per 2013–2015 metus daugiausia Lietuvos investicijų Nyderlanduose teko profesinei, mokslinei ir techninei veiklai, kadangi buvo investuota daugiau kaip 356,00 mln. Eur. Antroji didžioji investicijų dalis teko apdirbamajai gamybai–214,30 mln. Eur. Svarbu pažymėti tai, jog investicijos į profesinę, mokslinę ir techninę veiklą buvo atliekamos tik 2013 metais, kadangi 2014–2015 m. investicijos į šią sritį nebuvo daromos, priešingai nei į apdirbamąją gamybą, į kurią investicijos kiekvienais metais augo.

Vertinant Lietuvos investicijas Lenkijoje, investuotojai per trejetą metų daugiausia investavo į apdirbamąją gamybą: 2013 m.–265,14 mln. Eur, 2014 m.–265,21 mln. Eur, o 2015 m.–266,65 mln. Eur. Po šios srities seka profesinė, mokslinė ir techninė veikla–27,02 mln. Eur ir didmeninė ir mažmeninė prekyba–25,57 mln. Eur.

Lietuvos tiesioginės investicijos Latvijoje yra nukreipiamos į įvairias jos veiklos sritis, kadangi yra investuojama į apdirbamąją gamybą (34,52 mln. Eur), vandens tiekimą ir nuotekų valymą (3,9 mln. Eur), didmeninę ir mažmeninę prekybą (371,24 mln. Eur), informacinius ryšius (147,00 mln. Eur) ir kt. Visą tai galima sieti su buvimu kaimyninėmis šalimis ir stipriais bendradarbiavimo santykiais.

Vertinant kitas Lietuvos pasirenkamas tiesioginių investicijų sritis Kipre ar Estijoje, didžioji dalis investicijų tenka finansinei ir draudimo veiklai (250,61 mln. Eur ir 258,96 mln. Eur atitinkamai), Baltarusijoje dominuoja profesinė, mokslinė ir techninė veikla (77,66 mln. Eur), Didžiojoje Britanijoje–apdirbamoji gamyba (55,56 mln. Eur), Rusijoje–nekilnojamojo turto operacijų sritis (22,32 mln. Eur), Ukrainoje–didmeninė ir mažmeninė prekyba (42,46 mln. Eur), o Italijoje–apdirbamoji gamyba (35,33 mln. Eur).

Žinant Lietuvos pritraukiamas ir iš Lietuvos išeinančias tiesiogines investicijas, svarbu išsiaiškinti ar per analizuojamą laikotarpį Lietuva daugiau investavo ar sugebėjo pritraukti tiesioginių užsienio investicijų (žr. 10 pav.).

10 pav. Lietuvos pritraukiamų TUI ir Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje palyginimas 2013–2015 m. (mlrd. Eur)

(paveikslas sudarytas autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2017)

Iš 10 paveikslu matyti, jog Lietuva per analizuojamą laikotarpį pritraukė beveik du kartus daugiau tiesioginių užsienio investicijų negu pati investavo į kitas užsienio šalis, kas reiškia, jog Lietuva atsargiai investuoja užsienio šalyse, o dėl patrauklių investicijoms veiksnių, tokių kaip žemesni gamybos kaštai ar patogi geografinė padėtis, daugiau pritraukia tiesioginių investicijų iš užsienio.

Taigi, apibendrinant tiesioginių užsienio investicijų problematiką ir dinamiką Lietuvoje, galima daryti išvadą, jog pagrindinė tiesioginių užsienio investicijų mokslinė problematika yra ribotas tyrimų, analizuojančių tiesioginių užsienio investicijų poveikį apskritai Lietuvos ekonomikai, o ne atskiriems jos elementams, skaičius ir tyrimų, kurie analizuotų Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje poveikį Lietuvai, trūkumas, kadangi Lietuvos autorių tyrimuose daugiausia yra analizuojamos Lietuvos pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos.

Atlikus tiesioginių užsienio investicijų dinamikos analizę 2013–2015 metais, įskaitant Lietuvos pritraukiamas TUI ir Lietuvos tiesiogines investicijas užsienyje, galima daryti išvadą, jog Lietuvoje daugiausia investuoja Lenkija ir Skandinavijos šalys, kurios savo tiesiogines užsienio investicijas yra nukreipusios į apdirbamąją gamybą ir finansinę ir draudimo veiklą, o vertinant tiesioginius investicijų srautus iš Lietuvos, pastebima, jog daugiausia šalies investicijų per analizuojamą laikotarpį teko Nyderlandams, o tiksliau, profesinei, mokslinei ir techninei veiklai, taip pat Lenkijai, kurioje

dominavo apdirbamoji gamyba ir Latvijai, kurioje buvo investuota į daugybę veiklos sričių, iš kurių daugiausia teko didmeninei ir mažmeninei prekybai.

Be to, palyginus tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą ir iš Lietuvos, akivaizdu, jog Lietuva investuoja beveik du kartus mažiau, nei kitos užsienio šalys į Lietuvą, kas reiškia, jog Lietuva turi ribotas galimybes įsitvirtinti ir konkuruoti užsienio rinkose, tačiau, galima manyti, tai lemia Lietuvos investuotojų baimė prarasti savo investicijas ir dirbti nuostolingai.

2. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ IR JŲ DAROMO POVEIKIO EKONOMIKAI TEORINIAI ASPEKTAI

Šioje dalyje, remiantis užsienio autorių literatūra ir Europos Sąjungos institucijų ataskaitomis, pateikiami teoriniai tiesioginių užsienio investicijų aspektai. Aptariama tiesioginių užsienio investicijų koncepcija, įvardinamos pagrindinės jų rūšys ir formos. Be to, analizuojama tiesioginių užsienio investicijų aplinka, išskiriami pagrindiniai jas lemiantys veiksniai bei nustatomas ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir pagrindinių šalies makroekonomikos rodiklių. Galiausiai, įvardinamas teigiamas ir neigiamas tiesioginių užsienio investicijų poveikis tiek investuojančiai, tiek ir investicijas priimančiai šaliai.

2.1 Tiesioginių užsienio investicijų koncepcija

Šiuolaikinėje ekonomikos literatūroje tiesioginėms užsienio investicijoms yra skiriamas ypatingas dėmesys, kadangi šios investicijos yra priemonė, skatinanti žinių, technologijų, vadovavimo ir kitų įgūdžių judėjimą ir pasiskirstymą tarp skirtingų šalių, o taip pat skatina priimančios šalies ekonomikos augimą ir turi svarbią reikšmę jas atliekančiai šaliai.

2.1.1 Tiesioginės užsienio investicijos, jų rūšys ir formos

Užsienio literatūroje, tiesioginės užsienio investicijos (TUI) apibrėžiamos gana įvairiai. Remiantis Almfraji ir Almsafir (2013), tiesioginės užsienio investicijos yra apibrėžiamos kaip dešimties ar daugiau procentų įmonės balsavimo teisę suteikiančių vertybinių popierių turėjimas ar kontroliavimas. Jos taip pat gali būti apibrėžiamos kaip kapitalo, technologijų, valdymo ir verslumo rinkinys, kuris leidžia įmonei veikti ir užtikrinti prekes ir paslaugas užsienio rinkoje (Almfraji, Almsafir, 2013, p. 206). Remiantis Anyanwu (2012), tiesioginės užsienio investicijos – tai pagrindinis globalizacijos ir pasaulio ekonomikos elementas, užimtumo, technologinio progreso, produktyvumo skatinimo ir viso ekonominio augimo varomoji jėga. Jos atlieka kritinį vaidmenį užpildant plėtros, užsienio mainų, investicijų ir pajamų mokesčio spragas besivystančiose šalyse (Anyanwu, 2012, p. 425). Kardos (2014) tiesiogines užsienio investicijas apibrėžia kaip gyvybiškai svarbų plėtros šaltinį, kuris yra vienas iš pagrindinių pasaulio, kuriame gyvename, tikslų (Kardos, 2014, p. 1349-1350). Tuluce ir Dogan (2014) pateikia dar keletą tiesioginių užsienio investicijų apibrėžimų. Tiesioginės užsienio investicijos yra lemiamas tarptautinės ekonominės integracijos veiksnys. TUI sukuria tiesioginius, stabilius ir ilgalaikius ryšius tarp ekonomikų, o taip pat skatina naujų technologijų ir „know-how“ žinių perdavimą tarp šalių ir užtikrina, jog investicijas priimančioji šalis skatintų savo produkcijos plėtrą į kitas šalis. Tiesioginės užsienio investicijos taip pat yra papildomas investicijų finansavimo šaltinis, ir atsižvelgiant į tinkamą politinę aplinką, gali būti svarbus mažų ir vidutinių įmonių (sutr. MVI) plėtros kanalas (Tuluce, Dogan, 2014, p. 107). Be to, tiesioginės užsienio

investicijos yra tiesioginės investicijos į gamybą ar verslą, kurias atlieka vienos šalies rezidentas ar įmonė į kitą šalį, įsigydama įmonę tikslinėje šalyje arba išplėsdama egzistuojančio verslo operacijas kitoje šalyje (Tuluca, Dogan, 2014, p. 107-108). Taigi, plačiąja prasme, tiesioginės užsienio investicijos apima susijungimus ir įsigijimus (angl. mergers and acquisitions (M&A), naujų įrenginių statymą ir technologijų diegimą, užsienio šalyje uždirbto pelno reinvestavimą, įmonės vidaus paskolas. Siaurąja prasme, TUI reiškia tik naujų įrengimų diegimą (Tuluca, Dogan, 2014, p. 109).

Remiantis Europos Sąjungos institucijų apibrėžimais, tiesioginės užsienio investicijos–tai tarptautinių investicijų rūšis, kurios yra atliekamos vienos ekonomikos rezidento (tiesioginio investuotojo) siekiant įgyti ilgalaikį interesą kitoje ekonomikoje (tiesioginių investicijų įmonėje). Ilgalaikiai interesai atsiranda tuomet, jei tiesioginis investuotojas įgyja ne mažiau nei 10 proc. balsavimo galią suteikiančių akcijų tiesioginių investicijų įmonėje. Tiesioginės užsienio investicijos yra mokėjimo balanso komponentas, parodantis visus finansinius sandorius tarp vienos šalies ar srities–pvz. Europos Sąjungos (ES)–ir visų kitų likusių šalių (Eurostat, 2012). Remiantis Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos pateikiamu apibrėžimu, tiesioginės užsienio investicijos–tai tarpvalstybinės investicijos, kurias atlieka vienos šalies rezidentas siekdamas įgyti ilgalaikius interesus kitos šalies įmonėje (EBPO, 2014).

Taigi, apibendrinant užsienio autorių ir Europos Sąjungos institucijų pateikiamus apibrėžimus, galima teigti, jog tiesioginės užsienio investicijos–tai investicijos į užsienio šalį, kurios suteikia galimybę įgyti dešimt arba daugiau balsavimo teisę suteikiančių akcijų konkrečioje įmonėje bei padeda užmegzti ilgalaikius santykius. Pagrindiniai tiesioginių užsienio investicijų komponentai yra nuosavas kapitalas, reinvestuotos pajamos (investuotojo pajamų dalis, kuri nebuvo paskirstyta kaip dividendai partneriams) ir paskolos įmonės viduje (kai investuotojas skolina lėšas savo partneriams, dažniausiai be ketinimo grąžinti pinigus) (Antonescu, 2014, p. 683).

Tiesioginių užsienio investicijų rūšys. Teoriniu aspektu, išskiriamos dvi pagrindinės tiesioginių užsienio investicijų rūšys: vertikalios tiesioginės užsienio investicijos ir horizontalios tiesioginės užsienio investicijos.

1) Horizontalios tiesioginės užsienio investicijos. Horizontalios tiesioginės užsienio investicijos dažniausiai yra įvardinamos kaip tiesioginiai užsienio investicijų srautai į išsivysčiusias šalis, kuriuos skatina rinkos siekimo strategijos. Be to, horizontalios tiesioginės užsienio investicijos atkartoja visą investuojančios šalies gamybos procesą užsienio šalyje (Almfraji, Almsafir, 2013, p. 206). Taip pat reikėtų pažymėti, jog horizontalios tiesioginės užsienio investicijos pasireiškia tuomet, kai įmonė atkartoja savo šalyje vykdomą veiklą esant tam pačiam vertės grandinės etapui priimančioje šalyje. Taigi, galima teigti, jog horizontalios TUI atsiranda tuomet, kai tarptautinės įmonės iš esmės vykdo tokius pačius gamybos procesus tiek investuojančios, tiek ir investicijas priimančioje šalyje, tačiau jos būstinė lieka pagrindinėje šalyje, o kiekvienos atskiros gamyklos tiekia produkciją savo

vietinėms rinkoms. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, jog horizontalios TUI gali veikti kaip alternatyva eksportui siekiant arčiau būti užsienio rinkų, taip išvengiant transportavimo išlaidų ir kitų prekybos barjerų (Tuluze, Dogan, 2014, p. 109).

2) Vertikalios tiesioginės užsienio investicijos. Remiantis Almfraji ir Almsafir (2013), vertikalios tiesioginės užsienio investicijos – tai investicijos, kurios pasireiškia užsienio šalies pramonėje, kurioje veikia įmonė, arba siūlo tas pačias paslaugas kaip ir investuojančioje šalyje. Ši investicijų rūšis nėra nukreipta į priimančios šalies naudos didėjimą, kadangi jų tikslas – užimti naują rinką, kas ir yra pagrindinis tiesioginių užsienio investicijų motyvas (Almfraji, Almsafir, 2013, p. 206). Be to, vertikalios TUI apima tarptautines įmones, kurios savo gamybos procesus išdėsto geografiškai. Tai vadinama vertikaliomis TUI, kadangi tarptautinės įmonės atskiria gamybos grandinę vertikaliai, perkeliant tam tikrus gamybos etapus į užsienį. Pagrindinė šio tipo tiesioginių užsienio investicijų idėja yra ta, jog gamybos procesus sudaro sudėtiniai etapai, kurie turi skirtingus gamybos veiksmų reikalavimus. Jei gamybos veiksmų kainos skiriasi tarp įvairių šalių, tuomet įmonėms tampa naudinga pertraukti gamybos grandinę. Pavyzdžiui, tokie procesai kaip produkto surinkimas reikalauja pigios, bet kvalifikuotos darbo jėgos ir technologijų. Jei egzistuoja šių gamybos veiksmų kainų skirtumai tarp įvairių šalių, tuomet tampa naudinga atskirti gamybą. Pagrindinis vertikalių tiesioginių užsienio investicijų judėjimo motyvas yra mažesnės gamybos sąnaudos.

Be šių pagrindinių tiesioginių užsienio investicijų rūšių, Dunning (2002) išskiria kitas keturias pagrindines tiesioginių užsienio investicijų rūšis:

- Natūralių išteklių siekiančios tiesioginės užsienio investicijos;
- Rinkos siekiančios tiesioginės užsienio investicijos;
- Efektyvumo siekiančios tiesioginės užsienio investicijos;
- TUI, kai investuojama siekiant strateginės nuosavybės.

Esant natūralių išteklių poreikiui, įmonės investuoja į užsienį siekdamos įsigyti aukštesnės kokybės natūralius išteklius mažesnėmis kainomis, nei jos galėtų būti įsigyamos investuojančioje šalyje. Vadinasi, natūralūs ištekliai, su išlaidų minimizacija susiję aspektai, pigi nekvalifikuota ir pusiau kvalifikuota darbo jėga, gerai išvystytas transportas bei gerai išvystyta komunikacijų infrastruktūra turėtų būti įvardinami kaip svarbūs veiksniai, lemiantys tiesioginių užsienio investicijų priėmimo sprendimą.

Kalbant apie investicijas, kuriomis siekiama užimti rinkas ar jų dalis, užsienio įmonės investuoja į tam tikrą šalį ar regioną tiekdamos prekes ir paslaugas investicijas priimančios šalies rinkai ir/arba jos kaimyninėms šalims.

Efektyvumo siekiančių tiesioginių užsienio investicijų motyvai taip pat yra labai svarbūs, kadangi yra atsižvelgiama į prieinamumo skirtumus ir visų galimų gamybos veiksmų santykinis kaštus skirtingose šalyse (Dunning, 2002, p. 6-8).

Galiausiai, TUI, kai investuojama siekiant strateginės nuosavybės, yra motyvuojamos ilgalaikiais užsienio įmonių strateginiais tikslais, kurie sustiprina arba padidina jų konkurencinį pranašumą/silpnumą tarp jų konkurentų.

Siekiant apibendrinti tiesioginių užsienio investicijų rūšis, buvo sudaryta 1 lentelė.

1 lentelė

Tiesioginių užsienio investicijų klasifikacija

(lentelė sudaryta autorės pagal Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferencijos ataskaitą, 2009, p. 8)

Investicijas priimančios šalies veiksniai	Įmonės motyvų skatinamos TUI rūšys	Pagrindiniai investiciniai veiksniai priimančioje šalyje
I. TUI politikos struktūra <ul style="list-style-type: none"> • Ekonominis, politinis ir socialinis stabilumas; • Įėjimo ir veikimo taisyklės; • Užsienio filialų veikimo standartai; • Rinkos funkcionavimo ir struktūros politikos; • Tarptautinės sutartys dėl TUI; • Privatizavimo politika; • Prekybos politika ir sąsaja su TUI; • Mokesčių politika. 	A. Rinkos siekiančios	<ul style="list-style-type: none"> • Rinkos dydis ir pajamos vienam gyventojui; • Prieiga prie regioninės ir pasaulinės rinkos; • Konkrečios šalies vartotojų pirmenybė rinkos struktūrai;
	B. Išteklių/turto siekiančios	<ul style="list-style-type: none"> • Medžiagos/žaliavos; • Pigi, nekvalifikuota darbo jėga; • Technologinis, novatoriškas ir kitas sukurtas turtas (pvz. prekės ženklas); • Fizinė infrastruktūra.
II. Ekonominiai veiksniai	C. Efektyvumo siekiančios	<ul style="list-style-type: none"> • Išteklių ir turto išlaidos; • Kitos sąnaudos (transporto, komunikacijos ir t.t.) • Regioninės integracijos sutarties narystė, patogu plėtoti regioninės įmonės tinklus
III. Verslo palengvinimas <ul style="list-style-type: none"> • Investicijų skatinimas; • Investicinės iniciatyvos; • Mažos administracinės išlaidos; • Socialiniai patogumai; • Po investicinės paslaugos. 		

Iš 1 lentelės matyti, jog kiekviena tiesioginių užsienio investicijų rūšis yra sąlygojama investuojančios ir investicijas priimančios šalies, todėl prieš pasirenkant atitinkamą rūšį, viską reikėtų gerai apsvarstyti ir įvertinti, o taip pat nepamiršti, jog nuo tiesioginių užsienio investicijų rūšies priklauso jų forma ir atvirkščiai.

Tiesioginių užsienio investicijų formos. Tiesioginės užsienio investicijos gali būti atliekamos įvairiomis formomis. Taip yra todėl, kad tiesioginės užsienio investicijos yra skirtingo pobūdžio. Apskritai, yra išskiriamos trys pagrindinės TUI formos: 1) plyno lauko investicijos, kai užsienio investuotojai nuo nulio pradeda statyti naujus gamybinius padalinius; 2) rudojo lauko investicijos, kai įmonė įkuriama jau esančioje infrastruktūroje, bei 3) susijungimai ir įsigijimai, kai užsienio

investuotojai įsigyja egzistuojantį turtą. Šios trys tiesioginių užsienio investicijų formos yra visiškai skirtingos. Nėra abejojama, jog plyno lauko investicijos didina investicijas priimančios šalies fizines kapitalo atsargas. Ar tai būdinga ir kitoms formoms, sunku pasakyti (Harms, Meon, 2011, p. 2).

Siekiant geriau suprasti, kas yra plyno lauko investicijos, rudojo lauko investicijos bei susijungimai ir įsigijimai, toliau pateikiamas detalesnis jų apibrėžimas.

1. Plyno lauko investicijos. Šios formos tiesioginės užsienio investicijos apima įmonės padalinių ar gamyklų statymą nuo nulio visiškai tuščiose vietovėse. Pagrindiniai plyno lauko investicijų privalumai yra:

- a) suteikia maksimalų konstrukcinį lankstumą, siekiant atitikti projekto reikalavimus;
- b) nauji įrengimai sumažina reikiamą priežiūrą;
- c) gamyklos ar įrengimai gali būti sukurti siekiant patenkinti dabartinius ir ateities poreikius;
- d) suteikia galimybę pagerinti įmonės įvaizdį.

Kaip bebūtų, šios investicijos taip pat turi savo trūkumų, iš kurių pagrindiniai apima tai, jog kai kurios vietovės nėra pilnai išplėtos, todėl tai reikalauja papildomų išlaidų, tokių kaip išlaidos vandentiekiiui ar kanalizacijai bei aukšti reikalavimai pramonės vietovėms, kas gali reikšti, jog tam tikros vietovės turi savo išskirtinumų, kaip pavyzdžiui, nuolydžiai, žemės sąlygos ir t.t. (Newby, 2015, p. 1).

2. Rudojo lauko investicijos. Rudojo lauko investicijos yra suvokiamos kaip įmonių kūrimas vietovėse, kuriose yra keletas pastatų, kurie gali būti atnaujinami ir toliau naudojami veikloje. Ši TUI forma pasižymi šiais privalumais: a) gali apimti esamas aplinkosaugos licencijas; b) esama infrastruktūra jau yra reikiamoje vietoje; c) mažesnė bendra projekto kaina, kuri priklauso nuo to, kaip intensyviai bus atliekami pakeitimai.

Be privalumų, pažymima ir keletas trūkumų: a) esami pastatai dažnai yra per žemi arba per maži; b) dažnai yra sunku rasti tinkamą vietą; c) didelės išlaikymo ir priežiūros išlaidos; d) senesnės struktūros gali būti lengvai pažeidžiamos ir neatitikti saugumo reikalavimų ir kt. (Newby, 2015, p. 1).

3) Susijungimai ir įsigijimai. Ketinimai susijungti yra grindžiami strateginiais motyvais (susijungdamos įmonės sumažina konkurenciją), susijungiančių šalių papildomumo išnaudojimu (įmonės būstinė su konkrečiais verslumo gebėjimais ar gamybos įrenginiai, pasižymintys atskiru produktyvumu) bei technologijų ir valdymo patirties perdavimu (Stepanok, 2013, p. 2). Vienos šalies įmonės įsigydamos užsienio šalies įmonę įvertina, jog nauda iš tokios formos žinių perdavimo yra didžiausia. Įsigijimai ir susijungimai vyksta tuomet, kai įsigyjanti įmonė sumoka nustatytą sumą pinigų už įmonių susijungimą, o tuomet viena iš dviejų įmonių nusprendžia užsidaryti. Nauja restruktūrizuota įmonė turi didesnę našumą nei atskiros dvi įmonės (Stepanok, 2013, p. 3). Azijos Plėtros bankas (2012) išskiria keletą priežasčių, kodėl įsigijimai ir susijungimai dažniau yra pasirenkami nei plyno lauko investicijos:

– Mažesni gamybos išlaidų skirtumai tarp investuojančios ir investicijas priimančios šalies gali paskatinti tarptautines įmones pasirinkti susijungimus ir įsigijimus, o ne plyno lauko investicijų formą. Atsižvelgiant į tai, jog tarptautinės įmonės dažnai yra įsikūrusios dideles pajamas gaunančiose šalyse, tai reiškia, jog tarpvalstybinių susijungimų ir įsigijimų dalis bendrose įplaukose padidės, kadangi didės ir investicijas priimančios šalies išsivystymo lygis.

– Aukštų kainų šalyse veikiančios įmonės yra labiau linkusios aktyviai dalyvauti tarpvalstybiniuose susijungimuose ir įsigijimuose lyginant su plyno lauko investicijomis, jei egzistuoja santykinai didesnė įmonės turto paklausa žemų kainų šalyje. Tokie numatymai taip pat rodo, jog tarpvalstybinių susijungimų ir įsigijimų dalis bendruose srautuose turėtų padidėti kartu su priimančios šalies išsivystymo lygiu, kadangi patrauklaus įmonės turto paklausa didės ekonomikos plėtros procese.

– Kainų didėjimas steigiant naują gamybos padalinį gali privesti prie tarpvalstybinių susijungimų ir įsigijimų dalies didėjimo bendruose TUI srautuose, kurie eina iš aukštas pajamas gaunančių šalių į žemas. Kadangi tokios išlaidos turi tendenciją didėti dėl geografinio atstumo tarp investuojančios ir investicijas priimančios šalies, tai rodo, jog susijungimų ir įsigijimų dalis bendruose TUI yra didesnė didėjant atstumui tarp šalių (Asian Development Bank, 2012, p. 2).

Be teigiamos susijungimų ir įsigijimų pusės, ši tiesioginių užsienio investicijų forma turi savo minusų, iš kurių keletas yra:

- Šis metodas gali reikšti tik trumpalaikį pinigų turėjimą, tačiau negarantuoti stabilumo ateityje;
- Apie 50 proc. susijungusių įmonių niekuomet nepasiekia savo numatytų finansinių ir rinkos tikslų;
- Įsigyjant įmonę kartu yra įsigyjamos ir jau egzistuojančios jos problemos;
- Įsigijimai paprastai yra brangūs ir reikalauja daug laiko;
- Tai reikalauja įmonių kultūrų susiliejimo (Irwin, 2012, p. 1).

Siekiant apibendrinti šias tris tiesioginių užsienio investicijų formas buvo sudaryta 2 lentelėje, kurioje išskiriami pagrindiniai kiekvienos TUI formos privalumai ir trūkumai

2 lentelė

Tiesioginių užsienio investicijų formos
(lentelė sudaryta autorės pagal Newby (2015), Irwin (2012))

TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ FORMOS		
Plyno lauko investicijos	Rudojo lauko investicijos	Susijungimai ir įsigijimai
<u>Privalumai:</u> 1. Masto ekonomikos pasiekimas; 2. Gamybos, rinkodaros,	<u>Privalumai:</u> 1. Esamų licencijų turėjimas; 2. Mažesnės išlaidos; 3. Infrastruktūros gavimas;	<u>Privalumai:</u> 1. Prieigos gavimas prie nustatytos rinkos; 2. Kvalifikuotų darbuotojų

finansų, tyrimų ir plėtros, transporto ir įsigijimų apimties didėjimas; 3. Galimybės įgyvendinti ilgalaikes strategijas; 4. Galimybė dirbti su atitinkamomis institucijomis nuo pat veiklos pradžios; 5. Galimybė pilnai kontroliuoti savo prekės ženklą.	4. Trumpesnis laikas.	turėjimas; 3. Tikslinės įmonės technologijų, klientų ir tiekėjų įsigijimas; 4. Prekės ženklo turėjimas; 5. Vieno konkurento pašalinimas; 6. Žinių bazės didėjimas.
<u>Trūkumai:</u> 1. Tai gali daugiau kainuoti; 2. Konkursas bus sunkiai įveikiamas; 3. Įėjimo procesas užtruks keletą metų; 4. Įėjimo barjerai gali būti brangūs.	<u>Trūkumai:</u> 1. Veiklos efektyvumas priklauso nuo esamų apribojimų; 2. Pastatai/vieta gali turėti taršos problemų; 3. Senos struktūros gali trukdyti plėtrai; 4. Sunku surasti tinkamą vietą.	<u>Trūkumai:</u> 1. Potencialios mokesčių ir teisės problemos; 2. Integracijos problemos; 3. Finansinės pasekmės; 4. Didelės išlaidos.

Apibendrinant visas tris tiesioginių užsienio investicijų formas, galima teigti, jog tiek plyno lauko investicijos, tiek susijungimai ir įsigijimai, tiek ir rudojo lauko investicijos nėra tobuli tiesioginių užsienio investicijų įvedimo modelio pakaitalai. Tiesioginių užsienio investicijų formos pasirinkimas turi įtakos TUI poveikiui ir jas priimančios šalies gerovei, kuri pasireiškia per mokslinius tyrimus ir plėtrą, išteklių ir žmogiškųjų išteklių lokalizaciją bei technologijų perdavimą. Taip pat yra teigiama, jog plyno lauko investicijos turi didesnę gerovės poveikį investicijas priimančiai šaliai dėl didesnio kapitalo formavimo ir produktyvumo. Be to, žvelgiant iš priimančios šalies perspektyvos, svarbu suprasti, kodėl vienas TUI modelis yra geresnis už kitą, kadangi tai turi įtakos TUI politikos formavimui taip siekiant jas pritraukti į šalį (Asian Development Bank, 2012, p. 2). Kalbant apie rudojo lauko investicijas, galima daryti išvadą, jog nors tai kartais yra suvokiama kaip priimtinausia TUI forma, tačiau dažniausiai pats efektyviausias ir priimtinausias būdas yra „visko pradėjimas nuo įbrėžimo“, t.y. plyno lauko investicijos (Newby, 2015, p. 1).

2.1.2 Tiesiogines užsienio investicijas lemiantys veiksniai

Tiesioginės užsienio investicijos, ypačingai jų srautai, yra suprantami kaip ypatingai svarbus technologijų, efektyvumo gerinimo ir ekonomikos augimo šaltinis. Tiesioginių užsienio investicijų srautus lemiantys veiksniai yra labai įvairūs ir apima šalies, į kurią investuojama, riziką, vieneto darbo išlaidas, investicijas priimančios šalies rinkos dydį, privataus sektoriaus plėtrą, pramonės plėtrą, korupcijos lygį ir vykdomas politikas. Literatūroje taip pat pažymima, jog reikšmingą vaidmenį pritraukiant TUI atlieka šie pagrindiniai elementai: makroekonomikos stabilumas (augimas, infliacija, valiutų kursų svyravimai), institucinis stabilumas, kaip pavyzdžiui, tiesioginių užsienio investicijų politika, teisinių reglamentų skaidrumas, korupcijos lygis, bei politinis stabilumas, kuris apima daugelį rodiklių, nuo politinės laisvės iki priežiūros priemonių, kurios pereinamajame kontekste gali būti naudojamos įvairiais būdais. Be to, iš anksto žinoma politika, kuri skatina makroekonomikos stabilumą, taip pat stimuliuoja TUI srautus. Taip pat pažymima, jog maži mokesčiai padeda pritraukti TUI kaip ir paprasta mokesčių sistema, kuri yra patrauklesnė tiesioginėms užsienio investicijoms (Gondor, Nistor, 2012, p. 1257-1258).

Atsižvelgiant į tai, naudinga suskirstyti tiesiogines užsienio investicijas lemiančius veiksnius į keletą pagrindinių grupių:

1. **Ekonominiai veiksniai.** Kalbant apie ekonominius veiksnius, reikėtų pažymėti, jog dažniausiai jie apima šalies bendrąjį vidaus produktą, darbo užmokesčio lygį, infliaciją, nedarbo lygį, eksporto–importo mastus, valiutų kursų svyravimus ir kitus veiksnius. Šie pagrindiniai makroekonomikos rodikliai ne tik leidžia susidaryti bendrą šalies vaizdą kitų šalių atžvilgiu, tačiau taip pat yra vieni iš pagrindinių kintamųjų, sprendžiančių šalies patrauklumą. Didėjančios šalies augimo tendencijos, darbo užmokesčio pasiskirstymas tarp regionų, mažas nedarbo lygis, spartus prekių judėjimas, infrastruktūros išvystymo lygis gali būti didelė paskata, lemianti tiesioginių užsienio investicijų atėjimą į šalį.

2. **Politiniai–teisiniai veiksniai.** Antroji svarbi tiesiogines užsienio investicijas lemiančių veiksmų kategorija yra politiniai–teisiniai veiksniai, kurie įprastai apima fiskalinę politiką, valstybės įstatymus ir teisės aktus. Fiskalinė politika yra vienas pagrindinių veiksmų, darančių įtaką tiesioginėms užsienio investicijoms (Gondor, Nistor, 2012, p. 1256). Dauguma šalių, nepriklausomai nuo jų plėtros etapo, naudoja plataus masto iniciatyvas siekdamas pritraukti tiesiogines užsienio investicijas. Tuo pačiu metu, be Pasaulio prekybos organizacijos ir Europos Sąjungos taisyklių, vyriausybės turi daugybę instrumentų, kurie tradiciškai yra naudojami skatinti vietos konkurencingumą siekiant pritraukti tiesiogines užsienio investicijas. Remiantis fiskaline politika, vyriausybė gali kontroliuoti makroekonominius kintamuosius, tokius kaip visuminė paklausa, disponuojamos pajamos ar ekonomikos kaip visumos aktyvumas. Potencialios rinkos nenuoseklumas ir persikirstomieji tikslai yra

sprendžiami fiskalinės politikos, taip netiesiogiai siekiant nustatyti ekonomikos augimą ir verslo aplinką (Gondor, Nistor, 2012, p. 1256-1257). Priklausomai nuo investicinių iniciatyvų, vyriausybės taip pat turėtų apgalvoti savo pastangas kaip galėtų modernizuoti infrastruktūrą, padidinti švietimo ir darbo lygį, pagerinti bendrą verslo klimata kaip savo investicijų skatinimo politikos dalį. Visa tai yra svarbu apibrėžiant TUI vietą. Be to, atsižvelgiant į tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą ir atsiradusio pašalinio poveikio mažinimą, vyriausybės politikos turėtų skatinti vietos pramonės augimą ir plėtrą. Tai yra vienas iš pagrindinių vyriausybės intervencijų tikslų (Gondor, Nistor, 2012, p. 1259). Prie politinių veiksnių galima pridėti šalies politinį stabilumą, kadangi politinis šalies stabilumas yra vienas iš pagrindinių potencialių užsienio investuotojų rūpesčių. Buvo nustatyta, jog politinė rizika ir politinis nestabilumas daro didelį poveikį TUI srautams (Yu, Walsh, 2010, p. 6).

3. Mokestiniai veiksniai. Remiantis Hunady ir Orviska (2014) atliktu tyrimu, kuris analizavo įmonėms taikomų mokesčių svarbą pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas, galima teigti, jog įmonėms taikomi mokesčiai nėra reikšmingi, tačiau jų daromas poveikis vis tiek išlieka. Viena iš to priežasčių gali būti didelių tarptautinių įmonių gebėjimas perskirstyti mokesčius tarp įvairių šalių (Hunady, Orviska, 2014, p. 248-249). Nors mokestinė našta nėra esminis kintamasis, tačiau remiantis Eurostat (2012), įmonėms taikoma mokesčių sistema gali turėti įtakos: a) vietai, kur įmonės nuspręs perkelti savo investicijas, b) investicijų dydžiui, ir c) pasirinkimui, kur bus įtvirtintas pelnas (Eurostat, 2012, p. 1).

4. Socialiniai–kultūriniai veiksniai. Šalies gyventojų skaičius, jų kitimo tendencijos, o taip pat socialinė apsauga ir parama, švietimo ir išsilavinimo lygis ir skirtingos šalių vertybės ir papročiai gali būti svarbus veiksnys, lemiantis sprendimą investuoti į konkrečią šalį. Kalbant apie gyventojus, jie gali būti suvokiami kaip žmogiškasis kapitalas, kuris yra vienas iš pagrindinių gamybos ir tiesiogines užsienio investicijas lemiančių veiksnių. Didžioji dalis tarptautinių įmonių yra linkusios samdyti daugiau įgūdžių turinčią darbo jėgą, taip siekiant uždirbti didžiausią pelną. Dėl šios priežasties, gamybos įmonių statymas ir padalinių kūrimas užsienyje suteikia daugiau galimybių renkantis darbuotojus. Darbuotojų kokybės lygis yra svarbus įmonėms, kurios yra įsikūrusios investicijas priimančiose šalyse, kurios naudoja pigesnę darbo jėgą, nei ji yra investuojančioje šalyje (Azam, Khattak, 2009, p. 47).

5. Technologiniai veiksniai. Vis greičiau ir greičiau vykstant technologijų ir inovacijų plėtrai pasaulyje, svarbu paminėti, jog konkrečios šalies technologinis išsivystymas taip pat yra labai reikšmingas renkantis šalį, į kurią norima investuoti. Technologiniai pajėgumai gali būti apibrėžiami kaip dinamiškas konkurencinio pranašumo šaltinis pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas. Technologiniai pajėgumai dažnai yra įvardinami kaip „know-how“ ir „know-why“, priklausomai nuo technologinio plėtros etapo. „Know-how“ yra susijęs su ankstyvaisiais technologinės plėtros etapais, kurių metu šalys gauna galimybę susipažinti su importuojamomis technikomis ir sistemomis, įvedant

efektyvios gamybos praktikas ir mokymąsi, kaip optimaliai naudoti žaliavas ir medžiagas. „Know-why“ seka „know-how“ ir yra susijęs su galimybėmis plėtoti naujas technologijas plačiai taikant mokslo ir technologijų plėtrą (Asia-Pacific Research and Training Network on Trade, 2011, p. 3).

6. Instituciniai veiksniai. Yra tikėtina, jog institucijų kokybė yra vienas iš tiesiogines užsienio investicijas lemiančių veiksnių, ypač mažiau išsivysčiusiose šalyse. Pirma, tinkamas ir geras valdymas ir vadovavimas yra susijęs su didesniu ekonominiu augimu, kuris turėtų pritraukti TUI srautus į šalį. Antra, prastos institucijos, kurios leidžia įsigalėti korupcijai, linkę prisidėti prie investicinių išlaidų didėjimo ir pelno mažinimo. Trečia, didelės TUI sąnaudos padaro investuotojus jautrius įvairiems neaiškumams ir neapibrėžtumams, įskaitant politinį netikrumą, kuris atsiranda skurdesnėse institucijose. Kaip bebūtų, dažnai yra sunku išmatuoti šiuos institucinius veiksnius (Yu, Walsh, 2010, p. 6).

7. Klasterių poveikis. Buvo nustatyta, jog užsienio firmos vienijasi norėdamos įgyvendinti tam tikrus projektus, kadangi didesni tiesioginių užsienio investicijų srautai šalyje yra vertinami kaip geresnis verslo klimatas užsienio investuotojams. Tiesioginės užsienio investicijos taip pat gali gauti naudos iš išorinės masto ekonomijos egzistavimo, kadangi nauji investuotojai imituoja kitų investuotojų praeities investicinius sprendimus priimdami sprendimą į ką investuoti. Susijungdami su kitomis įmonėmis, nauji investuotojai gauna naudos iš teigiamo esamų investuotojų daromo poveikio investicijas priimančioje šalyje. Dažniausiai, šis klasterių poveikis yra pastebimas JAV įmonių atveju, Vakarų Europos kontekste bei pereinamojo laikotarpio ekonomikose (Yu, Walsh, 2010, p. 5).

8. Šalies konkurencingumas. Remiantis Pasaulio konkurencingumo ataskaita (2013 – 2014), šalies konkurencingumas yra apibrėžiamas kaip institucijų, politikų ir veiksnių rinkinys, kuris apibrėžia šalies produktyvumo lygį. Savo ruožtu, produktyvumo lygis nustato gerovės lygį, kurį gali pasiekti ekonomika. Produktyvumo lygis, savo ruožtu, taip pat lemia investicijų grąžą, kuri veikia ekonomikos augimo tempus. Konkurencingumas apima statinius ir dinامينius komponentus, iš kurių pagrindiniai yra: institucijos, infrastruktūra, makroekonominė aplinka, sveikata ir pradinis ugdymas, aukštesnis išsilavinimas ir mokymas, darbo rinkos efektyvumas, finansinės rinkos plėtra ir kt. (World Economic Forum, 2013, p. 4).

Vis dėlto, be šių minėtų pagrindinių veiksnių grupių, yra kita tiesiogines užsienio investicijas lemiančių veiksnių kategorija. Remiantis Dunning J. H. (2000), populiariausia tiesioginių užsienio investicijų veiksnių konceptualizacija ir teorinė struktūra yra įvardinama kaip „eklektinė paradigma“. Eklektinė paradigma – tai paprasta, tačiau gili struktūra (Dunning, 2000, p. 163), kuri pateikia grupinius mikro ir makro lygio veiksnius, kurie lemia tarptautinių bendrovių sprendimą investuoti į užsienio šalį. Struktūra rodo, jog įmonės investuoja į užsienį siekdamos gauti trijų rūšių naudą: nuosavybės (angl. ownership (O)), lokacijos (vietovės) (angl. location (L)) ir internalizacijos (angl. internalization (I)).

Visi šie trys privalumai sudaro OLI struktūrą. Nuosavybės privalumai, kurie apima teisę į turtą, patentus bei kitą nematerialųjį turtą, leidžia įmonėms konkuruoti su įmonėmis tose rinkose, kurios veikia nepriklausomai nuo trūkumų, kuriuos gali sukelti buvimas užsienio įmone, kadangi tai suteikia prieigą prie natūralių išteklių ir ištekliais grindžiamų produktų. Šie privalumai kyla iš įmonės gebėjimo tinkamai koordinuoti papildomus privalumus, kaip pavyzdžiui, gamybą ar pardavimus, o taip pat dėl jos gebėjimo tinkamai panaudoti savo skirtumus įvairiose šalyse. Vietovės privalumai yra tie, kurie lemia užsienio šalies pasirinkimą investuoti į vieną šalį, o ne į kitą, priklausomai nuo jos vietos savybių, kaip pavyzdžiui, darbo privalumai, natūralūs ištekliai, importą ribojantys prekybos barjerai, prekybos išlaidos ar nematerialiojo turto strateginiai privalumai. Vietovės privalumai gali atsirasti dėl vyriausybės reglamentų, transporto išlaidų, makroekonominio stabilumo ir kultūrinių veiksnių skirtumų. Internalizacijos privalumai atsiranda išnaudojant išorinių rinkų trūkumus, įskaitant neapibrėžtumą ir transporto išlaidų mažinimą, o taip pat pasinaudojant mažesniais mokesčiais, mažesne užsienio mainų kontrole ir subsidijomis (Anyanwu, 2012, p. 429-430). Vietovės privalumai priklauso nuo šalies ar regiono ypatybių, o nuosavybės pranašumai yra susiję su vietos įmonių charakteristikomis. Vienas iš patraukliausių vietos elementų yra santykinė konkrečių gamybos veiksnių (žaliavų, darbo, natūralių išteklių) kaina (Antonescu, 2014, p. 683). Atsižvelgiant į tai, 3 lentelėje pateikiama apibendrinta OLI struktūra, išskiriant tiesioginių užsienio investicijų rūšis ir pagrindinius veiksnius (privalumus).

3 lentelė

Tiesioginių užsienio investicijų veiksniai OLI struktūroje
(lentelė sudaryta autorės pagal Dunning, 2002, p. 16)

Tiesioginių užsienio investicijų rūšys	Nuosavybės privalumai	Vietovės privalumai	Internalizacijos privalumai
Natūralių išteklių siekimas	Kapitalas, technologijos, priėjimas prie rinkos; Kitas turtas, jo dydis, derybinė galia.	Natūralių išteklių turėjimas, susijęs transportas ir komunikacijos infrastruktūra; mokesčiai ir kitos iniciatyvos.	Užtikrinti tinkamas kainas siūlančių tiekėjų stabilumą; rinkų kontrolė.
Rinkos siekimas	Kapitalas, technologijos; informacija, valdymas ir organizaciniai įgūdžiai; Masto ekonomija, gebėjimas kurti prekės lojalumą.	Žaliavų ir darbo išlaidos; rinkos dydis ir jos ypatybės; vyriausybės politika (pvz., investicijų iniciatyvos, importo kontrolė ir t.t.)	Siekis sumažinti sandorių ir informacijos išlaidas; pirkėjo nežinojimas ir neapibrėžtumas; siekis apsaugoti nuosavybės teises.
Efektyvumo siekimas a) produkto b) procesų	Prieiga prie rinkos; Masto ekonomija; Geografinė diversifikacija, Tarptautinis	a) Produktų specializacija ir koncentracija; b) „Mažos darbo sąnaudos, investicijas priimančios šalies vyriausybės	a) papildoma nauda iš bendro valdymo ekonomijos; b) Vertikalios

	apsirūpinimas.	iniciatyvos skatinti vietos gamybą, palanki verslo aplinka.	integracijos ir horizontalios diversifikacijos ekonomijos.
Strateginio turto siekimas	Galimas esamo turto sinergijos efektas	Technologijos, organizacinis ir kitas turtas, kurio trūksta įmonei	Bendro valdymo ekonomija, konkurencingumo stiprinimas, strateginiai privalumai, rizikos sumažinimas

Apibendrinant tiesiogines užsienio investicijas lemiančius veiksnius, galima teigti, jog sprendimas investuoti yra sudėtingas procesas, kadangi jis gali būti veikiamas pačių įvairių veiksnių, nuo kurių priklauso tiesioginių užsienio investicijų efektyvumas investicijas priimančioje šalyje, o taip pat investuojančios šalies gaunama nauda.

2.1.3 Tiesioginių užsienio investicijų ryšys su pagrindiniais makroekonominiais rodikliais

Kaip jau buvo minėta, tiesioginės užsienio investicijos yra glaudžiai susijusios su pagrindiniais šalies makroekonominiais rodikliais, tokiais kaip bendrasis vidaus produktas (BVP), nedarbo lygis, darbo užmokestis, infliacija, eksporto–importo mastai, valiutų kursų svyravimai ir pan. Atsižvelgiant į tai, toliau bus analizuojamas tiesioginių užsienio investicijų ryšys su šiais pagrindiniais rodikliais.

- Bendrasis vidaus produktas (BVP). Bendrasis vidaus produktas tiesioginių užsienio investicijų kontekste dažniausiai yra suvokiamas kaip svarbiausias ekonomikos augimo rodiklis, kuris taip pat yra vienas pagrindinių makroekonomikos subjektų. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, jog kuo didesnis bendrasis šalies vidaus produktas, tuo ji yra patrauklesnė užsienio investuotojams, kadangi tai parodo geresnę ekonominę situaciją šalyje. Žinoma, reikėtų paminėti ir tai, jog tiesioginės užsienio investicijos taip pat tiesiogiai prisideda prie šio bendrojo vidaus produkto didėjimo, kadangi į šalį atėjusios naujos užsienio įmonės ne tik kelia gamybos lygį, bet taip pat ir prisideda prie visos ekonomikos gerinimo per technologijų plėtrą, valdymo ir įgūdžių perdavimą ir naujų žinių atnešimą į šalį. Taigi, apibendrinant galima teigti, jog tiesioginės užsienio investicijos ir bendrasis vidaus produktas yra tiesiogiai susiję, kadangi nuo vieno elemento priklauso ir kitas.

- Nedarbo lygis. Tiesioginių užsienio investicijų daromas poveikis šalies užimtumui pasireiškia tiek tiesiogiai, tiek ir netiesiogiai. Šalyse, kuriose kapitalo ištekliai yra gana menki, o darbo daug–darbo vietų sukūrimo galimybės yra vienas iš akivaizdžiausių TUI poveikių. Tiesioginis poveikis pasireiškia tuomet, kai tarptautinės įmonės įdarbina investicijas priimančios šalies gyventojus. Tuo tarpu, netiesioginis poveikis pasireiškia tuomet, kai darbo vietos yra sukuriamos šalies tiekėjams. Toks sprendimas gali būti priimamas tuomet, kai ženkliai išauga tarptautinių bendrovių išlaidos

darbuotojams priimančioje šalyje. Be to, tiesioginių užsienio investicijų užimtumo poveikis ypač svarbus besivystančioms šalims, kurios priima užsienio investicijas: daugelyje iš jų pagrindiniai reikalavimai siekiant tvaraus augimo yra gebėjimas sukcentruoti žmogiškąjį kapitalą (Kurtishi-Kastrati, 2013, p. 28–29). Atsižvelgiant į tai, galima teigti, jog tiesioginės užsienio investicijos yra susijusios su užimtumu ir nedarbo lygiu šalyje, kadangi tai suteikia galimybes investicijas priimančios šalies gyventojams įsidarbinti.

- Darbo užmokesčio lygis. Yra manoma, jog tarptautinės bendrovės visuomet moka darbuotojams aukštesnius atlyginimus, formuoja paklausą aukštos kvalifikacijos darbuotojams nei vietinės įmonės, kas gali būti paaiškinama tuo, jog darbo užmokesčio lygis beveik visada yra teigiamai susijęs su įmonės dydžiu, o tarptautinės įmonės dažniausiai turi didesnę gamybos mastą ir yra didesnės. Mokslinėje literatūroje pažymima, jog aktyvesnis užsienio bendrovių dalyvavimas turėtų padidinti darbo jėgos paklausą taip darant spaudimą vidutiniam darbo užmokesčiui (Kato-Vidal, 2013, p. 218). Be minėtos sąsajos su įmonės dydžiu, užsienio investuotojai taip pat gali mokėti didesnius atlyginimus dėl keleto kitų priežasčių: a) mažesnė darbo jėgos kaita, b) geresnių darbuotojų (turinčių daugiau patirties ir darbo įgūdžių) pritraukimas rinkoje, kuri pirmenybę teikia investuojančios šalies įmonėms (dėl kultūros ir kalbos), c) gerų santykių su visuomene, kuri yra potencialūs vietiniai vartotojai, palaikymas (Tintin, 2012, p.54).

- Infliacija. Infliacija yra apibrėžiama kaip prekių kainų lygio padidėjimas. Infliacija yra skaičiuojama naudojant prekių kainų indeksą, kas teoriškai yra prekių kainų indekso pokyčiai per tam tikrą periodą. Jei šalis susiduria su didele infliacija lyginant su kitomis šalimis, tuomet gali sumažėti prekių paklausa, kas lemia tiesioginių užsienio investicijų šalyje mažėjimą. Infliacija yra suvokiama kaip geras ekonominę situaciją atspindintis rodiklis, todėl kartu tai yra svarbus veiksnys, lemiantis tiesiogines užsienio investicijas. Aukšta infliacija rodo didelį nestabilumą šalyje, kas mažina šalies patrauklumą pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas (Hunjra, Raza, Asif, 2013, p. 44).

- Eksportas ir importas. Tiesioginės užsienio investicijos ir tarptautinė prekyba ne tik vienas kitą papildo ir palaiko, bet taip pat yra neatsiejama ekonomikos globalizacijos dalis. Be to, tiesioginės užsienio investicijos gali skatinti investuojančios šalies eksportą dėl pramoninių jungimosi ir šalutinio poveikio. Be to, tiesioginės užsienio investicijos gali paveikti eksportą iš investicijas priimančios šalies eksporto pusės, o taip pat sustiprinti į eksportą orientuotą produktyvumą, kuris toliau gerina eksporto rezultatus. Didėjantis eksporto produktyvumas gali patraukti kitų investuotojų dėmesį ir paskatinti juos investuoti. Kalbant apie tiesioginių užsienio investicijų ir importo ryšius, galima pažymėti, jog pradinės tiesioginės užsienio investicijos ir vėlesni veikimo etapai gali turėti įtakos šalies importui. Pradinių investicijų etape, įrangos, mašinų, montavimo priemonių importas prisideda prie importo balanso. Tiesioginių užsienio investicijų įmonės yra linkusios importuoti kapitalą, tarpines prekes ir paslaugas, kurių nėra investicijas priimančioje šalyje. Vėlesniuose investicijų etapuose, indėlių

pobūdis, rezultatų pobūdis, šalutinis produktyvumo poveikis ir santykių su kitais dalyviais tipas padeda apibrėžti TUI poveikį šalies importui. Kadangi užsienio investuotojai naudoja vietines žaliavas ir kitas gamybos medžiagas ir priemones, tai negali turėti reikšmingo neigiamo poveikio importui. Taigi, apibendrinant ryšį tarp TUI ir eksporto ir importo, galima teigti, jog tiesioginės užsienio investicijos gerina tarptautinę prekybą, skatina produktyvumą ir, iš esmės, daro tik teigiamą poveikį (Jayakumar, Kannan, Anbalagan, 2014, p. 54–55).

2.2 Tiesioginių užsienio investicijų poveikis investicijas priimančiai ir investuojančiai šaliai

Pastaraisiais dešimtmečiais tiesioginių užsienio investicijų vaidmuo, svarba ir poveikis mikro, makro ir globaliu lygiu buvo plačiai aptariamas ekonomikos literatūroje. Vieną iš pagrindinių klausimų kelia ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir ekonominio augimo. Yra manoma, jog tiesioginės užsienio investicijos prisideda prie vidaus šalies kapitalo augimo, kuria darbo vietas ir didina pajamų lygį, skatina technologijų plėtrą, o kartu įgūdžių ir „know-how“ žinių perdavimą naudojant naujas užsienio technologijas bei pagerina TUI priimančios šalies ekonomiką. Tai ypač tikėtina kalbant apie mažiau išsivysčiusias šalis. Investicijos yra suprantamos kaip ekonomikos augimo variklis ilguoju laikotarpiu. Iš kitos pusės, tiesioginės užsienio investicijos gali turėti neigiamą poveikį, kaip pavyzdžiui, skatinti investuojančios šalies investicijų išstūmimo efektą, nesąžiningą konkurenciją tarp užsienio ir šalies įmonių, o taip pat „rinkos užgrobumo“ efektą, kurį sukelia prastas investuojančios šalies investicijų pasisavinimas, kuris priveda prie rinkos nelygybės (Kardos, 2014, p. 1349–1350). Atsižvelgiant į tai, toliau bus analizuojamas tiesioginių užsienio investicijų daromas teigiamas ir neigiamas poveikis investicijas priimančiai ir investuojančiai šaliai.

2.2.1 Teigiamas tiesioginių užsienio investicijų poveikis investicijas priimančiai ir investuojančiai šaliai

Kaip jau buvo minėta, tiesioginės užsienio investicijos daro teigiamą poveikį tiek investicijas priimančiai, tiek ir investuojančiai šaliai, todėl toliau šis poveikis bus išskiriamas į dvi pagrindines grupes:

1. Teigiamas tiesioginių užsienio investicijų poveikis investicijas priimančiai šaliai. Teigiamas tiesioginių užsienio investicijų poveikis dažniausiai apima šalies ekonomikos augimą, integraciją į pasaulinę ekonomiką, konkurencijos didėjimą, įmonių plėtrą ir reorganizavimą, technologijų ir žinių perdavimą, žmogiškųjų išteklių plėtrą, vietovės plėtrą, tvaraus augimo skatinimą ir kt.

- Technologijų ir žinių perdavimas. Tiesioginės užsienio investicijos yra būdas pagerinti šalies ekonominę veikimą, kuris pasireiškia per daug pažangesnių technologijų perdavimą, kurį atlieka į šalį atėjusios naujos tarptautinės įmonės. Tarptautinės įmonės dažnai yra apibrėžiamos kaip technologiškai

labiau išsivysčiusios įmonės, kas gali būti paaiškinama tuo, jog šios įmonės dažnai yra atsakingos už beveik visas moksliniams tyrimams ir plėtrai skirtas pasaulio lėšas, o taip pat yra pagrindinis technologijų sklaidos šaltinis. Be to, tarptautinių įmonių į šalį atsivežtos naujos ir pažangios technologijos leidžia sumažinti šias naujas technologijas priimančių įmonių išlaidas moksliniams tyrimams ir plėtrai. Reikėtų pažymėti ir tai, jog technologijų perdavimas vietinėms įmonėms vyksta savanorišku pagrindu, kadangi taip siekiama padėti pagerinti jiems tiekiamus produktus. Dažniausiai, technologijų ir žinių perdavimas vyksta mokymų, techninės pagalbos ir kitos informacijos perdavimo forma, kas leidžia pagerinti produktų kokybę ir apimtis. Apibendrinant galima teigti, jog pagrindinis technologijų ir žinių perdavimo investicijas priimančiai šaliai poveikis yra nauji pažangesni produktai ir nauji gamybos procesai, o taip pat naujos technologijos yra modernesnės ir „draugiškos“ aplinkai (Moura, Forte, 2010, p. 5).

- Užimtumas. Su tiesioginėmis užsienio investicijomis susijęs poveikis užimtumui yra tiek tiesioginis, tiek ir netiesioginis. Šalyse, kur kapitalas yra gana menkas, darbo vietų sukūrimo galimybės–tiek tiesiogiai, tiek ir netiesiogiai–yra vienas iš ryškiausių tiesioginių užsienio investicijų poveikių. Tiesioginis poveikis pasireiškia tuomet, kai užsienio tarptautinės įmonės įdarbina daug investicijas priimančios šalies piliečių. Tuo tarpu, netiesioginis poveikis pasireiškia tuomet, kai darbo vietos kaip investicijų rezultatas yra sukuriamos vietinių tiekėjų arba kai darbo vietos yra sukuriamos dėl padidėjusių darbo išlaidų tarptautinių įmonių darbuotojams.

Tiesioginių užsienio investicijų užimtumo poveikis yra ypač svarbus besivystančioms tiesiogines užsienio investicijas priimančioms šalims: daugeliui iš jų, pagrindinis reikalavimas siekiant tvaraus augimo yra gebėjimas įsisavinti žmogiškuosius išteklius iš žemės ūkio ir paslaugų pramonės šakų. Kokybinis tiesioginių užsienio investicijų poveikis užimtumui globaliu mastu yra kuklus, tačiau siek tiek didesnis besivystančiose investicijas priimančiose šalyse, ir ypač gamybos sektoriuose (Kurtishi-Kastrati, 2013, p. 28-29).

- Integracija į pasaulinę ekonomiką. Integracija į pasaulinę ekonomiką dažniausiai pasireiškia per tarptautinę prekybą. Tiesioginių užsienio investicijų poveikis tarptautinei prekybai skiriasi priklausomai nuo jos motyvų, t.y. ar tarptautinė prekyba siekia efektyvumo, rinkos, išteklių ar strateginio turto. Priklausomai nuo šių motyvų, tiesioginės užsienio investicijos gali ženkliai prisidėti prie eksporto augimo šalyje, o tais atvejais, kai tarpiniai (nebaigta gamyba) produktai yra importuojami už investicijas priimančios šalies ribų, tuomet tiesioginės užsienio investicijos gali padidinti tiek importą, tiek ir eksportą. Be to, eksporto augimas dažnai yra siejamas su prekybos liberalizavimu, kas taip pat reiškia ir importo augimą. Bendras to rezultatas–prekybos balanso pagerėjimas ilguoju laikotarpiu (Kurtishi-Kastrati, 2013, p. 29-30).

- Kapitalo judėjimas. Priklausomai nuo to, kiek kapitalas yra svarbus, tarptautinės įmonės investuoja į ilgalaikius projektus prisiimdamos riziką ir repatriacijos pelną, kai projektas duoda grąžą.

Laisvieji kapitalo srautai tarp šalių leidžia pasiekti didžiausią kapitalo grąžos normą. Dauguma tarptautinių įmonių dėl savo dydžio ir finansinių pajėgumų turi prieigą prie finansinių išteklių, kurie nėra prieinami investicijas priimančiai šaliai. Šios lėšos gali būti gautos iš vidinių įmonės šaltinių ar dėl jų reputacijos, kadangi didelės tarptautinės įmonės gali lengviau pasiskolinti pinigų iš kapitalo rinkų, nei tai galėtų investicijas priimanti šalis. Kai kapitalo įplaukos įgauna tiesioginių užsienio investicijų formą, tuomet atsiranda ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir vidaus investicijų. Vis dėlto, šis ryšys gali paskatinti „išstūmimo efekto“ atsiradimą, kadangi TUI papildo vidaus investicijas. Vieno tiesioginių užsienio investicijų įplaukų dolerio padidėjimas yra susijęs su bendru investicijų padidėjimu investicijas priimančioje šalyje daugiau nei vienu doleriu. Be to, yra daug ir kitų privalumų, kurie yra susiję su neribotais kapitalo srautais, kaip pavyzdžiui:

- Tarptautiniai kapitalo srautai sumažina riziką, su kuria susiduria kapitalo savininkai, ir leidžia jiems diversifikuoti savo įsiskolinimus ir investicijas;
- Pasaulinė kapitalo rinkų integracija gali prisidėti prie geriausių įmonės valdymo praktikų;
- Pasaulinis kapitalo mobilumas apriboja valdžios gebėjimą priimti blogas politikas (Kurtishi-Kastrati, 2013, p. 27).

- Konkurencijos didėjimas. Užsienio įmonių egzistavimas šalyje gali prisidėti prie ekonomikos plėtros skatinant konkurenciją vidaus rinkoje, kas lemia didesnę produktyvumą, mažesnes kainas ir daug efektyvesnę išteklių paskirstymą. Padidėjusi konkurencija yra linkusi skatinti įmonių kapitalo investicijas į gamyklas, įrangą, mokslo ir technologijų plėtrą, kas leidžia įgyti konkurencinį pranašumą. Be to, tiesioginių užsienio investicijų poveikis konkurencijai gali būti ypatingai svarbus paslaugų tiekimo atvejais, kaip pavyzdžiui, telekomunikacijos, finansinių paslaugų, kur eksportas dažnai nėra tinkamas pasirinkimas. Be to, tiesioginės užsienio investicijos veikia kaip galinga konkurencijos ir inovacijų paskata, kuri skatina investuojančios šalies įmones sumažinti išlaidas ir padidinti savo konkurencingumą (Kurtishi-Kastrati, 2013, p. 31).

- Žmogiškųjų išteklių plėtra. Tiesioginės užsienio investicijos gali turėti įtakos šalies ekonomikos augimui per žmogiškųjų išteklių ar darbo jėgos formavimą. Aukštos kvalifikacijos darbuotojai leidžia padidinti darbo produktyvumą. Dažniausiai, žmogiškojo kapitalo patobulinimai atliekami per neformalius mokymus, jog darbuotojai galėtų stebėti tarptautinių įmonių atliekamas operacijas. Be to, labai svarbu yra tai, jog darbuotojai būtų pasiruošę ir mokėtų naudotis tarptautinių įmonių atsivežtomis technologijomis. Kaip kitą tiesioginių užsienio investicijų daromą teigiamą poveikį žmogiškųjų išteklių plėtrai galima įvardinti tai, jog naujų žinių įgiję darbuotojai patys ima steigti naujas įmones ir vėliau savo gautas žinias perduoda naujos įmonės darbuotojams. Be to, tarptautinės įmonės dažnai yra atsakingos už investicijas priimančios šalies mokymo gerinimą, kadangi tarptautinės įmonės vietos valdžios institucijoms įrodo, jog yra būtina turėti kvalifikuotą darbo jėgą (Moura, Forte, 2010, p. 6).

- Įmonių plėtra ir reorganizavimas. Tiesioginės užsienio investicijos tikriausiai yra vienas pagrindinių elementų kuriant geresnę ekonominę aplinką, o taip pat yra investicijas priimančios šalies pokyčių šaltinis. Dažniausiai yra išskiriamos dvi situacijos, kai šiuos pokyčius pajaučia vietinės įmonės. Pirma, nors tarptautinės įmonės norėdamos patekti į rinką susiduria su įvairiomis kliūtimis, tačiau jų atėjimas padeda pašalinti ar nuslopinti vietos monopolius šiuose sektoriuose, kas galiausiai pakeičia nacionalinės ekonomikos struktūrą. Antra, tiesioginių užsienio investicijų atveju tarptautinės įmonės turi galią daryti įtaką jų politikų pritaikymui įsigyjamose įmonėse, kas paprastai padidina darbuotojų įtraukimą iš kitų tarptautinės įmonės padalinių. Dėl to, vietinių įmonių struktūra yra skatinama prisiderinti prie šių pokyčių, todėl dažniausiai vietos įmonės ima kopijuoti tarptautinių įmonių naudojamas struktūras, kurios yra efektyvesnės. Be to, dėl tiesioginių užsienio investicijų dažnai įmonės pakeičia savo pobūdį, t.y. nuo viešų įstaigų pereinama prie privačių įmonių ar bendrų įmonių su užsienio investuotojais ir kt. (Moura, Forte, 2010, p. 10).

- Mokėjimų balansas. Tiesioginių užsienio investicijų poveikis šalies mokėjimų balansui yra svarbus daugelio investicijas priimančių šalių vyriausybių politikų klausimų. Egzistuoja trys pagrindinės tiesioginių užsienio investicijų poveikio mokėjimų balansui pasekmės:

- Pirma, kai tarptautinės įmonės įkuria užsienio dukterinę įmonę, investicijas priimanti šalis gauna naudos iš pradinių kapitalo įplaukų;

- Antra, jei tiesioginės užsienio investicijos yra pakaitas prekių ir paslaugų importui, tai gali pagerinti dabartinį investicijas priimančios šalies mokėjimų balansą;

- Trečia, potenciali mokėjimų balanso nauda pasireiškia tuomet, kai tarptautinės įmonės naudoja užsienio dukterinę įmonę eksportuoti prekes ir paslaugas į kitas šalis (Kurtishi-Kastrati, 2013, p. 29).

- Ekonomikos augimas. Tiesioginių užsienio investicijų poveikis ekonomikos augimui apima visus anksčiau minėtus TUI poveikius, tačiau apibendrinant galima teigti, jog tai atlieka ypatingai svarbų vaidmenį nacionalinės ir regioninės ekonomikos plėtroje, ir kaip yra įvardinama ES Komisijos, tai yra didžiausia besivystančių šalių jėga (Antonescu, 2014, p. 681). Teoriškai, tiesioginės užsienio investicijos turi tiesioginį poveikį augimui, kuris pasireiškia per kapitalo akumuliaciją ir naujų gamybos veiksnių įvedimą į gamybos funkciją tiesiogines užsienio investicines priimančioje šalyje (Almfraji, Almsafir, 2013, p. 208). Be to, tiesioginės užsienio investicijos turi tiesioginį poveikį augimui dėl jų sąveikos su žmogiškuoju kapitalu ir didesnę poveikį nei investuojančios šalies investicijos (Almfraji, Almsafir, 2013, p. 209). Be kita ko, tiesioginės užsienio investicijos gali turėti įtakos darbo ir kapitalo rinkoms ir prekybos modeliams (Tuluze, Dogan, 2014, p. 107). Taip pat reikėtų pažymėti, jog TUI turi teigiamą poveikį mokėjimo balansui ir pasitarnauja kaip galinga ekonominės integracijos priemonė. Tiesioginės užsienio investicijos užpildo spragas tarp ribinio kapitalo produkto ir darbo. Ekonomikos teorija taip pat teigia, jog tiesioginės užsienio investicijos gali

generuoti teigiamą šalutinį poveikį vidaus įmonėms investicijas priimančioje šalyje (Tuluze, Dogan, 2014, p. 108), kadangi tai padidina kvalifikuoto ir nekvalifikuoto darbo užimtumą (Omri and Kahouli, 2014, p. 2). Be to, užsienio įmonių buvimas gali pagerinti regiono konkurencingumą (Antonescu, 2014, p. 681). Atsižvelgiant į tai, galima teigti, jog teigiamas tiesioginių užsienio investicijų poveikis jas priimančiai šaliai yra akivaizdus.

- Vietovės ekonominis vystymasis. Vietovės ekonominis vystymasis yra glaudžiai susijęs su ekonomikos augimu, kadangi gerėjanti ekonomika skatina vietovės plėtrą, o vietovės plėtra prisideda prie šalies ekonomikos augimo. Atsižvelgiant į tai, tiesioginės užsienio investicijos turi svarbų poveikį investicijas priimančios šalies ekonomikos plėtrai, kadangi yra atliekamas tiesioginis kapitalo finansavimas. Taip pat, tiesioginės užsienio investicijos užtikrina vertingus technologijų, inovacijų, „know-how“ šaltinius ir gali būti vietovės investicijų ir vietovės gamybos pajėgumų papildymas. Regioniniu lygiu, tiesioginės užsienio investicijos gali skatinti augimą, kuris pasireiškia konkretaus regiono įmonių efektyvumo ir produktyvumo didėjimu. Tiesioginės užsienio investicijos gali būti apibrėžiamos kaip pagrindinis mechanizmas, kurio dėka priimančios ekonomikos gali įgyti greitą ir tiesioginę prieigą prie pažangių technologijų, vadovavimo žinių ir įgūdžių (Antonescu, 2014, p. 682). Be to, tiesioginės užsienio investicijos gali padėti diegti mokslo naujoves, kaip pavyzdžiui, įtraukiant techninių įgūdžių derinį (Omri and Kahouli, 2014, p. 2).

- Tvaraus augimo skatinimas. Be teigiamo tiesioginių užsienio investicijų poveikio šalies ekonomikai ir jos augimui, reikėtų pažymėti ir tai, jog tiesioginės užsienio investicijos yra pagrindinė tvaraus vystymosi priemonė (Antonescu, 2014, p. 681). Atsižvelgiant į tai, jog tiesioginės užsienio investicijos palaiko ekonomikos augimą, didina pelną, skatina užimtumą ir technologijų perdavimą, nereikėtų pamiršti, jog turi būti mažinamas viso to daromas neigiamas poveikis aplinkai. Tiesioginės užsienio investicijos leidžia pasiekti vietas, kuriose yra silpni aplinkosaugos reglamentai ir juos sustiprinti. Be to, tiesioginės užsienio investicijos suteikia galimybę paskleisti gerą aplinkosaugos vadybos praktiką ir technologijas, kas prisideda prie aplinkos gerinimo ir atspindi kai kuriuos palankius vartojimo modelių pokyčius aplinkosaugos požiūriu. Atsižvelgiant į tai, tiesioginės užsienio investicijos lemia trijų rūšių poveikį aplinkai ir apima: a) švarių technologijų perkėlimą – didesnis efektyvumas ir mažiau teršiama aplinka lyginant su vidaus gamyba; b) investicijas priimančios šalies įmonių praktikos sklaidą – geriausių praktikų perkėlimas į aplinkos valdymo sritį; ir c) technologijų įdiegimas – technologijų diegimas, kurios kontroliuotų taršą. Be to, tiesioginės užsienio investicijos gali būti naudinga priemonė kuriant ekologišką aplinką, kuri apima tiek ekonominius, tiek ir socialinius veiksnius. Apibendrinant tiesioginių užsienio investicijų poveikį tvariam augimui, galima teigti, jog tai yra svarbi priemonė siekiant pagerinti investicijas priimančios šalies aplinką ir mažinti taršą (Kardos, 2014, p. 1350 – 1351).

2. Teigiamas tiesioginių užsienio investicijų poveikis investuojančiai šaliai. Kaip jau buvo minėta, tiesioginės užsienio investicijos turi teigiamą poveikį ir jas darančiai šaliai ir atskirai įmonėms, kadangi investuodamos į kitą šalį jos tikisi gauti tam tikrą naudą. Apskritai, tiesioginių užsienio investicijų daromas poveikis investuojančiai šaliai gali būti skirstomas į dvi pagrindines grupes: kiekybinį (užimtumas, produktyvumas ir finansavimo šaltiniai) ir kokybinį (technologijų perdavimas ir žmogiškųjų išteklių formavimas). Tiesioginių užsienio investicijų poveikio investuojančiai šaliai intensyvumas priklauso nuo įvairių veiksnių, kurie pateikiami 5 lentelėje.

Be 5 lentelėje pateiktų veiksnių, galima išskirti ir keletą kitų veiksnių, kurie taip pat prisideda prie tiesioginių užsienio investicijų daromo poveikio investuojančiai šaliai. Šie veiksniai apima: a) tiesioginių užsienio investicijų strategiją ir pramonę–investicijų strategijos apima anksčiau minėtas keturias pagrindines investicijų rūšis, t.y. išteklių siekiančios TUI, rinkos siekiančios TUI ir kt., o pramonės įtaka pasireiškia per pramonėje naudojamas technologijas, kadangi nuo to priklauso žmonių gebėjimas naudoti šias technologijas, bendri jų techniniai įgūdžiai bei gebėjimai; b) sąsajas su investuojančia šalimi – sąsajos su šalimi investuotoja pasireiškia per įmonės ryšius su kitomis šalies įmonėmis ir kitomis organizacijomis, kaip pavyzdžiui, universitetais ar tyrimų centrais; ir c) organizacijas ir institucijas – institucijos reglamentuoja visuomenių sandorių sudarymą politikos, ekonomikos ir visuomenės srityse, kurios iš esmės gali būti suprantamos kaip formalios ir neformalios.

4 lentelė

TUI poveikį investuojančiai šaliai lemiantys veiksniai
(lentelė sudaryta autorės pagal United Nations, 2015, p. 15)

POVEIKIS	VEIKSNIAI
Kiekybinis	Darbo vietų skaičius; Darbo kokybė; Mokėjimų balansas; Mokesčių mokėjimas šalyje; Didesnis produktyvumas; Masto ekonomija;
Kokybinis	Technologijų perdavimas; Žmogiškojo kapitalo formavimas; Produktų ir procesų inovacijos; Gamybos ir technologiniai pajėgumai

Kultūra, pavyzdžiui, gali būti suvokiama kaip neformalios institucijos dalis, kadangi konkrečioje visuomenėje vyraujančios normos ir taisyklės yra perduodamos iš kartos į kartą, tačiau nuolat kinta ir vystosi. Teisinė šalies sistema–priešingai, yra formalios institucijos pavyzdys. Organizacijos yra šios institucinės sistemos dalis, kuri jai taip pat daro įtaką. Tarp šalies institucijų ir organizacijų vyrauja nuolatinė sąveika.

Taigi, nuo šių pagrindinių veiksnių priklauso kiekybinis ir kokybinis TUI poveikis. Siekiant geriau suprasti, koks gali būti kokybinis ir kiekybinis poveikis investuojančiai šaliai, toliau pateikiamas detalesnis jų paaiškinimas.

– Kiekybinis TUI poveikis investuojančiai šaliai. Kiekybinis tiesioginių užsienio investicijų poveikis investuojančiai šaliai gali pasireikšti įvairiais būdais, kaip pavyzdžiui, investuojančios šalies užimtumo didėjimu. Tiesioginės užsienio investicijos leidžia padidinti užimtumą investuojančioje šalyje, kadangi TUI skatina gamybos intensyvumo didėjimą ir pagerina prieigą prie pasaulinės rinkos, kas savo ruožtu skatina paklausos didėjimą. Tiesioginių investicijų srautai iš šalies taip pat gali daryti įtaką investuojančios šalies ekonomikai darbo kokybės atžvilgiu, kadangi aukštos kvalifikacijos ir kokybiška darbo jėga yra susijusi su priežiūros įsipareigojimais. Be to, jei tarptautinės įmonės investuoja į besivystančias šalis, tuomet aukštos kvalifikacijos ir kokybės darbo jėgos paklausa didėja investuojančioje šalyje, o jei investuojama į išsivysčiusias šalis–mažėja. Mokėjimo balanso gerėjimas, kuris atsiranda dėl tiesioginių užsienio investicijų skatinamo eksporto augimo, pateikia kitą teigiamą poveikį investuojančiai šaliai. Buvo nustatyta, jog egzistuoja ryšys tarp eksporto didėjimo ir tiesioginių užsienio investicijų išėjimo iš šalies. Toks poveikis pasireiškia todėl, kad įmonės turi galimybę išplėsti savo verslą ir galiausiai pasiekti masto ekonomiją. Tai, savo ruožtu, veda prie bendro eksporto padidėjimo, kuris nusveria galimus praradimus, kurie atsiranda dėl gamybos perkėlimo į užsienio šalį. Be to, reikėtų pažymėti, jog tiesioginių užsienio investicijų srautai iš šalies daro didesnę poveikį investuojančios šalies eksportui, jei dukterinės įmonės yra įsikūrusios mažiau išsivysčiusiose šalyse. Be visa to, tiesioginių užsienio investicijų srautai iš šalies leidžia investuojančiai įmonei sukurti naujus finansavimo šaltinius. Tai suteikia galimybę saugoti savo pinigines lėšas už investuojančios šalies ribų, kas leidžia išvengti makroekonominio ir politinio nestabilumo. Besivystančios šalys yra labiau linkusios pasinaudoti šia TUI teikiama galimybe nei išsivysčiusiose šalyse veikiančios įmonės, kadangi makroekonominis ir politinis nestabilumas yra didesnis besivystančiose šalyse. Tiesioginių užsienio investicijų srautai iš šalies taip pat gali turėti teigiamą poveikį investuojančios šalies iš mokesčių surenkamų pajamų dydžiui, kadangi didėjančios gamybos apimtys ir užimtumas tarptautinėse įmonėse padidina mokesčines įmokas. Galiausiai, paskutinis kiekybinis tiesioginių užsienio investicijų poveikis investuojančiai šaliai gali pasireikšti per kapitalo ir pelno repatriaciją, o jei šalies įmonės yra imlesnės kapitalui nei užsienyje esančios jų dukterinės įmonės, tuomet, didelė pridėtinė vertė apskritai yra linkusi likti investuojančioje šalyje (United Nations, 2015, p. 16-17).

– Kokybinis TUI poveikis investuojančiai šaliai. Kokybinis tiesioginių užsienio investicijų poveikis investuojančiai šaliai įprastai pasireiškia per žinių perdavimą ir žmogiškojo kapitalo formavimą, tačiau papildomas poveikis pasireiškia tuomet, kai tarptautinės įmonės turi dukterines įmones, kurios yra įsikūrusios technologiniais ištekliais turtingesnėse rinkose. Be to, buvo nustatyta, jog naujai įsigytų užsienio filialų darbuotojų mokymai, personalo mainai ir bendri projektai yra pagrindiniai mechanizmai, naudojami perduoti vienos šalies žinias kitai. Tai, savo ruožtu, skatina didesnę pasitenkinimą keliančių produktų kūrimą ir geriau apmokytus darbuotojus. Kitas kokybinis poveikis investuojančiai šaliai yra susijęs su investuojančios įmonės turimų technologijų perdavimu

investuojančios šalies tiekėjams ar kitoms organizacijoms, tokioms kaip universitetai, tyrimų centrai, kurie yra susieti įvairiais ryšiais. Tuomet, kai tarptautinės įmonės investuoja į užsienio šalį, jos gali įgyti naujų technologinių žinių, kurios vėliau gali būti perkeliamos į investuojančią šalį dėka plačių vidaus šalies ryšių.

Taigi, apibendrinant galima teigti, jog tiesioginių užsienio investicijų srautai iš investuojančios šalies į kitą užsienio šalį turi teigiamą poveikį ir investuojančiai, ir investicijas priimančiai šaliai, kadangi šis dažniausiai pasireiškia per abipusį žinių ir technologijų perdavimą, kvalifikacijos didinimą, gamybos gerėjimą, eksporto didėjimą ir pan.

2.2.2 Neigiamas tiesioginių užsienio investicijų poveikis investicijas priimančiai ir investuojančiai šaliai

Be minėto teigiamo tiesioginių užsienio investicijų daromo poveikio, reikėtų pažymėti, jog investicijų atėjimas į naują šalį taip pat gali turėti neigiamų padarinių tiek jai, tiek ir investuojančiai šaliai. Atsižvelgiant į tai, toliau atskirai išskiriamas šis galimas neigiamas TUI poveikis:

1. Neigiamas tiesioginių užsienio investicijų poveikis investicijas priimančiai šaliai. Neigiamas tiesioginių užsienio investicijų poveikis gali būti skirstomas į tokias grupes, kaip:

- Vyriausybės sukelti iškraipymai. Vyriausybės sukelti iškraipymai gali lemti TUI augimo mažėjimą taikant lengvatinį apmokestinimą. Lengvatinis apmokestinimas gali būti naudojamas kaip priemonė pritraukti tiesiogines užsienio investicijas, o naudojamos subsidijos gali iškreipti TUI iniciatyvas ir sumažinti augimą. Panašūs vyriausybės sukelti iškraipymai gali būti prekybos barjerai, kurių išvengimas yra vienas TUI motyvų. Atsižvelgiant į tai, tarpvalstybiniai kapitalo srautai gali būti tik šiek tiek susiję su produktyvumo skirtumais, todėl gali turėti labai menką arba iš vis neturėti jokio poveikio augimui investicijas priimančioje šalyje (Harms, Meon, 2011, p. 4-5).

- Rinkos iškraipymai. Antroji grupė iškraipymų gali turėti neigiamą poveikį augimui dėl rinkoje atsiradusių nesėkmių. Tarptautinių įmonių poveikis galutinių produktų gamybai gali turėti neigiamą išorinį poveikį priimančios šalies ekonomikai. Tai yra motyvuojama tuo, jog esant įvairiems tarpiniams produktams, naudojamiems galutinį produktą gaminančioje pramonės šakoje, užsienio įmonės gali sumažinti prieinamų tarpinių produktų skaičių ekonomikoje, jei jų užimtumo ryšiai su investuojančios šalies įmonėmis yra mažesni, nei su jų namų konkurentais. Be to, užsienio rinkos dalyviai gali pasisavinti investicijas priimančių šalių įmonių verslą, ypač mažesnių įmonių (Harms, Meon, 2011, p. 5). Be to, užsienio įmonių buvimas gali sukelti tam tikrą grėsmę dėl vietos įmonių nukonkuravimo (Antonescu, 2014, p. 681).

- Makroekonominiai poveikiai. Trečioji, ir galbūt didžiausia, iškraipymų grupė, gali būti aptinkama kredito rinkoje. Pradinės investicijos rodo, jog rinkos nesėkmė gali sukelti klaidingą kapitalo pasiskirstymą, kas gali lemti TUI neveiksmingumą ar net žalą atsiradimą. Be to, užsienio

investuotojai gali turėti paskatą perinvestuoti kapitalą priimančioje šalyje, vėlgi dėl netinkamo kapitalo pasiskirstymo (Harms, Meon, 2011, p. 5). Galiausiai, TUI gali sulėtinti augimą dėl realaus priimančios šalies valiutos kurso pervertinimo (Harms, Meon, 2011, p. 6).

- Poveikis užimtumui. Tiesioginių užsienio investicijų sukurtos naujos darbo vietos nebūtinai reiškia grynojo užimtumo didėjimą. Gali pasitaikyti atvejų, kai tiesioginių užsienio investicijų sukurtų darbo vietų skaičius gali būti mažesnis nei dėl šių investicijų prarastų darbo vietų skaičius. Atsižvelgiant į tai, toks tiesioginių užsienio investicijų neigiamas poveikis užimtumui yra įvardinamas kaip pakaitinis poveikis (Kurtishi-Kastrati, 2013, p. 32-33).

- Poveikis konkurencijai. Nors yra pažymima, jog tiesioginės užsienio investicijos skatina konkurenciją, tačiau investicijas priimančios šalies vyriausybės nerimauja, jog tarptautinių įmonių užsienio dukterinės įmonės gali turėti didesnę konkurencinę galią nei vietinės įmonės. Jeigu tai yra didelės tarptautinės organizacijos dalis, užsienio tarptautinėms įmonėms gali būti sukurta galimybė pasinaudoti kitur sukurtomis lėšomis, skirtomis subsidijuoti jų išlaidas investicijas priimančios šalies rinkoje, kas paskatintų vietines įmones pasitraukti iš verslo ir leistų šioms įmonėms monopolizuoti rinką. Ši tendencija yra būdinga toms šalims (t.t. mažiau išsivysčiusioms šalims), kurios pačios turi keletą didelių įmonių, ar nedidelėms įmonėms, veikiančiomis daugumoje pažangių industrializuotų šalių (Kurtishi-Kastrati, 2013, p. 33).

- Poveikis mokėjimų balansui. Pagrindinis neigiamas tiesioginių užsienio investicijų poveikis investicijas priimančios šalies mokėjimų balansui pasireiškia tuomet, kai pradinės kapitalo įplaukos, kurios ateina kartu su tiesioginėmis užsienio investicijomis, vėliau tampa užsienio dukterinių įmonių pajamų nutekėjimu, t.y. pajamų perkėlimu atgal į motininę įmonę. Kai kurios vyriausybės, reaguodamos į tokius pajamų nutekėjimus, riboja pajamų sumą, kuri gali būti repatrijuota į užsienio dukterinės įmonės šalį. Reikėtų paminėti ir tai, jog šis neigiamas poveikis priklauso nuo pačios investicijas priimančios šalies bei jos situacijos.

- Poveikis aplinkai. Kitas svarbus klausimas, į kurį turi būti atsižvelgiama, yra tiesioginių užsienio investicijų poveikis aplinkai. Investicijas priimančios šalies aplinkos apsaugos įstatymai gali būti ginčytini ir per silpni lyginant su užsienio įmonių turima galia. Taip yra todėl, jog didelė konkurencija siekiant pritraukti investicijas gali paskatinti šalis priimti švelnesnius nutarimus ir reglamentus (Kurtishi-Kastrati, 2013, p. 33).

- Poveikis darbuotojams. Tiesioginių užsienio investicijų sukurtos darbo vietos taip pat gali kelti susirūpinimą. Pasitaiko atvejų, jog kai kuriose šalyse darbuotojai, iš kurių didžioji dalis būna vaikai, yra priversti dirbti pavojingomis ir nežmoniškoms darbo sąlygomis, kurios pažeidžia numatytus darbo saugos reikalavimus. Nors yra manoma, jog tarptautinės įmonės moka didesnę atlyginimą, nei vietinės įmonės, tačiau pasitaiko atvejų, kai tai nėra tiesa ir tokiomis sąlygomis pagaminti produktai yra draudžiami kitose užsienio rinkose (Kurtishi-Kastrati, 2013, p. 33).

- Žmogaus teisių pažeidimai, diskriminacija ir lyčių nelygybė. Šalyse, kuriose lyginamasis pranašumas yra pigi darbo jėga, tarptautinės įmonės tiesiogiai ar netiesiogiai yra linkusios pažeisti žmonių teises. Tai dažnai yra pastebima silpnai išsivysčiusiose šalyse ir šalyse, kuriose egzistuoja nelygybė tarp vyrų ir moterų, ar esant dideliems skirtumams tarp vargšų ir turtingųjų pajamų lygio. Žmogaus teisių pažeidimų pavyzdžiai yra smurtinės saugumo priemonės, diskriminacija, lyčių nelygybė, nesugebėjimas užtikrinti saugios ir sveikos darbo aplinkos ir kt.

- Poveikis visuomenei. Analizuojant tiesioginį užsienio investicijų poveikį visuomenei yra kalbama apie pagrindinių darbo standartų ir kitų darbo standartų laikymąsi. Pagrindiniai darbo standartai yra laisvė nuo priverstinio darbo, vienodos įsidarbinimo galimybės, teisė į kolektyvinį derėjimąsi ir laisvė jungtis prie asociacijų. Kiti darbo standartai yra susiję su darbo aplinkos sąlygomis ir darbo rinka, kaip pavyzdžiui, sveikatos ir saugumo standartais, kasmetinėmis apmokamomis atostogomis ar minimaliu atlyginimu (Herman, Chisholm, Leavell, 2005, p. 1).

1. Neigiamas tiesioginių užsienio investicijų poveikis investuojančiai šaliai. Be neigiamo tiesioginių užsienio investicijų poveikio investicijas priimančiai šaliai, neigiamas poveikis gali pasireikšti ir investuojančiai šaliai. Šis poveikis gali pasireikšti kaip darbo jėgos praradimas namų šalyje, kadangi, manoma, jog iš šalies išeinantys tiesioginiai užsienio investicijų srautai automatiškai veda prie darbo netekimo. Tai gali būti paaiškinama tuo, jog savo veiklą į kitas užsienio šalis perkėlusios tarptautinės įmonės panaikina savo šalies darbininkų turimas darbo vietas (United Nations, 2015, p. 16). Darbo vietų netekimas lemia darbo jėgos, klasifikuojamos pagal skirtingą kvalifikaciją ir įgūdžius, struktūros pokyčius, kadangi darbuotojų atliekamos darbo funkcijos yra perkeliamos į užsienio šalį. Tai reiškia, jog nekvalifikuoti darbuotojai nukenčia tuomet, kai įmonės dalį savo vertės grandinės nusprendžia perkelti į mažo darbo užmokesčio šalį taip siekdamas sutaupyti ir sumažinti savo darbo sąnaudas. Tas pats yra būdinga kalbant ir apie kvalifikuotus darbuotojus, kadangi jie yra priversti persikvalifikuoti (Sunesen, Jespersen, Thelle, 2010, p. 43). Be to, tiesioginės užsienio investicijos kartais gali turėti įtakos valiutų kursų svyravimams vienos šalies sąskaita, t.y. investuojanti šalis gali susidurti su neigiamu to poveikiu ir patirti nuostolius. Prie valiutų kursų svyravimo daromo neigiamo poveikio galima pridėti ir teisės aktus, kurie reglamentuoja valiutų kursus ir tiesiogines investicijas, kadangi kartais tai gali turėti neigiamą poveikį investuojančiai šaliai. Šie teisės aktai gali drausti investavimą į tam tikrą šalį, kas reiškia, jog taip yra atimama galimybė siekti savo tikslų. Taip pat reiktų pažymėti ir tai, jog neigiamas TUI poveikis gali pasireikšti ryšium su tuo, ar TUI yra imlios kapitalui ar darbui. Tuo atveju, jei tiesioginės užsienio investicijos yra imlios kapitalui žvelgiant iš investuotojo perspektyvos, tuomet investavimas į užsienio šalį kartais gali būti labai rizikingas ar ekonomiškai nevykybingas procesas (Connect U.S. Fund, 2016, p. 1).

Taigi, apibendrinant tiesioginių užsienio investicijų poveikį investuojančiai ir investicijas priimančiai šaliai, galima daryti išvadą, jog tiesioginės užsienio investicijos nėra trūkumų neturintis reiškinys, tačiau įvertinus visus už ir prieš, akivaizdu, jog teigiama jų nauda yra didesnė.

Išanalizavus tiesioginių užsienio investicijų ir jų daromo poveikio teorinius aspektus, galima daryti išvadą, jog tiesioginės užsienio investicijos – tai investicijos į užsienio šalį, kurios suteikia galimybę įgyti dešimt arba daugiau balsavimo teisę suteikiančių akcijų konkrečioje įmonėje ir padeda užmegzti ilgalaikius santykius. Tiesioginės užsienio investicijos įprastai yra dviejų rūšių: a) horizontalios – tai tiesioginiai užsienio investicijų srautai į išsivysčiusias šalis, kuriuos skatina rinkos siekimo strategijos; b) vertikalios – tai investicijos, kurios pasireiškia toje pačioje užsienio pramonėje, kurioje veikia įmonė, arba siūlo tas pačias paslaugas kaip ir investuojančioje šalyje. Be to, yra išskiriamos trys pagrindinės TUI formos: 1) plyno lauko investicijos – tai įmonių padalinių ar gamyklų kūrimas tuščiose vietovėse nuo nulio; 2) rudojo lauko investicijos – investicijos yra suvokiamos kaip įmonių kūrimas vietovėse, kuriose yra keletas pastatų, kurie gali būti atnaujinami ir toliau naudojami veikloje; bei 3) susijungimai ir įsigijimai. Ketinimai susijungti yra grindžiami strateginiais motyvais, susijungiančių šalių turimų privalumų panaudojimu bei technologijų ir valdymo patirties perdavimu.

Kaip bebūtų, sprendimą investuoti į užsienio šalį lemia keletas pagrindinių veiksnių grupių, kurias sudaro ekonominiai veiksniai, politiniai–teisiniai veiksniai, mokestiniai veiksniai, socialiniai–kultūriniai veiksniai, technologiniai veiksniai, instituciniai veiksniai bei klasterių poveikis. Be šių grupių, sprendimui investuoti įtakos gali turėti ir kiti veiksniai, tokie kaip nuosavybės privalumai, vietos privalumai ir internalizacijos privalumai.

Reikėtų pažymėti ir tai, jog minėti veiksniai turi įtakos šalies investiciniam klimatui ir jos patrauklumui kitų šalių atžvilgiu. Esant palankiai situacijai šalyje, investicijos didėja, kas lemia jų sąveiką su tam tikrais šalies rodikliais. Tiesioginės užsienio investicijos turi tiesioginį ryšį su bendruoju vidaus produktu (BVP), nedarbo lygiu, darbo užmokesčio lygiu, infliacija, eksporto ir importu bei kita. Visa tai turi teigiamą ir neigiamą poveikį tiek investuojančiai, tiek ir investicijas priimančiai šaliai, tačiau abipusė nauda pastebima kalbant apie technologijų ir žinių perdavimą, darbo kokybės ir gamybos produkcijos gerinimą ir kt. Neigiamas poveikis investuojančiai šaliai yra susijęs su darbo vietų praradimu, neigiama valiutų kursų svyravimų įtaka, rizika, o neigiamas poveikis investicijas priimančiai šaliai pasireiškia kaip vyriausybės, rinkos ir kredito rinkos iškreipimai bei neigiamas poveikis konkurencijai, mokėjimų balansui, visuomenei, darbuotojams, žmonių teisėms ir kt.

Vertinant teigiamą ir neigiamą poveikį tiek investuojančiai, tiek ir investicijas priimančiai šaliai, galima teigti, jog tiesioginės užsienio investicijos turi daugiau privalumų nei trūkumų, todėl gali būti vertinamos kaip vienas pagrindinių šalies ekonomikos augimo elementų, kuris taip pat prisideda ir prie tvaraus šalies augimo.

3. TYRIMO METODOLOGIJA

Nors tiesioginės užsienio investicijos ir jų daromas poveikis yra plačiai analizuojama tema ekonomikos literatūroje, tačiau nėra bendro sutarimo, koks šis poveikis yra iš tikrųjų. Reikėtų paminėti, jog dažniausiai yra analizuojamas teigiamas TUI poveikis ir poveikis atskiriems investicijas priimančios šalies makroekonominiais rodikliais, tokiems kaip bendrasis vidaus produktas ar eksportas, o taip pat retai užsimenama apie galimą Lietuvos ūkio subjektų tiesioginių investicijų į kitas užsienio šalis poveikį Lietuvos ekonomikai.

Esant šiai problemai, toliau pateikiamos tyrimo priemonės, kurios bus naudojamos siekiant analizuoti pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų ir Lietuvos ūkio subjektų tiesioginių investicijų užsienio šalyse poveikį Lietuvos ekonomikai:

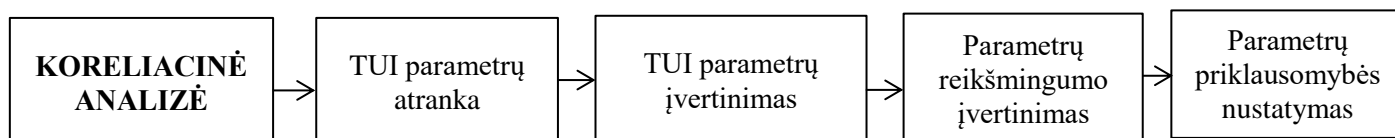
1. Koreliacinė analizė. Koreliacinė analizė bus atliekama naudojant ir pritaikant pradinis koreliacinės–regresinės analizės etapus, tokius kaip:

a) Tiesioginių užsienio investicijų parametrų atranka. Šio etapo metu bus atrenkami parametrai, kurie bus analizuojami siekiant nustatyti ar Lietuvos pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos ir Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje daro tam tikrą poveikį pagrindiniams Lietuvos makroekonominiais rodikliais.

b) Tiesioginių užsienio investicijų parametrų įvertinimas. Pirmajame etape atrinkti parametrai bus vertinami analizuojant jų išsidėstymą pagal normalųjį skirstinį ir išskirčių turėjimą, taip siekiant nustatyti, ar jie yra tinkami koreliacinei analizei atlikti. Esant situacijai, kai kintamiesiems nėra būdingas normalumas arba jie turi išskirčių, jų privedimas prie išsidėstymo pagal normalųjį skirstinį bus atliekamas naudojant tokias priemones, kaip duomenų logaritmavimas.

c) Esant parametrų išsidėstymui pagal normalųjį skirstinį, bus atliekamas duomenų reikšmingumo nustatymas, kuris parodys ar tarp duomenų egzistuoja tam tikras reikšminis ryšys. Tai padės įvertinti kintamųjų tarpusavio sąveiką.

d) Nustačius kintamuosius, kurie pasižymi reikšminiu ryšiu, bus atliekamas ryšio stiprumo tarp jų įvertinimas, kuris parodys, kiek vienas veiksnys priklauso nuo kito.

11 pav. Koreliacinės analizės schema

(paveikslas sudarytas autorės remiantis KTU metodine medžiaga, 2016)

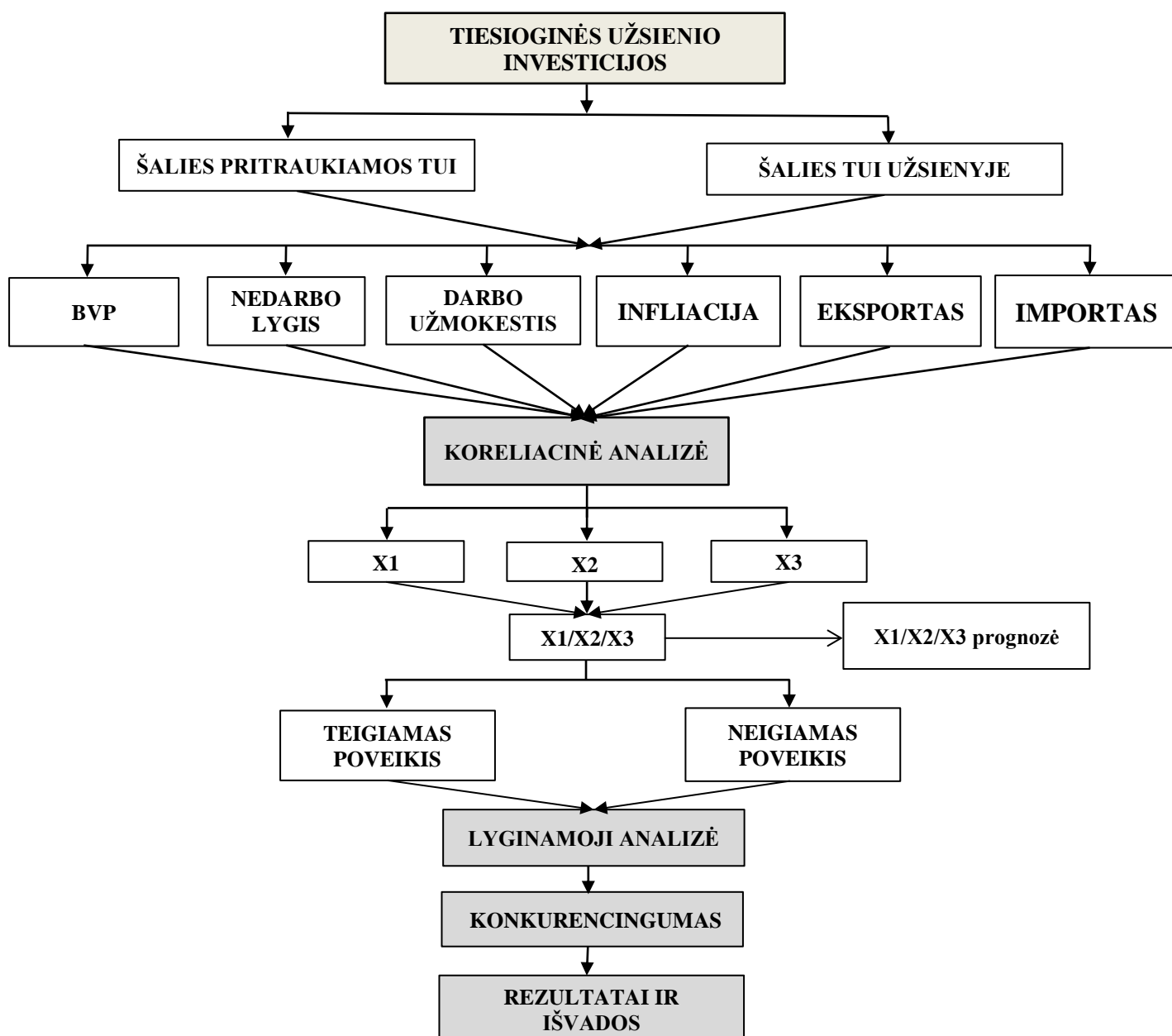
Visi šie 11 paveiksle pateikiami etapai bus naudojami atliekant koreliacinę analizę analizuojant ir Lietuvos pritraukiamas tiesiogines užsienio investicijas, ir Lietuvos tiesiogines investicijas užsienio šalyse.

Vėliau, remiantis gautais koreliacinės analizės rezultatais, bus galima nustatyti vieną labiausiai tiesioginių užsienio investicijų veikiamą veiksnių ir atlikti jo prognozę pagal tendą, kuri parodys, ar tiesioginės užsienio investicijos ir toliau išlaikys tą pačią poveikio kryptį.

2. Lyginamoji analizė. Lyginamoji analizė leis palyginti tiesioginių užsienio investicijų ir su jomis labiausiai susijusių pagrindinių makroekonominių rodiklių tarpusavio priklausomybes ir pokyčius ilguoju laikotarpiu, o taip pat juos palyginti su kitoms užsienio šalimis.

3. Ryšio tarp pritraukiamų TUI ir konkurencingumo vertinimui atlikti bus naudojamas konkurencingumo indeksas, kuris yra svarbus norint įvertinti Lietuvos galimybes konkuruoti su kitomis užsienio šalimis pritraukiant investicijas.

Naudojant visas šias priemones, problemos tyrimo schema atrodytų taip:

12 pav. Tiesioginių užsienio investicijų poveikio Lietuvos ekonomikai tyrimo schema
(paveikslas sudarytas autorės)

Iš 12 paveikslo matyti, jog problemos tyrimas apims keletą etapų, kurie suteiks galimybę įvertinti ne tik Lietuvos pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų poveikį šaliai, bet taip pat ir Lietuvos tiesioginių investicijų užsienio šalyse poveikį Lietuvos ekonomikai. Be to, bus galima atlikti prognozę, kuri parodys, ar tiesioginių užsienio investicijų priklausomybė su analizuojamaisiais kintamaisiais išliks tokia pati.

Be to, bus atliekamas gautų rezultatų palyginimas su kitomis užsienio šalimis, o taip pat Lietuvos konkurencingumo įvertinimas jų kontekste, kuris parodys, ar Lietuva geba konkuruoti pritraukiant investicijas į šalį ir bandant užimti tam tikrą rinkos dalį užsienio šalyse.

4. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ POVEIKIO LIETUVOS EKONOMIKAI TYRIMO REZULTATAI IR DISKUSIJA

Šioje dalyje analizuojamas tiesioginių užsienio investicijų poveikis Lietuvos ekonomikai, įvertinant Lietuvos pritraukiamų tiesioginių investicijų ir Lietuvos tiesioginių investicijų užsienio šalyse įtaką. Poveikio tyrimas Lietuvos ekonomikai bus atliekamas naudojant koreliacinę analizę, nustatant tiesioginių užsienio investicijų ryšį ir priklausomybę su analizuojamaisiais kintamaisiais, kur didesnis ir stipresnis ryšys reiškia didesnę TUI daromą poveikį. Dėka to, bus nustatomi du kintamieji, iš kurių vienas yra labiausiai susijęs su Lietuvos pritraukiamomis užsienio investicijomis, o kitas su Lietuvos tiesioginėmis investicijomis užsienio šalyse.

4.1 Lietuvos pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų poveikis šalies makroekonominiams rodikliams

Toliau yra atliekamas Lietuvos pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų poveikio ekonominiams rodikliams vertinimas naudojant koreliacinę analizę, o taip pat atliekamas gautų rezultatų palyginimas ir vertinimas su kitomis ES šalimis.

4.1.1 Lietuvos pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų ir makroekonominių rodiklių koreliacinė analizė

Kaip jau buvo parodyta 11 paveiksle, Lietuvos pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų ir ekonominių rodiklių koreliacinė analizė apima keletą etapų, kurie bus naudojami nustatyti pagrindinius ryšius ir priklausomybę tarp analizuojamų kintamųjų. Pirmasis etapas–tai duomenų analizės atranka. Siekiant nustatyti, ar Lietuvos pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos daro tam tikrą įtaką Lietuvos ekonomikai, buvo pasirinkti šie pagrindiniai kintamieji: bendrasis vidaus produktas (BVP), nedarbo lygis (%), vidutinis darbo užmokestis (Eur), infliacija (%), eksportas (mln. Eur) ir importas (mln. Eur). Analizuojamas laikotarpis apima 2005–2015 metus. Lietuvos pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų ir analizuojamų kintamųjų duomenys pateikiami 5 lentelėje.

Iš 5 lentelės matyti, jog Lietuvos pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų didėjimas arba mažėjimas nebūtinai lemia vienodą kitų makroekonominių rodiklių pasikeitimą, kaip pavyzdžiui, tiesioginėms užsienio investicijoms didėjant BVP didėja arba atvirkščiai.

Lietuvos pritraukiamos TUI ir analizuojami kintamieji 2005–2015 m.

(lentelė sudaryta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2017)

Metai	Lietuvos pritraukiamos TUI (mln. Eur)	Nedarbo lygis (%)	Vidutinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje (Eur)	Infliacija (%)	Eksportas (mln. Eur)	Importas (mln. Eur)	BVP (mln. Eur)
2005	6920,70	8,30	280,73	6,90	9490,10	12497,80	21002,40
2006	8377,16	5,80	459,20	6,70	11262,80	15429,40	24079,20
2007	10282,65	4,20	547,81	8,60	12509,40	17812,70	29040,70
2008	9190,59	5,80	653,61	9,70	16077,10	21144,10	32696,30
2009	9206,19	13,80	624,58	-3,30	11796,80	13123,00	26934,80
2010	10030,97	17,80	600,26	2,40	15650,70	17653,10	28027,70
2011	11028,93	15,40	613,29	5,20	20150,80	22825,50	31275,30
2012	12100,64	13,40	629,54	2,40	23047,40	24879,40	33348,20
2013	12719,90	11,80	661,16	1,40	24547,60	26207,50	35002,10
2014	12746,53	10,70	691,04	1,00	24361,40	25889,40	36590,00
2015	13496,82	9,10	756,09	0,20	22903,80	25399,60	37330,00

Antrasis analizės etapas apima analizuojamų duomenų įvertinimą, įskaitant jų normalumo ir išskirčių nustatymą.

Analizuojamų kintamųjų normalumo testas

(lentelė sudaryta autorės)

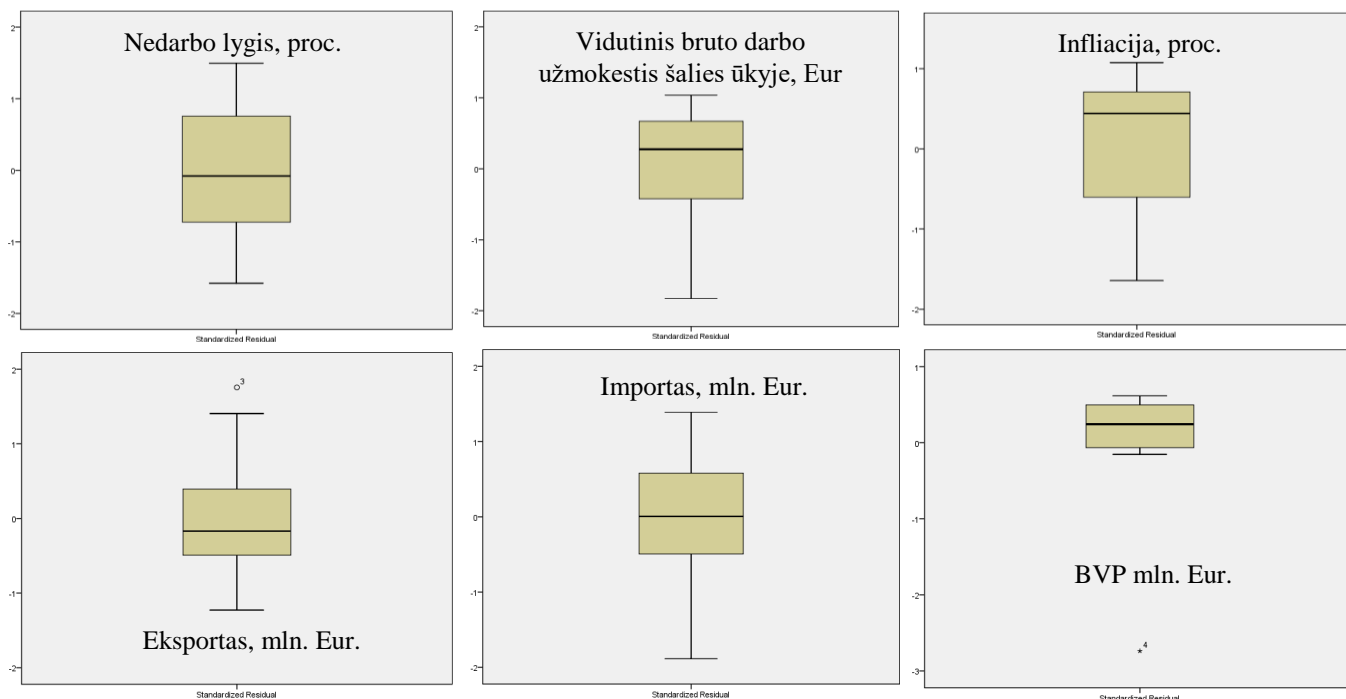
	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Nedarbo lygis, proc.	,136	11	,200*	,970	11	,886
Vidutinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje, Eur	,204	11	,200*	,887	11	,128
Infliacija, proc	,225	11	,126*	,886	11	,123
Eksportas, mln. Eur	,192	11	,200*	,926	11	,368
Importas, mln. Eur	,113	11	,200*	,976	11	,943
BVP, mln. Eur	,345	11	,200*	,614	11	,280

Duomenų normalumo įvertinimas yra atliekamas remiantis Shapiro-Wilk statistika, iškeliant hipotezes ir normalumą tikrinant remiantis kriterijais, kur:

H_0 : kintamojo reikšmės pasiskirsčiusios pagal normalųjį skirstinį.

H_1 : kintamojo reikšmės nepasiskirsčiusios pagal normalųjį skirstinį.

Jei apskaičiuota tikimybė didesnė už reikšmingumo lygmenį 0,05, didesnės Shapiro-Wilk tikimybių reikšmės reiškia, jog kintamasis yra pasiskirstęs pagal normalųjį skirstinį. Iš 6 lentelės matyti, jog visi kintamieji yra pasiskirstę pagal normalųjį skirstinį, todėl yra tinkami analizei atlikti. Vis dėlto, be jų pasiskirstymo pagal normalumo skirstinį nustatymo, taip pat yra reikalingas išskirčių įvertinimas (žr. 13 pav.).

**13 pav. Analizuojamų kintamųjų išskirčių tikrinimas
(paveikslas sudarytas autorės)**

Iš 13 paveikslo matyti, jog išskirtis turi tokie kintamieji kaip eksportas ir bendrasis vidaus produktas. Siekiant padaryti, jog duomenys būtų tinkami naudoti analizei, šie kintamieji buvo logaritmuojami. Taigi, priartinus visus kintamuosius prie normaliojo skirstinio, toliau yra atliekama jų koreliacinė analizė.

Tiesinio ryšio tarp Lietuvos pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų ir analizuojamų kintamųjų reikšmingumo nustatymas atliekamas naudojant Pearson koreliacijos koeficientą ir tikimybes. Koreliacijos koeficiento reikšmingumas yra tikrinamas iškeliant dvi hipotezes:

$$H_0 : r = 0 ;$$

$$H_1 : r \neq 0.$$

Jei gauta tikimybė tarp analizuojamų kintamųjų yra didesnė už pasiklovimo lygmenį 0,05, tai reiškia, jog koreliacijos koeficientas yra artimas nuliui ir nėra reikšminio tiesinio ryšio tarp kintamųjų, tačiau gali egzistuoti netiesinis ryšys.

Atlikus ryšio nustatymą tarp Lietuvos pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų ir analizuojamų kintamųjų, buvo nustatyta, jog tiesinis ryšys neegzistuoja tarp Lietuvos pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų ir :

- Nedarbo lygio;
- Infliacijos (žr. 7 lentelė).

7 lentelė

**Netiesinio ryšio tarp Lietuvos pritraukiamų TUI ir analizuojamų kintamųjų nustatymas
(lentelė sudaryta autorės)**

		Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur	Nedarbo lygis, proc.
Pearson Correlation	Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur	1,000	,278
	Nedarbo lygis, proc.	,278	1,000
Sig. (1-tailed)	Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur	.	,204
	Nedarbo lygis, proc.	,204	.
		Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur	Infliacija, proc.
Pearson Correlation	Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur	1,000	-,486
	Infliacija, proc.	-,486	1,000
Sig. (1-tailed)	Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur	.	,065
	Infliacija, proc.	,065	.

Iš 7 lentelės matyti, jog šių analizuojamų kintamųjų tikimybės yra didesnės už 0,05, kas patvirtina tiesinio ryšio nebuvimą.

Vis dėlto, analizuojant Lietuvos pritraukiamas tiesiogines užsienio investicijas ir likusius kintamuosius, tiesinis ryšys buvo nustatytas tarp Lietuvos pritraukiamų TUI ir:

- Vidutinio bruto darbo užmokesčio šalies ūkyje, Eur;
- Eksporto, mln. Eur;
- Importo, mln. Eur;
- BVP, mln. Eur (žr. 8 lentelė).

8 lentelė

**Tiesinio ryšio tarp Lietuvos pritraukiamų TUI ir analizuojamų kintamųjų nustatymas
(lentelė sudaryta autorės)**

		Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur	Vidutinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje, Eur
Pearson Correlation	Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur	1,000	,836
	Vidutinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje, Eur	,836	1,000
Sig. (1-tailed)	Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur	.	,001
	Vidutinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje, Eur	,001	.

		Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur	Eksportas, mln. Eur
Pearson Correlation	Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur	1,000	,932
	Eksportas, mln. Eur	,932	1,000
Sig. (1-tailed)	Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur	.	,000
	Eksportas, mln. Eur	,000	.
		Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur	Importas, mln. Eur
Pearson Correlation	Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur	1,000	,912
	Importas, mln. Eur	,912	1,000
Sig. (1-tailed)	Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur	.	,000
	Importas, mln. Eur	,000	.
		Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur	BVP, mln. Eur
Pearson Correlation	Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur	1,000	,931
	BVP, mln. Eur	,931	1,000
Sig. (1-tailed)	Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur	.	,000
	BVP, mln. Eur	,000	.

Visų šių kintamųjų gautos tikimybės yra mažesnės už pasiklovimo lygmenį 0,05, kas reiškia tiesinį ryšį tarp kintamųjų.

Nustačius veiksnis, kuriuos labiausiai veikia Lietuvos pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos, taip pat galima patikrinti jų priklausomumą vienas nuo kito. Tai leidžia padaryti determinacijos koeficientas– R^2 . Kuo determinacijos koeficientas tarp analizuojamų kintamųjų yra didesnis, tuo didesnę priklausomojo kintamojo dalį nulemia nepriklausomas kintamasis. Šiuo atveju, bus detalizuojamas poveikis tarp Lietuvos pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų ir vidutinio bruto darbo užmokesčio šalies ūkyje, eksporto, importo ir BVP (žr. 9 lentelė).

9 lentelė

Priklausomybės tarp Lietuvos pritraukiamų TUI ir kintamųjų stiprumo nustatymas (lentelė sudaryta autorės)

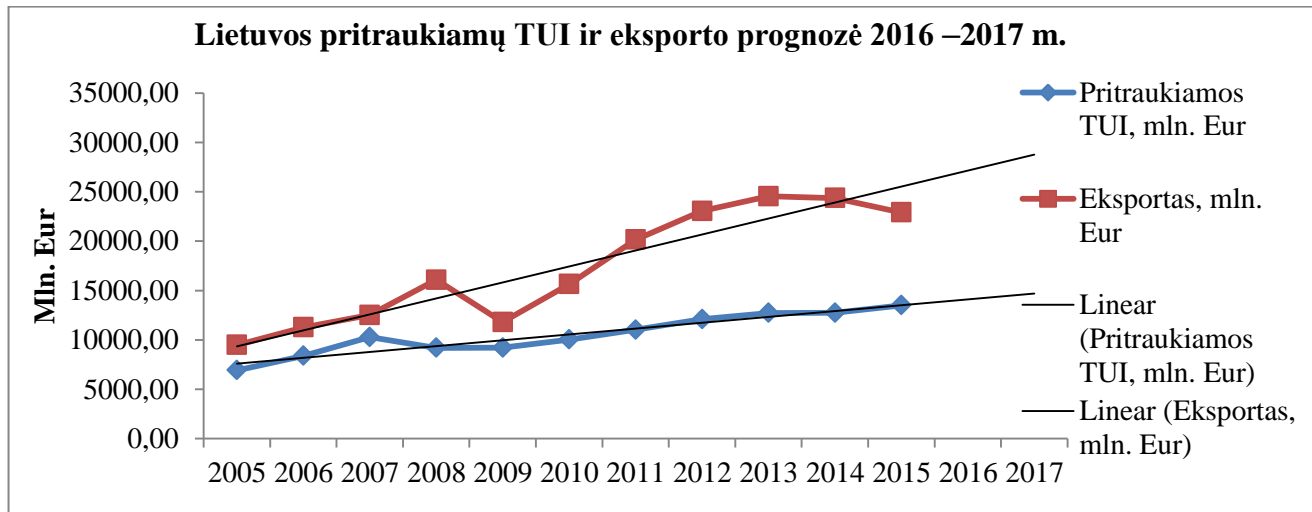
MODEL: a. Dependent Variable: Vidutinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje, Eur b.: Predictors: (Constant), Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	,836 ^a	,698	,665	1196,72128	,840
MODEL: a. Dependent Variable: Eksportas, mln. Eur b.: Predictors: (Constant), Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	,932 ^a	,869	,855	787,26478	2,215
MODEL: a. Dependent Variable: Importas, mln. Eur	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson

b. Predictors: (Constant), Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur					
1	,912 ^a	,832	,813	894,04652	2,442
MODEL: a. Dependent Variable BVP, mln. Eur b.: Predictors: (Constant), Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur					
	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	,931 ^a	,866	,851	797,19576	2,021

Iš 9 lentelės galima matyti, jog labiausiai Lietuvos pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos daro poveikį eksportui, kadangi jų įtaka siekia apie 86,9 proc. Po eksporto, didžiausią TUI poveikį jaučia bendrasis vidaus produktas–86,6 proc., importas–83,2 proc., ir vidutinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje–69,8 proc.

Taigi, atlikus šią analizę, galima daryti išvadą, jog didžiausią poveikį Lietuvos pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos daro šalies eksportui, kadangi tarp jų vyrauja stipriausias tiesinis ryšys. Be to, kaip jau buvo minėta, didėjančios eksporto apimtys gali patraukti kitų investuotojų dėmesį ir paskatinti juos investuoti.

Taigi, nustčius, jog Lietuvos pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos daro didžiausią poveikį šalies eksportui, toliau yra atliekama tiesioginių užsienio investicijų ir eksporto prognozė naudojant trendą.

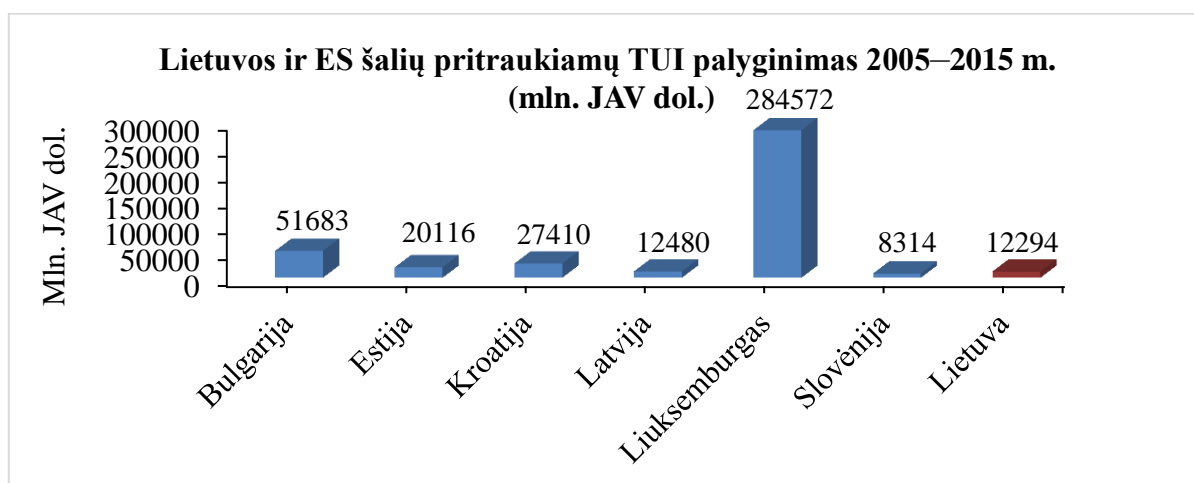
14 pav. Lietuvos pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų poveikio eksportui prognozė (paveikslas sudarytas autorės)

Iš 14 paveikslo matyti, jog tiek tiesioginės užsienio investicijos, tiek ir eksportas ateityje turėtų didėti, o taip pat iš paveikslo matyti, jog didėjant tiesioginėms užsienio investicijoms, eksportas taip pat didėja, todėl galima daryti prielaidą, jog tiesioginių užsienio investicijų poveikis išliks nepakitęs ir toliau darys didelę įtaką. Atsižvelgiant į tai, galima daryti išvadą, jog Lietuvos pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos yra labai svarbus eksporto apimtys mažėjimo arba didėjimo veiksnys.

4.1.2 Lietuvos pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų poveikio eksportui palyginimas su kitomis ES šalimis

Siekiant įvertinti, ar pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų poveikis eksportui yra būdingas ir kitose šalyse, o ne tik Lietuvoje, toliau yra atliekamas tiesioginių užsienio investicijų poveikio eksportui palyginimas su kitomis ES šalimis (Bulgarija, Estija, Kroatija, Latvija, Liuksemburgas ir Slovėnija, kurios buvo anksčiau pasirinktos vertinant 2015 metais sukurtą BVP), naudojant koreliacinę analizę.

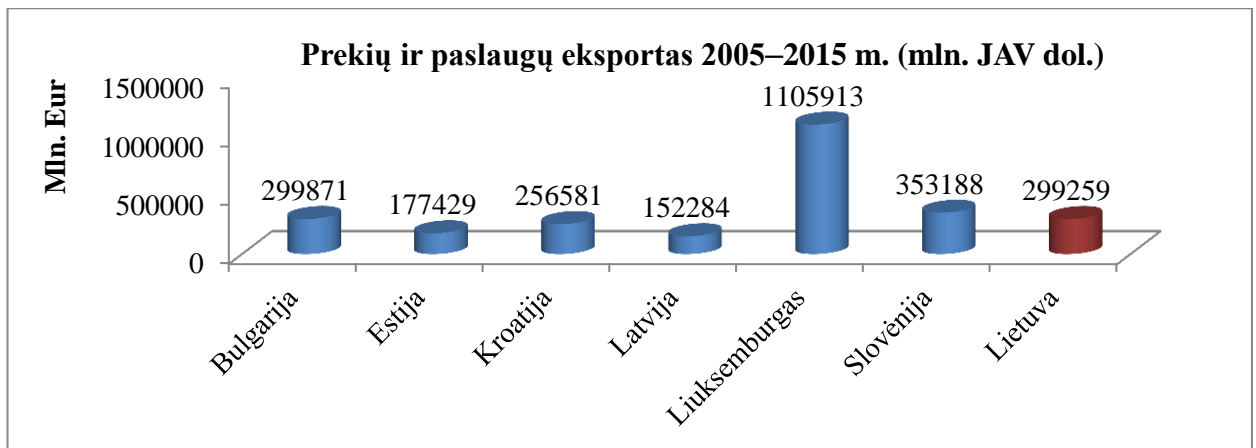
Vis dėlto, siekiant suprasti kaip skiriasi šalių pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos, 15 paveiksle yra pateikiamas jų palyginimas su Lietuvos pritraukiamomis tiesioginėmis užsienio investicijomis per 2005–2015 metus. Svarbu pažymėti, jog visi duomenys yra pateikiami milijonais JAV dolerių, kadangi už tokį ilgą laikotarpį valiuta eurais tokie duomenys nėra skelbiami.

15 pav. Lietuvos ir pasirinktų ES šalių pritraukiamos TUI 2005–2015 m. (mln. JAV dol.) (paveikslas sudarytas autorės pagal Pasaulio banko duomenis, 2017)

Iš 15 paveikslo matyti, jog per visą analizuojamą vienuolikos metų laikotarpį daugiausia tiesioginių užsienio investicijų sugebėjo pritraukti Liuksemburgas, kadangi iš viso į šią šalį buvo investuota daugiau kaip 284572 mln. JAV dolerių. Antroji šalis, sulaukusi daugiausia investicijų, buvo Bulgarija–51683 mln. JAV dolerių, po to seka Kroatija, Estija, Latvija, Lietuva–12295 mln. JAV dolerių ir Slovėnija.

Vertinant šalių eksporto apimtį (žr. 16 pav.), matyti, jog didžiausia šalis eksportuotoja šiuo laikotarpiu buvo Liuksemburgas, kadangi eksporto apimtys lyginant su kitomis šalimis buvo didesnės daugiau kaip 3-4 kartus. Vertinant Lietuvos eksportą, šis nebuvo mažiausias lyginant su pasirinktomis užsienio šalimis, kadangi Lietuvai nusileido kaimyninės Baltijos šalys–Estija ir Latvija.

16 pav. Prekių ir paslaugų eksportas 2005–2015 metais (mln. JAV dol.)
(paveikslas sudarytas autorės pagal Pasaulio banko duomenis, 2017)

Įvertinus užsienio šalių pritraukiamas tiesiogines užsienio investicijas ir eksporto mastus, reikėtų nustatyti, kokį poveikį pritraukiamos TUI daro šių šalių eksportui (žr. 10 lentelė).

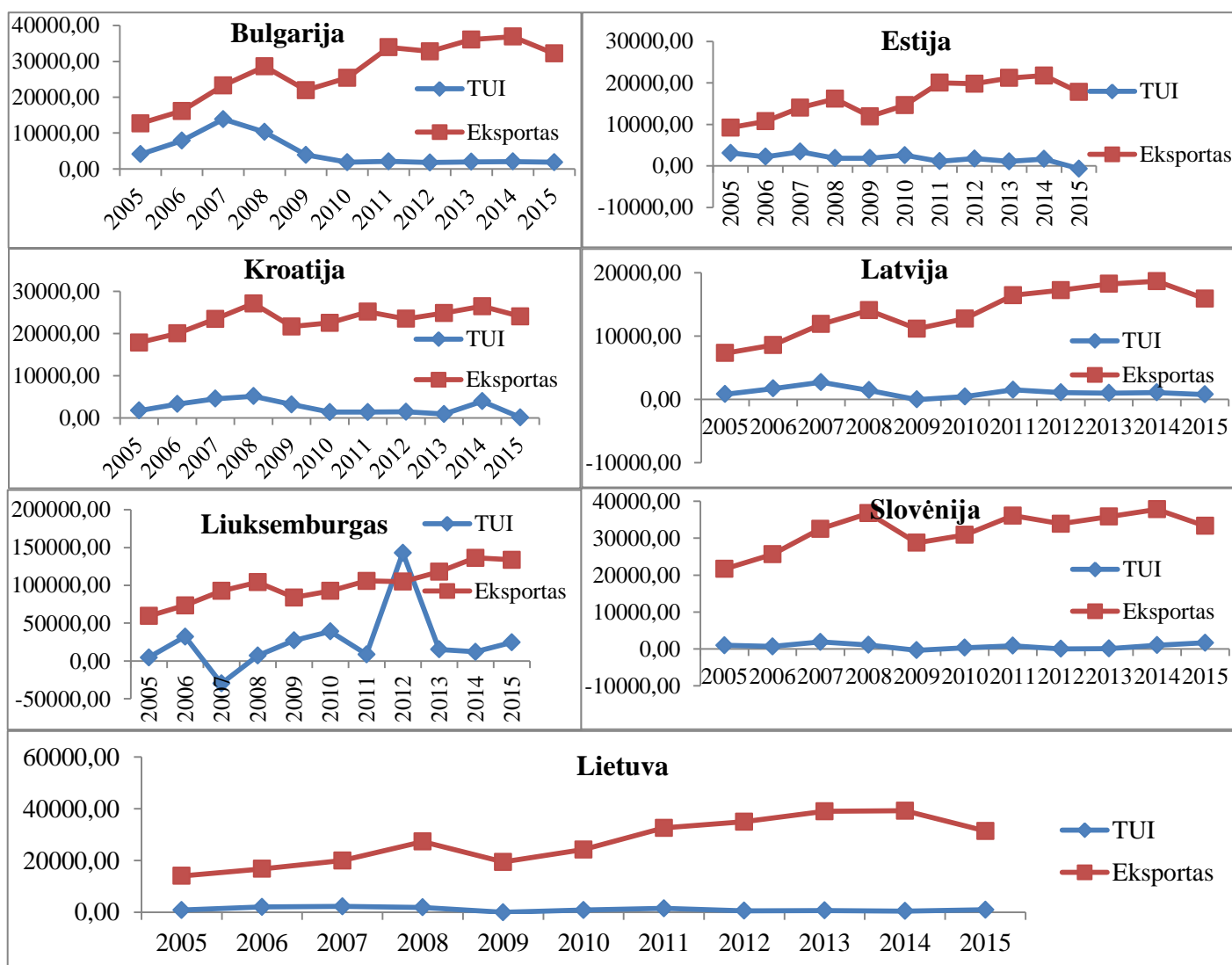
10 lentelė

Pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų poveikio šalių eksportui nustatymas
(lentelė sudaryta autorės)

MODEL: BULGARIJA	
a. Dependent Variable: Eksportas, mln. JAV dol.	
b.: Predictors: (Constant), Bulgarijos pritraukiamos TUI, mln. JAV dol.	
	R Square
1	,181
MODEL: ESTIJA	
a. Dependent Variable: Eksportas, mln. JAV dol.	
b.: Predictors: (Constant), Estijos pritraukiamos TUI, mln. JAV dol.	
	R Square
1	,323
MODEL: KROATIJA	
a. Dependent Variable: Eksportas, mln. JAV dol.	
b.: Predictors: (Constant), Kroatijos pritraukiamos TUI, mln. JAV dol.	
	R Square
1	,047
MODEL: LATVIJA	
a. Dependent Variable: Eksportas, mln. JAV dol.	
b.: Predictors: (Constant), Kroatijos pritraukiamos TUI, mln. JAV dol.	
	R Square
1	,001
MODEL: LIUKSEMBURGAS	
a. Dependent Variable: Eksportas, mln. JAV dol.	
b.: Predictors: (Constant), Liuksemburgo pritraukiamos TUI, mln. JAV dol.	
	R Square
1	,004
MODEL: Slovėnija	
a. Dependent Variable: Eksportas, mln. JAV dol.	
b.: Predictors: (Constant), Liuksemburgo pritraukiamos TUI, mln. JAV dol.	
	R Square
1	,012

Koreliacinė analizė tarp šalių pritraukiamų TUI ir eksporto parodė, jog didžiausią tiesioginių užsienio investicijų poveikį eksportui patiria Estija, kadangi pritraukiamų TUI poveikis jam yra 32,3 proc., po to seka Bulgarija–18,1 proc., Kroatija–4,7 proc., Slovėnija–1,2 proc., Liuksemburgas–0,4 proc. ir Latvija–0,1 proc. Taigi, lyginant pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų poveikį Lietuvos eksportui su kitų šalių, galima daryti išvadą, jog Lietuvos eksportas yra labiausiai priklausomas nuo užsienio investicijų ir investuotojų. Tokią situaciją galima pagrįsti tuo, jog tiesioginės užsienio investicijos daro didesnę poveikį kitoms šalies veiklos sritims, tokioms kaip finansų ir draudimo veikla Liuksemburge, kur tiesioginio ryšio tarp tiesioginių užsienio investicijų ir prekių ar paslaugų eksporto nėra (žr. 17 pav.).

17 pav. Pritraukiamų TUI ir eksporto priklausomybė 2005–2015 m. (mln. JAV dol.)
(paveikslas sudarytas autorės pagal Pasaulio banko duomenis)

Iš 17 paveikslas matyti, jog gauti koreliacinės analizės rezultatai yra teisingi, jog ne visų šalių eksportas jaučia didelį tiesioginių užsienio investicijų poveikį, kadangi pasitaiko tokių atvejų, kai tiesioginėms užsienio investicijoms didėjant, eksportas mažėja, kaip pavyzdžiui Estijoje, ar tiesioginėms investicijoms mažėjant–eksportas didėja, kaip pavyzdžiui, Liuksemburge.

Tokią įdomią situaciją Liuksemburge, kai tiesioginės užsienio investicijos yra didesnės už eksportą ir staigius jų šuolius, galima sieti su Pasauline ekonomine krize, kadangi šalis yra orientuota į finansinę veiklą ir šiuo laikotarpiu stipriai nukentėjo, ir palankiu verslo klimatu šalyje, kuris traukia investicijas, kadangi šalis yra laikoma viena atviriausių ekonomikų pasaulyje, konkurencingumu ir tai, jog Liuksemburgas yra įvardinamas kaip vienas iš 9 ateities Europos miestų (Export Entreprises SA, 2017, p. 1).

Taigi, Lietuvos pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų poveikio šalies makroekonominiams rodikliams koreliacinė analizė parodė, jog tiesinis ryšys neegzistuoja tarp Lietuvos pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų ir nedarbo lygio ir infliacijos, ir egzistuoja tarp tokių kintamųjų kaip vidutinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje, eksportas, importas ir bendrasis vidaus produktas. Vertinant tiesioginių užsienio investicijų poveikį šiems makroekonominiams rodikliams, akivaizdu, jog pritrauktos tiesioginės užsienio investicijos lemia didesnę darbo užmokestį siūlančių įmonių atėjimą į šalį, didėja eksporto ir importo mastai, kas apskritai prisideda prie BVP ir visos ekonomikos augimo.

Vis dėlto, buvo nustatyta, jog Lietuvos pritraukiamos TUI daro didžiausią poveikį šalies eksportui, kadangi tiesinis ryšys tarp jų yra stipriausias ir tiesioginės užsienio investicijos lemia apie 86,9 proc. eksporto. Didėjantis eksportas yra rodiklis, pritraukiantis užsienio investuotojus pasirinkti Lietuvą kaip tikslingą investicijų kryptį.

Atlikus 2016–2017 metų prognozę pagal tendą, matyti, jog ateityje pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos ir eksportas turėtų didėti, kas leidžia daryti prielaidą, jog jų tarpusavio priklausomybė taip pat išliks nepakitusi. Tokia TUI įtaka šalies eksportui yra iš ties reikšminga, kadangi kitų šalių pritraukiamų TUI ir eksporto koreliacinė analizė parodė, jog tik vienintelė Estija pasižymi didesniu TUI poveikiu eksportui, kuris siekia 32,3 proc. Kitose pasirinktose šalyse TUI poveikis eksportui nėra būdingas, nes pasitaiko situacijų, kai tiesioginėms užsienio investicijoms didėjant, eksportas mažėja arba atvirkščiai.

Vertinant Lietuvos 2016–2017 metų prognozę, galima teigti, jog tai yra tiesa, kadangi remiantis VŠĮ „Investuok Lietuva“ duomenimis (2016), Lietuvoje 2015 metais buvo vykdyti 49 tiesioginių užsienio investicijų projektai, o net 35 proc. tiesioginių užsienio investicijų buvo nukreipta į gamybą, kas reiškia, jog šios tiesioginės užsienio investicijos reikšmingai prisideda prie šalies eksporto. Be to, reikėtų paminėti, jog šią TUI dalį sudarė investicijos iš:

- Švedijos. Švedijos įmonė „Anva Industries“ Biržuose nusprendė gaminti įvairiose srityse naudojamus gumos komponentus;
- Vokietijos. Vokietijos kompanija „Klasmann Deilmann“ Šilutės rajone nusprendė plėtoti projektą, skirtą maišyti, sijoti, tirti biokurą ir substratus.

- Olandijos. Olandijos įmonė „Formula-Air“ Šiauliuose nusprendė gaminti pramoninių dulkių ištraukimo ir ventiliacijos įrangą.
- Norvegijos. Norvegijos naftos ir dujų technologijų įmonė „CSUB“ nusprendė atidaryti gamybos padalinį Klaipėdoje ir gaminti stiklo pluošto gaminius.
- Danijos. Danijos saugos priemonių gamintoja „Oppenheim & Jansson“ nusprendė atidaryti gamybos padalinį Klaipėdoje (VŠĮ „Investuok Lietuva“, 2016, p. 11-12).

Taigi, atsižvelgiant į Lietuvos pritraukiamas TUI ir vykdomus projektus, galima daryti išvadą, jog Lietuvos pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos turi reikšmingą teigiamą poveikį Lietuvos ekonomikai.

4.2 Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje poveikis šalies makroekonominiams rodikliams

Šioje dalyje yra atliekama Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje poveikio Lietuvos makroekonominiams rodikliams koreliacinė analizė, kuri leis nustatyti, kurie šalies makroekonominiai rodikliai jaučia didžiausią Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje poveikį. Nustačius tą, kuri labiausiai veikia Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, bus atliekama prognozė pagal tendą, kuri parodys, ar ateityje šis poveikis išliks toks pat ar galbūt pasikeis. Galiausiai, bus atliekamas Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje poveikio labiausiai veikiamam Lietuvos makroekonominiam rodikliui palyginimas ir įvertinimas su kitomis užsienio šalimis.

4.2.1 Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje ir makroekonominių rodiklių koreliacinė analizė

Lietuvos tiesioginių investicijų užsienio šalyse koreliacinė analizė bus atliekama remiantis 11 paveiksle pateiktais koreliacinės analizės etapais, o taip pat bus naudojami 11 lentelėje pateikiami duomenys.

11 lentelė

Lietuvos tiesioginės investicijos užsienio šalyse ir analizuojami kintamieji

2005–2015 metais (mln. Eur)

(lentelė sudaryta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2017)

Metai	Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje (mln. Eur)	Nedarbo lygis (%)	Vidutinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje (Eur)	Infliacija (%)	Eksportas (mln. Eur)	Importas (mln. Eur)	BVP (mln. Eur)
2005	607.78	8.30	280.73	6.90	9490.10	12497.80	21002.40
2006	793.33	5.80	459.20	6.70	11262.80	15429.40	24079.20
2007	1072.14	4.20	547.81	8.60	12509.40	17812.70	29040.70

2008	1412.55	5.80	653.61	9.70	16077.10	21144.10	32696.30
2009	1602.06	13.80	624.58	-3.30	11796.80	13123.00	26934.80
2010	1576.70	17.80	600.26	2.40	15650.70	17653.10	28027.70
2011	1607.41	15.40	613.29	5.20	20150.80	22825.50	31275.30
2012	1953.32	13.40	629.54	2.40	23047.40	24879.40	33348.20
2013	2371.83	11.80	661.16	1.40	24547.60	26207.50	35002.10
2014	2286.51	10.70	691.04	1.00	24361.40	25889.40	36590.00
2015	2397.09	9.10	756.09	0.20	22903.80	25399.60	37330.00

Iš 11 lentelės matyti, jog Lietuvos investuotojai nėra linkę daug investuoti į kitas užsienio šalis, kadangi per 11 metų laikotarpį iš viso buvo investuota 17680,72 mln. Eur, kas lyginant su Lietuvos pritraukiamomis tiesioginėmis užsienio investicijomis, yra labai nedaug. Vis dėlto, galima pastebėti, jog Lietuvos tiesioginės investicijos užsienio šalyse augo beveik visu analizuojamu laikotarpiu, išskyrus 2010 metus, kas parodo, jog Lietuvos investuotojai vis labiausiai stengiasi konkuruoti užsienio šalyse ir ten įsitvirtinti.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis (2017), Lietuvos tiesioginės investicijos daugiausia yra nukreiptos į tokias šalis kaip Nyderlandai (3273,60 mln. Eur), Latvija (3019,96 mln. Eur), Lenkija (1783,61 mln. Eur), Kipras (1539,99 mln. Eur) ir Estija (1520,22 mln. Eur).

Taigi, atsižvelgiant į tai, jog Lietuva investuoja į kitas užsienio šalis, tai turėtų turėti tam tikrą poveikį Lietuvos ekonomikai. Siekiant tai išsiaiškinti, toliau yra atliekama koreliacinė analizė.

Antrasis Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje poveikio Lietuvos makroekonominiams rodikliams koreliacinės analizės etapas yra duomenų patikrinimas ar jie yra pasiskirstę pagal normalųjį skirstinį ir ar turi išskirčių, kurias reikėtų pašalinti, jog jie būtų tinkami analizei naudoti. 12 lentelėje pateikiamas atliktas duomenų normalumo patikrinimas.

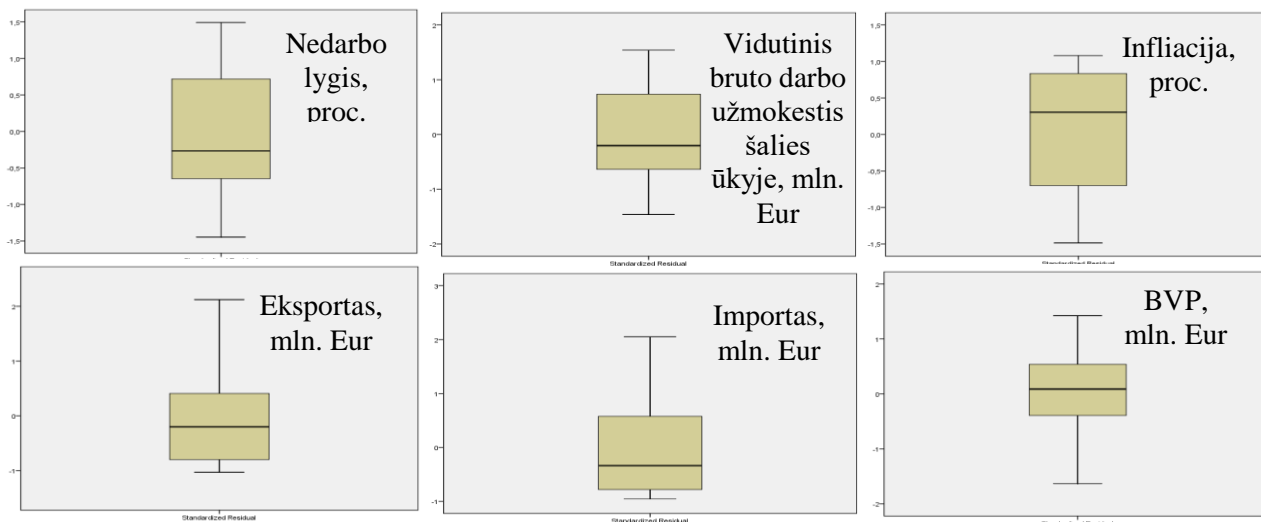
12 lentelė

Analizuojamų kintamųjų normalumo patikrinimas (lentelė sudaryta autorės)

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Nedarbo lygis, proc.	,158	11	,200*	,948	11	,621
Vidutinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje, Eur	,131	11	,200*	,974	11	,927
Infliacija, proc	,171	11	,200*	,886	11	,124
Eksportas, mln. Eur	,162	11	,200*	,901	11	,190
Importas, mln. Eur	,206	11	,200*	,875	11	,089
BVP, mln. Eur	,169	11	,200*	,944	11	,569

Iš 12 lentelės matyti, jog visų kintamųjų Shapiro-Wilk tikimybių reikšmės yra didesnės už reikšmingumo lygmenį 0,05, kas reiškia, jog visi duomenys yra pasiskirstę pagal normalųjį skirstinį. Vis dėlto, siekiant nustatyti ar duomenys yra tinkami naudoti, yra reikalingas kintamųjų išskirčių patikrinimas (žr. 18 pav.).

18 paveiksle matyti, jog visi analizuojamieji kintamieji neturi išskirčių, kas reiškia, jog jie yra tinkami naudoti koreliacinei analizei atlikti.

**18 pav. Kintamųjų išskirčių tikrinimas
(paveikslas sudarytas autorės)**

Sekantis koreliacinės analizės žingsnis yra tiesinio ryšio tarp Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje ir analizuojamų kintamųjų reikšmingumo nustatymas. Šiame etape yra naudojamas anksčiau minėtas Pearson koreliacijos koeficientas ir tikimybės.

Šis etapas parodė (žr. 13 lentelė), jog tiesinis ryšys neegzistuoja tarp Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje ir nedarbo lygio, kadangi gautos tikimybės reikšmė yra didesnė už pasiklovimo lygmenį 0,05.

13 lentelė

**Netiesinis ryšys tarp Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje ir nedarbo lygio
(lentelė sudaryta autorės)**

		Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. Eur	Nedarbo lygis, proc.
Pearson Correlation	Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. Eur	1.000	.425
	Nedarbo lygis, proc.	.425	1.000
Sig. (1-tailed)	Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. Eur	.	.096
	Nedarbo lygis, proc.	.096	.

Kiti gauti rezultatai rodo, jog reikšminis tiesinis ryšys egzistuoja tarp Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje ir vidutinio bruto darbo užmokesčio šalies ūkyje, eksporto, importo, BVP ir infliacijos. Tai parodo, jog Lietuvos investicijos užsienyje turi didesnę poveikį šalies ekonomikai, kadangi yra veikiama daugiau veiksnių (žr. 14 lentelė).

14 lentelė

**Tiesinis ryšys tarp Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje ir makroekonominių rodiklių
(lentelė sudaryta autorės)**

		Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. Eur	Vidutinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje, Eur
Pearson Correlation	Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. Eur	1.000	.879
	Vidutinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje, Eur	.879	1.000
Sig. (1-tailed)	Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. Eur	.	.000
	Vidutinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje, Eur	.000	.
		Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. Eur	Eksportas, mln. Eur
Pearson Correlation	Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. Eur	1.000	.917
	Eksportas, mln. Eur	.917	1.000
Sig. (1-tailed)	Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. Eur	.	.000
	Eksportas, mln. Eur	.000	.
		Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. Eur	Importas, mln. Eur
Pearson Correlation	Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. Eur	1.000	.846
	Importas, mln. Eur	.846	1.000
Sig. (1-tailed)	Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. Eur	.	.001
	Importas, mln. Eur	.001	.
		Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. Eur	BVP, mln. Eur
Pearson Correlation	Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. Eur	1.000	.912
	BVP, mln. Eur	.912	1.000
Sig. (1-tailed)	Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. Eur	.	.000
	BVP, mln. Eur	.000	.
		Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. Eur	Infliacija, proc
Pearson Correlation	Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. Eur	1.000	-.660
	Infliacija, proc	-.660	1.000
Sig. (1-tailed)	Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. Eur	.	.014
	Infliacija, proc	.014	.

Nustačius kintamuosius, tarp kurių egzistuoja reikšminis tiesinis ryšys, toliau yra svarbu nustatyti, kaip stipriai kiekvieną iš jų veikia Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje. Šiam nustatymui atlikti bus naudojamas determinacijos koeficientas– R^2 . Didesnė koeficiento reikšmė reiškia, jog didesnę priklausomojo kintamojo dalį nulemia nepriklausomas kintamasis.

15 lentelė

**Priklausomybės tarp Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje ir kintamųjų stiprumo nustatymas
(lentelė sudaryta autorės)**

Model a. Dependent Variable: Vidutinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje, Eur b. Predictors: (Constant), Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. Eur	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	,879 ^a	.772	.747	309.16735	.782
Model a. Dependent Variable: Infliacija, proc. b. Predictors: (Constant), Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. Eur	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	,660 ^a	.436	.373	486.52444	1.066
Model a. Dependent Variable: Eksportas, mln. Eur b. Predictors: (Constant), Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. Eur	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	,917 ^a	.841	.823	258.37340	1.455
Model a. Dependent Variable: Importas, mln. Eur b. Predictors: (Constant), Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. Eur	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	,846 ^a	.715	.683	345.82804	1.481
Model a. Dependent Variable: BVP, mln. Eur b. Predictors: (Constant), Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. Eur	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	,912 ^a	.832	.814	265.31901	1.595

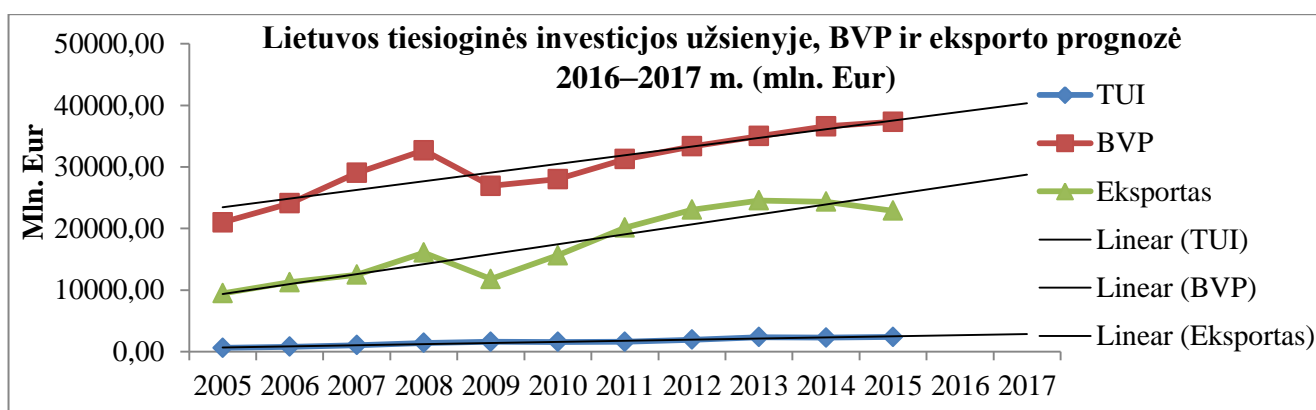
Iš 15 lentelės matyti, jog Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje daro reikšmingą poveikį daugeliui Lietuvos makroekonominių rodiklių, kadangi priklausomybė tarp Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje ir eksporto yra lygi–84,1 proc., BVP–83,2 proc., vidutinio bruto darbo užmokesčio šalies ūkyje–77,2 proc., importo–71,5 proc. ir infliacijos–43,6 proc.

Tokia situacija gali reikšti, jog tiesioginės investicijos skatina investuojančios šalies eksportą dėl gamybos plėtros, o taip pat gali paveikti eksportą iš investicijas priimančios šalies eksporto pusės ir didinti eksportui skirtos pagamintos produkcijos apimtį, kas toliau gerina eksporto rezultatus. Tas pats būdinga vertinant importą, kadangi investicijos į užsienio šalį gali skatinti pigesnėje užsienio šalyje pagamintos produkcijos importą į namų šalį. Be to, investicijų išėjimas iš šalies taip pat gali prisidėti

prie darbuotojų perkėlimo, todėl jų trūkumas investuojančioje šalyje gali lemti darbo užmokesčio didėjimą.

Taigi, apibendrinant šią Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje poveikio Lietuvos makroekonominiams rodikliams koreliacinę analizę, galima daryti išvadą, jog Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje yra reikšmingos Lietuvai, nors jų srantai ir nėra dideli.

Atsižvelgiant į tai, jog Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje taipogi labiausiai veikia eksportą (84,1 proc.), tačiau ne ką mažesnis poveikis yra pastebimas ir BVP, toliau yra atliekama Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje, eksporto ir BVP prognozė naudojant tendą, kuri leis pamatyti, ar tiesioginėms investicijoms keičiantis keičiasi ir šie rodikliai.

19 pav. Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje, BVP ir eksporto prognozė 2016–2017 m. (mln. Eur)

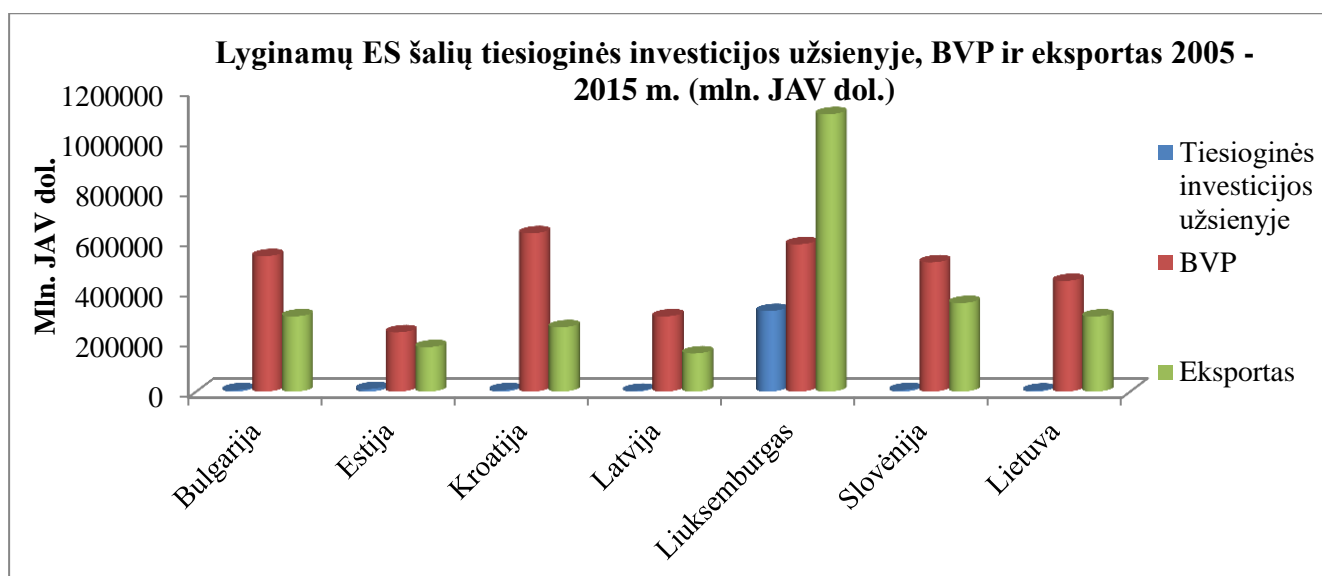
(paveikslas sudarytas autorės remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2017)

Iš 19 paveikslu matyti, jog Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje 2016–2017 metais turėtų didėti, kas taip pat lems BVP ir eksporto augimą šalyje, todėl galima daryti prielaidą, jog Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje poveikis tiek BVP, tiek ir eksportui liks nepakitęs.

4.2.2 Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje poveikio eksportui ir BVP palyginimas su kitomis ES šalimis

Šioje dalyje naudojant koreliacinę analizę bus analizuojamas kitų šalių tiesioginių investicijų užsienyje poveikis jų eksportui ir BVP. Šiai analizei pasirinktos šalys yra tos pačios, kurios buvo naudojamos vertinant ir pritraukiamų TUI poveikį eksportui–Bulgarija, Estija, Kroatija, Latvija, Liuksemburgas ir Slovėnija. 20 paveiksle vaizduojamos jų tiesioginės investicijos užsienyje, BVP ir eksportas už 2005–2015 metus. Vėlgi, reikėtų pažymėti, jog visi duomenys yra pateikiami JAV doleriais, kadangi už tokį ilgą laikotarpį duomenys eurais nėra skelbiami.

20 pav. Lyginamų ES šalių tiesioginės investicijos užsienyje, BVP ir eksportas 2005–2015 metais (mln. JAV dol.)
(paveikslas sudarytas autorės remiantis Pasaulio banko duomenimis, 2017)

Iš 20 paveikslo matyti, jog visų analizuojamų šalių tarpe išsiskiria Liuksemburgas, kurio tiesioginės investicijos užsienyje, BVP ir eksportas yra didžiausias iš visų. Vertinant kitas šalis, galima pastebėti, jog antroji šalis pagal tiesiogines investicijas užsienyje, BVP ir eksportą yra Kroatija, po to Slovėnija, Bulgarija, Lietuva, Estija ir Latvija. Remiantis 20 pav. sunku pasakyti, ar šių šalių tiesioginės investicijos užsienyje daro tam tikrą poveikį jų BVP ir eksportui. Siekiant tai išsiaiškinti, buvo atlikta koreliacinė analizė tarp kiekvienos iš pasirinktų ES šalių tiesioginių investicijų užsienyje ir jų BVP ir eksporto. Gauti rezultatai pateikiami 16 lentelėje.

16 lentelė

Tiesioginių investicijų užsienyje poveikio šalių BVP ir eksportui nustatymas
(lentelė sudaryta autorės)

MODEL: BULGARIJA	R Square	MODEL: LATVIJA	R Square
b.: Predictors: (Constant), Bulgarijos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. JAV dol.		b.: Predictors: (Constant), Latvijos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. JAV dol.	
a. Dependent Variable: Eksportas, mln. JAV dol.	,069	a. Dependent Variable: Eksportas, mln. JAV dol.	,059
a. Dependent Variable: BVP, mln. JAV dol.	,166	a. Dependent Variable: BVP, mln. JAV dol.	,196
MODEL: ESTIJA	R Square	MODEL: LIUKSEMBURGAS	R Square
b.: Predictors: (Constant), Estijos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. JAV dol.		b.: Predictors: (Constant), Liuksemburgo tiesioginės investicijos užsienyje, mln. JAV dol.	
a. Dependent Variable: Eksportas, mln. JAV dol.	,200	a. Dependent Variable: Eksportas, mln. JAV dol.	,061

a. Dependent Variable: BVP, mln. JAV dol.	,039	a. Dependent Variable: BVP, mln. JAV dol.	,042
MODEL: KROATIJA	R Square	MODEL: SLOVĖNIJA	R Square
b.: Predictors: (Constant), Kroatijos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. JAV dol.		b.: Predictors: (Constant), Slovėnijos tiesioginės investicijos užsienyje, mln. JAV dol.	
a. Dependent Variable: Eksportas, mln. JAV dol.	,103	a. Dependent Variable: Eksportas, mln. JAV dol.	,074
a. Dependent Variable: BVP, mln. JAV dol.	,133	a. Dependent Variable: BVP, mln. JAV dol.	,003

Iš 16 lentelės matyti, jog tiesioginės investicijos užsienyje didžiausią poveikį BVP ir eksportui daro Kroatijoje, kadangi Kroatijos tiesioginių investicijų užsienyje poveikis BVP siekia 13,3 proc., o eksportui 10,3 proc. Vertinant kitas šalis, galima pastebėti, jog šalių tiesioginių investicijų srautai užsienyje labiausiai veikia jų BVP, tačiau ne eksportą, ką vėlgi galima sieti su skirtingomis investicijų kryptimis ir kitais veiksniais, kurie gali lemti tokį rezultatą.

Lyginant Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje poveikį BVP ir eksportui su šių šalių tiesioginių investicijų užsienyje daromu poveikiu jų BVP ir eksportui, galima daryti išvadą, jog Lietuva yra kur kas labiau priklausoma nuo savo tiesioginių investicijų užsienyje, nei šios pasirinktos šalys. Tokią Lietuvos priklausomumo nuo tiesioginių investicijų užsienyje situaciją galima paaiškinti tuo, jog Lietuva kaip valstybė nėra didelė, todėl bet kokie tiesioginių investicijų srautai turi reikšmingą poveikį, kas nėra būdinga kitoms pasirinktoms šalims, kurios generuoja didelį BVP ar pritraukia didelius tiesioginių užsienio investicijų srautus.

Taigi, atlikus Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje poveikio Lietuvos makroekonominiams rodikliams koreliacinę analizę, buvo nustatyta, jog Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje daro poveikį Lietuvos eksportui, importui, vidutiniam bruto darbo užmokesčiui šalies ūkyje, BVP ir infliacijai. Nors Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje daro įtaką beveik visiems Lietuvos makroekonominiams rodikliams, tačiau didžiausias reikšminis tiesinis ryšys pastebimas tarp tiesioginių investicijų užsienyje ir eksporto ir BVP. Šių kintamųjų priklausomybė nuo tiesioginių investicijų užsienyje siekia daugiau kaip 80 proc., kas reiškia, jog Lietuvos investuotojų investicijos į užsienio šalis yra ypač svarbios Lietuvai ir jos ekonomikai.

Lyginant Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje poveikį šalies BVP ir eksportui su poveikiu kitų ES šalių BVP ir eksportui, matyti, jog jų tiesioginių investicijų užsienyje poveikis šiems makroekonominiams rodikliams nėra toks didelis kaip Lietuvoje, ką galima manyti, lemia jų sukuriamas didesnis BVP ar pritraukiami tiesioginių investicijų srautai, todėl didesnės ar mažesnės šalies investicijos neturi tokio reikšmingo poveikio.

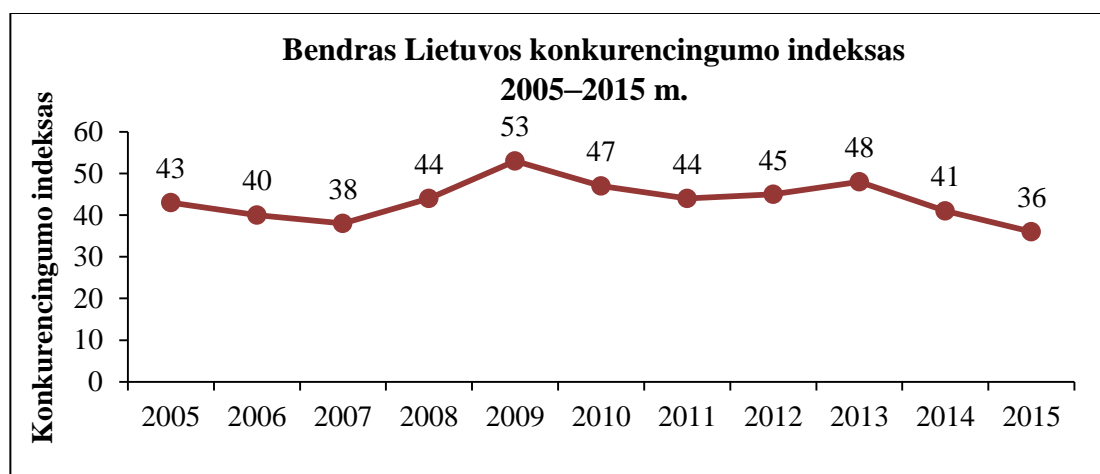
Atsižvelgiant į tai, galima daryti išvadą, jog Lietuvos investuotojai turėtų stengtis daugiau investuoti į kitas užsienio šalis, kadangi tai turi didelę reikšmę Lietuvos ekonominei gerovei.

4.3 Lietuvos konkurencingumo ir pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų ryšio vertinimas

Kaip parodė 4.1 ir 4.2 dalys, Lietuvos pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos ir tiesioginės investicijos užsienio šalyse nėra didelės jas lyginant su kitų šalių tiesioginėmis užsienio investicijomis. Atsižvelgiant į tai, galima daryti prielaidą, jog tokią situaciją gali lemti tai, jog Lietuva nėra patraukli investicijų šalis arba kaip šalis nesugeba konkuruoti su kitomis valstybėmis.

Siekiant išsiaiškinti, ar Lietuva yra konkurencinga ją lyginant su kitomis pasaulio šalimis, yra naudojamas konkurencingumo indeksas, kurio dėka šaliai yra skiriama vieta atsižvelgiant į šalies pagrindinius makroekonominis rodiklius ir tris pagrindinius subindeksus, tokius kaip pagrindinių reikalavimų subindeksas, kuris vertina valstybės institucinę aplinką, našumą skatinančių veiksnių subindeksas, kuris vertina efektyvumą skatinančius veiksnius, ir inovacijų ir verslo išmanumo subindeksas, kuris naudojamas įvertinti inovatyvumą ir verslo išmanumą.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis (2017), Lietuva pasaulio šalių, kurių skaičius kiekvienais metais yra didesnis negu 100, konkurencingumo vertinimo tyrime dalyvauja nuo 2001 metų, tačiau, atsižvelgiant į tai, jog ankstesniuose skyriuose yra analizuojamas 2005–2015 metų laikotarpis, šioje dalyje taip pat bus vertinimas Lietuvos konkurencingumas 2005–2015 metais, kas taip pat leis įvertinti kaip Lietuva atrodė Pasaulio ekonomikos krizės laikotarpiu. Remiantis Pasaulio ekonomikos forumo konkurencingumo ataskaitomis, 21 paveiksle pateikiamas bendras Lietuvos konkurencingumo indeksas 2005–2015 metais. Reikėtų atsižvelgti į tai, jog mažesnė reikšmė (aukštesnė vieta) reiškia geresnį rezultatą, o ne atvirkščiai.

21 pav. Lietuvos konkurencingumo indeksas 2005–2015 m.

(paveikslas sudarytas autorės pagal Pasaulio ekonomikos forumo duomenis 2005-2015)

Iš 21 paveikslą matyti, jog Lietuvos konkurencingumas visu analizuojamu laikotarpiu pakankamai kito, tačiau žemiausią tašką pasiekė 2009 metais, kada užėmė 53 vietą iš galimų 133. Vertinant laikotarpį iki Pasaulio ekonomikos krizės ir po jos, galima manyti, jog tai turėjo didžiausią

įtaką tokiai Lietuvos situacijai ją lyginant su kitomis šalimis. Šiais metais trys pagrindiniai subindeksai buvo įvertinti taip: pagrindiniai reikalavimai–47 vieta, efektyvumo skatinimas–47 vieta ir inovacijos ir išmanumas–53 vieta. Atsižvelgiant į tai, jog Lietuvos išmanumui ir inovatyvumui buvo skirtas mažiausias įvertinimas, galima daryti išvadą, jog tam taip pat turėjo įtakos sumažėjusios Lietuvos pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos 2008–2009 metais jas lyginant su 2007 m. 2009 metais Lietuva nusileido tokioms šalims kaip Šveicarija (1 vieta), Švedija (4 vieta), Danija (5 vieta), Austrija (17), Kataras (22 vieta), Estija (35 vieta) ar Lenkija (46 vieta).

Vertinant Lietuvos konkurencingumą laikotarpiu po krizės (2010–2013 m.), matyti, jog Lietuvos konkurencingumo situacija šiuo laikotarpiu stipriai pagerėjo, nors 2013 metais vėl buvo užimta žemesnė vieta nei 2010–2012 metais. Šiais metais Lietuva negebėjo konkuruoti su tokiomis šalimis kaip Šveicarija (1 vieta), Estija (32 vieta), Lenkija (42 vieta) ar Čekija (46 vieta). Prasčiau buvo įvertinti Lietuvos bendrieji reikalavimai–43 vieta, efektyvumo skatinimas–47 vieta ir inovatyvumas ir išmanumas–44 vieta. Matyti, jog šiais metais didžiausią įtaką tokiam rezultatui turėjo efektyvumo skatinimas, kadangi 2013 metais Lietuvoje buvo pakankamai aukštas nedarbo lygis.

2014–2015 metai Lietuvai buvo patys geriausi, kadangi lyginant su 2013 metais Lietuva pakilo per 7 pozicijas 2014 metais ir dar 5 pozicijas 2015 metais.

17 lentelė

Lietuvos subindeksų vertinimas 2013–2015 metais

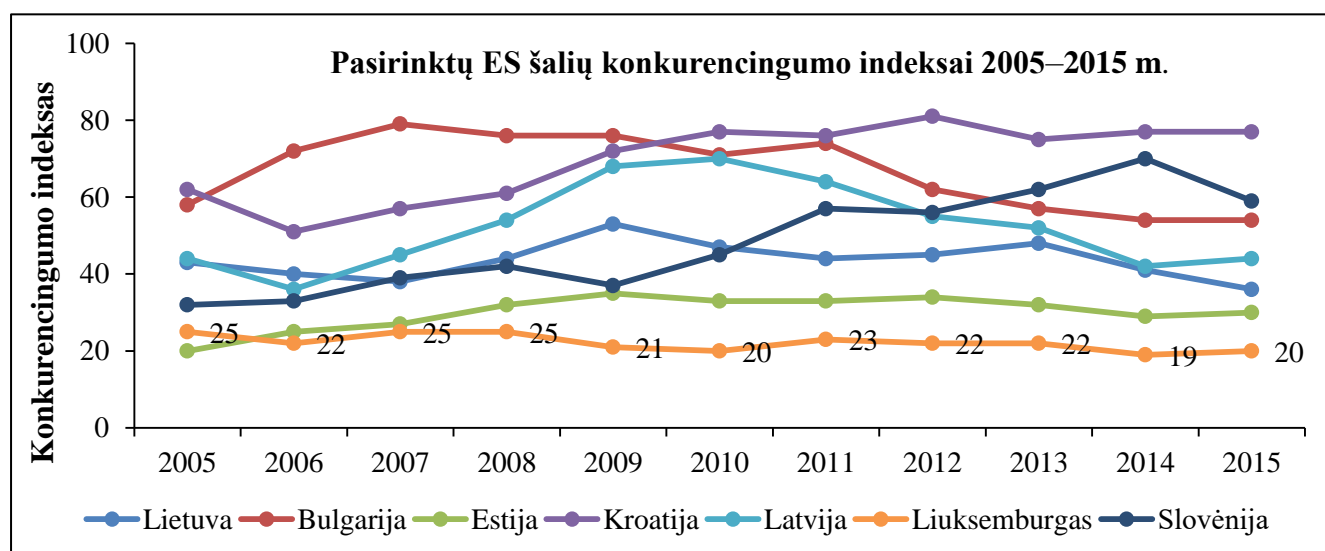
(lentelė sudaryta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2015)

Vieta tarp pasaulio šalių			
	2013	2014	2015
Vieta pagal BKI / reitingo taškai (vertinimo skalė – 0–7)	48 / 4,41	41 / 4,5	36/4,5
Pagrindinių reikalavimų subindeksas	43	37	35
Institucinė aplinka	61	58	53
Infrastruktūra	41	43	42
Makroekonominė aplinka	58	42	30
Sveikata ir pradinis išsilavinimas	50	35	36
Našumą skatinančių veiksnių subindeksas	47	38	36
Aukštasis išsilavinimas ir profesinis mokymas	27	26	24
Prekių ir paslaugų rinkos veiksmingumas	49	47	36
Darbo rinkos veiksmingumas	69	53	53
Finansų rinkos plėtra	87	65	57
Technologinė parengtis	35	28	22
Rinkos dydis	78	77	78
Inovacijų ir verslo išmanumo subindeksas	44	44	37
Verslo išmanumo	48	49	39
Inovacijos	44	44	36
Tyrimė dalyvavusių šalių skaičius	148	144	140

Iš 17 lentelės matyti, jog 2014 ir 2015 metais buvo daug geriau įvertinti Lietuvos pagrindiniai reikalavimai (37 ir 35 vieta), našumo skatinimas (38 ir 36 vieta) ir inovacijos ir verslo išmanumas (44 ir 37 vieta), kuris pasikeitė tik 2015 metais, ką galima sieti su padidėjusiu verslo dėmesiu išmaniųjų technologijų pritaikymui versle ir inovacijų diegimu, siekiant pakeisti žmogaus darbo jėgą kompiuterine jėga. Vis dėlto, 2014 ir 2015 metais Lietuva nusileido tokioms šalims kaip Šveicarija (1/1 vieta), Estija (29/30 vieta) ar Čekija (37/31 vieta).

Vertinant tokius Lietuvos konkurencingumo rezultatus, atsižvelgiant į tai, jog tyrime kiekvienais metais dalyvauja daugiau kaip 100 šalių, galima daryti išvadą, jog Lietuva yra pakankamai konkurencinga šalis, kuri gali konkuruoti savo makroekonominė aplinka, išsilavinimu, technologijomis ar inovacijomis, kas yra ypač aktualu kalbant apie pritraukiamas tiesiogines užsienio investicijas.

Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, jog 4.1 ir 4.2 dalyse Lietuva buvo lyginama su Bulgarija, Estija, Kroatija, Latvija, Liuksemburgu ir Slovėnija, taip pat yra svarbu sužinoti, kaip Lietuva atrodo šių šalių tarpe vertinant konkurencingumą.

22 pav. Pasirinktų ES šalių konkurencingumo indeksai 2005–2015 m.

(paveikslas sudarytas autorės pagal Pasaulio ekonomikos forumo konkurencingumo ataskaitas 2005-2015 m.)

Iš 22 paveikslo matyti, jog didžiausias konkurentas Lietuvai vertinant jų 11 metų konkurencinį laikotarpį yra Liuksemburgas, kadangi jo užimama vieta visu analizuojamu laikotarpiu nebuvo žemesnė nei 25-ta, kas reiškia, jog šalis yra labai konkurencinga, ką taip pat dabar galima sieti ir su dideliais jos pritraukiamais TUI srtais. Tai, galima manyti, lemia palanki verslui aplinka, naudojamos pažangios technologijos, o taip pat įvairios valstybės vykdomos politikos ir palanki verslui institucinė aplinka.

Antroji didžiausia šalis konkurentė iš šių šalių yra Estija, kadangi visu analizuojamu laikotarpiu ji lenkė Lietuvą, ką galima manyti, lemia glaudūs Estijos bendradarbiavimo santykiai su Suomija, o

taip pat kuriamos ir naudojamos pažangiomis technologijos, kurios yra vienas iš motyvų, pritraukiančių investicijas į šią šalį.

Trečioji šalis vertinant konkurencingumą yra Lietuva, kuri, galima manyti, nusileidžia Estijai ir Liuksemburgui dėl sudėtingos verslo aplinkos šalyje, nepalankios verslui institucinės veiklos ir inovatyvių technologijų pritaikomumo versle stokos. Be to, Lietuvos rinka yra maža, todėl ji nėra konkurencinga kaip šalis lyginant su daug gyventojų ir potencialių vartotojų turinčiomis šalimis.

Vis dėlto, galima daryti prielaidą, jog geras konkurencingumo įvertinimas galėtų būti veiksnys, skatinantis užsienio investuotojus pasirinkti Lietuvą kaip tiesioginių investicijų kryptį. Siekiant nustatyti, ar Lietuvos konkurencingumas turi įtakos Lietuvos pritraukiamoms TUI, buvo atlikta koreliacinė analizė tarp šių dviejų kintamųjų (žr. 18 lentelė). Rezultatai parodė, jog tarp šių veiksnių neegzistuoja reikšminis tiesinis ryšys, kas reiškia, jog konkurencingumo indeksas nėra rodiklis, nulemiantis Lietuvos pritraukiamų TUI dydį.

18 lentelė

Ryšys tarp Lietuvos pritraukiamų TUI ir konkurencingumo 2005–2015 m.

(lentelė sudaryta autorės)

		Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur	Konkurencingumo indeksas
Pearson Correlation	Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur	1,000	,300
	Konkurencingumo indeksas	,300	1,000
Sig. (1-tailed)	Lietuvos pritraukiamos TUI, mln. Eur	.	,185
	Konkurencingumo indeksas	,185	.

Blogesnė už Lietuvos konkurencingumo situacija yra Slovėnijoje, Bulgarijoje, Latvijoje ir Kroatijoje, kadangi visos šios šalys stokoja priemonių, kurios paskatintų augti verslą ir gebėti konkuruoti su kitomis šalimis. Vis dėlto, galima pastebėti, jog beveik visų šių šalių konkurencingumo situacija po truputį gerėjo išskyrus Kroatiją, kurios situacija išlieka nekintanti, kas reiškia jos mažiausias galimybes konkuruoti.

Taigi, apibendrinant Lietuvos konkurencingumą kitų šalių atžvilgiu, galima daryti išvadą, jog visų tyrime dalyvaujančių pasaulio šalių kontekste Lietuva atrodo silpna konkurentė, tačiau palyginus Lietuvos konkurencingumą su Bulgarijos, Latvijos, Estijos, Liuksemburgo, Kroatijos, Slovėnijos konkurencingumu, matyti, jog situacija Lietuvai leidžia konkuruoti, kadangi ji nusileidžia tik Liuksemburgui ir Estijai, kur didžiausias dėmesys yra skiriamas verslui ir technologijoms. Remiantis VŠĮ „Investuok Lietuva“ informacija (2016), Lietuva yra konkurencinga dėl savo geografinės padėties

ir stipraus Šiaurės šalių įsitvirtinimo Lietuvoje, kas yra patrauklu užsienio investuotojams. Kaip pagrindinį Lietuvos trūkumą siekiant konkuruoti su kitomis užsienio šalimis galima išskirti prastą verslo aplinką, didelius mokesčius, mažą rinką, inovacijų ir mokslinių tyrimų stoką.

Atlikus tiesioginių užsienio investicijų poveikio Lietuvos ekonomikai tyrimą naudojant koreliacinę analizę, buvo nustatyta, jog Lietuvos pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos pasižymi reikšminiu tiesiniu ryšiu su vidutiniu bruto darbo užmokesčiu šalies ūkyje, importu, eksportu ir BVP. Vertinant visų šių kintamųjų priklausomybę ir tarpusavio ryšio stiprumą, buvo nustatyta, jog 86,9 proc. Lietuvos eksporto lemia pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos. Šį reikšmingą poveikį eksportui galima paaiškinti tuo, jog didžioji dalis į Lietuvą ateinančių investicijų yra nukreiptos į gamybos sektorių, todėl šio sektoriaus augimas taip pat lemia ir eksporto mastų didėjimą.

Vis dėlto, pasirinktų šalių lyginamoji analizė parodė, jog tokia pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų poveikio šalies eksportui situacija nėra būdinga tokioms šalims kaip Bulgarija, Slovėnija, Liuksemburgas, Latvija ar Kroatija, kadangi šiose šalyse pritraukiamos TUI neturi reikšmingo poveikio jų eksportui. Reikšmingesnė pritraukiamų TUI ir eksporto priklausomybė pastebima Estijoje, kadangi čia pritraukiamos TUI lemia 32,3 proc. eksporto. Kaip bebūtų, prognozė rodo, jog Lietuvos pritraukiamų TUI ir eksporto priklausomybė ir toliau ateityje išliks nepakitusi, nes tiek tiesioginės užsienio investicijos, tiek ir eksportas didės.

Vertinant Lietuvos tiesiogines investicijas užsienyje, buvo nustatyta, jog Lietuvos tiesioginės investicijos pasižymi reikšmingu tiesiniu ryšiu su vidutiniu bruto darbo užmokesčiu šalies ūkyje, eksportu, importu, BVP ir infliacija. Vertinant visus šiuos kintamuosius, didžiausia priklausomybė buvo pastebėta tarp tiesioginių investicijų užsienyje, eksporto ir BVP. Tiesioginių investicijų užsienyje poveikis Lietuvos eksportui siekia 84,1 proc., o BVP–83,2 proc. Tokią tiesioginių investicijų užsienyje įtaką Lietuvos eksportui ir BVP galima paaiškinti tuo, jog Lietuvos dalyvavimas užsienio šalyse ir rinkose yra ypatingai reikšmingas Lietuvai dėl įvairių priežasčių, tokių kaip gamybos plėtra ir prekių ir paslaugų apimčių didėjimas, importas ir kainų mažėjimas, darbo užmokesčio ir perkamosios galios didėjimas, kas veikia visą Lietuvos ekonomiką. Vis dėlto, ateityje šis poveikis turėtų išlikti nepakitęs.

Lyginant tiesioginių investicijų užsienyje poveikį Lietuvos eksportui ir BVP su kitų šalių tiesioginių investicijų užsienyje poveikiu jų eksportui ir BVP, galima daryti išvadą, jog tiesioginių investicijų užsienyje poveikis eksportui ir BVP analizuojamose šalyse nėra reikšmingas, kadangi tik Kroatijoje šalies tiesioginės investicijos užsienyje lemia 13,3 proc. BVP ir 10,3 proc. eksporto. Tokią situaciją galima paaiškinti tuo, jog šios šalys geba sukurti didesnę bendrą vidaus produktą ir pritraukti daugiau investicijų, todėl mažesni ar didesni tiesioginių investicijų srautai užsienyje neturi reikšmingos įtakos.

Atsižvelgiant į Lietuvos pritraukiamas TUI ir tiesiogines investicijas užsienio šalyse, galima daryti išvadą, jog tiesioginės užsienio investicijos nėra stiprioji Lietuvos pusė, kadangi kitos šalys visu analizuojamu laikotarpiu gebėjo pritraukti ir investuoti daug daugiau negu Lietuva. Remiantis tuo, galima daryti išvadą, jog Lietuva nėra konkurencinga šalis siekiant pritraukti investicijas. Vis dėlto, Lietuvos vertinimas ir lyginimas su kitomis užsienio šalimis remiantis konkurencingumo indeksu parodė, jog Lietuva nėra konkurencinga šalis visų Pasaulio konkurencingumo tyrime dalyvaujančių šalių tarpe, kadangi jos užimama vieta siekia 35-40 vietą, tačiau vertinant Lietuvos konkurencingumą su tyrime analizuojamomis šalimis paaiškėjo, jog Lietuva nusileidžia tik Liuksemburgui ir Estijai, kurios užima aukštas 20–25 vietas.

Lietuvos konkurencingumo subindeksai rodo probleminius veiksnius pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas, kurie Lietuvos atveju, apima šalies dydį, kadangi mažas šalies dydis reiškia mažą rinką, mažą potencialių vartotojų skaičių, o taip pat Lietuvoje yra sudėtinga verslo aplinka, taip pat blogai vertinama institucinė aplinka ir stokojama efektyvios darbo jėgos. Be trūkumų, Lietuva taip pat turi savo konkurencinių pranašumų, iš kurių svarbiausi yra gera Lietuvos geografinė padėtis, Šiaurės šalių įsitvirtinimas, kas ypač patinka užsienio investuotojams, o taip pat nebrangi kvalifikuota darbo jėga.

Taigi, apibendrinant galima teigti, jog tiesioginės užsienio investicijos yra ypatingai reikšmingos Lietuvai ir jų poveikis stipriai jaučiamas dėl tokių dalykų kaip Lietuvos dydis, sukuriamas BVP ir pritraukiamos investicijos, kadangi bet kokie finansiniai pokyčiai veikia šalies ekonomiką. Be to, galima teigti, jog tiesioginės užsienio investicijos daro ypatingai teigiamą poveikį Lietuvai.

Atsižvelgiant į tai, jog neigiamas TUI poveikis nėra gausiai analizuojamas, todėl šis tyrimas yra ribojamas neigiamu pritraukiamų TUI ir tiesioginių investicijų užsienyje poveikiu Lietuvai, tačiau galima daryti prielaidą, jog didžiausias neigiamas TUI poveikis pasireiškia per žmogiškąjį kapitalą ir darbo jėgos migraciją, kas savaime lemia darbo užmokesčio pokyčius. Be to, šis tyrimas ribojamas duomenų naujumo, kadangi nėra įtraukiami 2016 metai. Tai lėmė tai, jog ne tik Lietuva, bet ir analizuojamos ES šalys nėra paskelbusios daugelio 2016 metų rodiklių duomenų, todėl siekiant laikotarpio vienodumo, buvo pasirinkti 2005–2015 metai. Taip pat, ne visi lyginamųjų šalių duomenys yra skelbiami eurais, todėl lyginamoji analizė yra atlikta naudojant JAV dolerius, kurie nėra nacionalinė Lietuvos valiuta. Kitas trūkumas, kuris riboja Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje poveikio Lietuvai nustatymą yra tai, jog mažai yra skelbiama apie Lietuvos tiesioginių investicijų projektus užsienio šalyse, kas neleidžia įvertinti tikrojo galimo tiesioginių investicijų poveikio Lietuvai.

Taigi, siekiant išsamesnio tiesioginių investicijų poveikio Lietuvai, ateities tyrimai turėtų daugiau analizuoti ne tik pritraukiamas tiesiogines užsienio investicijas, bet ir Lietuvos tiesiogines investicijas užsienyje.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Atlikus tiesioginių užsienio investicijų poveikio Lietuvos ekonomikai tyrimą, buvo nustatyta, kad:

1. Tiesioginės užsienio investicijos yra plačiai analizuojama tema ekonomikos literatūroje, tačiau nėra bendrai sutariama, kokį poveikį tiesioginės užsienio investicijos daro Lietuvai. Be to, nėra gausu tyrimų, kurie analizuotų Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje poveikį Lietuvai. Atlikus Lietuvos autorių, analizavusių tiesioginių užsienio investicijų poveikį Lietuvai, tyrimų analizę, paaiškėjo, jog dažniausiai yra analizuojamas Lietuvos pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų poveikis tam tikriems Lietuvos makroekonominiams elementams.

Vertinant pastarųjų metų tiesioginių užsienio investicijų situaciją Lietuvoje, galima daryti išvadą, jog Lietuvos pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos ir Lietuvos tiesioginės investicijos užsienio šalyse nėra didelės jas lyginant su kitomis į Lietuvą panašiomis ES šalimis, tokiomis kaip Latvija, Estija, Kroatija, Bulgarija, Liuksemburgas ir Slovėnija. Vis dėlto, Lietuvos pritraukiamos TUI daugiausia yra nukreiptos į apdirbamąją gamybą ir finansų ir draudimo veiklą, į kurią daugiausia investuoja Skandinavijos šalys, o ypač Švedija, kadangi 65 proc. TUI ateina iš Švedijos. Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje daugiausia yra nukreiptos į tokias šalis kaip Nyderlandai, Lenkija, Latvija, Estija ar Kipras. Šiose šalyse daugiausia 2013–2015 metų laikotarpiu buvo investuota į profesinę, mokslinę ir techninę veiklą.

2. Tiesioginės užsienio investicijos – tai investicijos į užsienio šalį, kurios suteikia galimybę įgyti dešimt arba daugiau balsavimo teisę suteikiančių akcijų konkrečioje įmonėje ir padeda užmegzti ilgalaikius santykius. Tiesioginės užsienio investicijos įprastai yra dviejų rūšių – horizontalios ir vertikalios, tačiau taip pat yra išskiriamos trys pagrindinės TUI formos: plyno lauko investicijos, rudojo lauko investicijos ir susijungimai ir įsigijimai. Kaip bebūtų, sprendimą investuoti į užsienio šalį lemia keletas pagrindinių veiksnių grupių, kurias sudaro ekonominiai, politiniai – teisiniai, mokestiniai, socialiniai – kultūriniai, technologiniai ir instituciniai veiksniai ir klasterių poveikis. Reikėtų pažymėti ir tai, jog minėti veiksniai turi įtakos šalies investiciniam klimatui ir jos patrauklumui kitų šalių atžvilgiu. Tiesioginės užsienio investicijos turi tiesioginį ryšį su bendruoju vidaus produktu (BVP), nedarbo lygiu, vidutinio darbo užmokesčio lygiu, infliacija, eksportu ar importu. Visa tai turi teigiamą ir neigiamą poveikį tiek investuojančiai, tiek ir investicijas priimančiai šaliai, tačiau abipusė nauda pastebima kalbant apie technologijų ir žinių perdavimą, darbo kokybės ir gamybos produkcijos gerinimą ir kt.

3. Lietuvos pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų ir Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje poveikio Lietuvos ekonomikai tyrimo metodologija apima koreliacinę analizę, kurią sudaro keletas pagrindinių etapų, tokių kaip duomenų atranka, jų tinkamumo analizei įvertinimas, ryšio tarp kintamųjų nustatymas ir ryšio stiprumo ir priklausomybės įvertinimas. Be to, poveikio įvertinimui yra

naudojama lyginamoji analizė, kuri leidžia įvertinti ar tiesioginių užsienio investicijų poveikis šalies ekonomikai yra panašus ir kitose valstybėse, o taip pat įvertinti ir palyginti Lietuvos konkurencingumą. Lietuvos konkurencingumas pritraukiant investicijas yra analizuojamas naudojant konkurencingumo indeksą, kuris vertina bendrą šalies makroekonomiką, o taip pat tris pagrindinius subindeksus, tokius kaip pagrindinių reikalavimų subindeksas, našumą skatinančių veiksnių subindeksas ir inovacijų ir verslo išmanumo subindeksas.

4. Atlikus tiesioginių užsienio investicijų poveikio Lietuvos ekonomikai tyrimą naudojant koreliacinę analizę, buvo nustatyta, jog Lietuvos pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos pasižymi reikšminiu tiesiniu ryšiu su vidutiniu bruto darbo užmokesčiu šalies ūkyje, importu, eksportu ir BVP. Vertinant visų šių kintamųjų priklausomybę ir tarpusavio ryšio stiprumą, nustatyta, jog 86,9 proc. Lietuvos eksporto lemia pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos. Šį reikšmingą poveikį eksportui galima paaiškinti tuo, jog didžioji dalis į Lietuvą ateinančių investicijų yra nukreiptos į gamybos sektorių, todėl šio sektoriaus augimas taip pat lemia ir eksporto mastų didėjimą.

5. Vertinant Lietuvos tiesiogines investicijas užsienyje, buvo nustatyta, jog Lietuvos tiesioginės investicijos pasižymi reikšmingu tiesiniu ryšiu su vidutiniu bruto darbo užmokesčiu šalies ūkyje, eksportu, importu, BVP ir infliacija. Vertinant visus šiuos kintamuosius, didžiausia priklausomybė buvo pastebėta tarp tiesioginių investicijų užsienyje, eksporto ir BVP. Tiesioginių investicijų užsienyje poveikis Lietuvos eksportui siekia 84,1 proc., o BVP–83,2 proc. Tokią tiesioginių investicijų užsienyje įtaką Lietuvos eksportui ir BVP galima paaiškinti tuo, jog Lietuvos dalyvavimas užsienio šalyse ir rinkose yra ypatingai reikšmingas Lietuvai dėl įvairių priežasčių, tokių kaip gamybos plėtra ir eksporto didėjimas, importas ir kainų mažėjimas, darbo užmokesčio ir perkamosios galios didėjimas, kas veikia visą Lietuvos ekonomiką.

6. Atlikus Lietuvos konkurencingumo ir pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų ryšio vertinimą, buvo nustatyta, jog Lietuvos konkurencinė situacija nėra pakankamai gera ją vertinant visų pasaulio konkurencingumo tyrime dalyvaujančių šalių tarpe, kadangi jos užimama vieta siekia 35-40 vietą, tačiau lyginant Lietuvą su analizuojamomis Latvija, Estija, Liuksemburgu, Kroatija, Slovėnija ir Bulgarija, Lietuva nusileidžia tik Liuksemburgui ir Estijai, todėl galima teigti, jog yra konkurencingesnė už daugelį šalių. Pagrindiniai Lietuvos konkurencingumą mažinantys veiksniai yra susiję su šalies dydžiu, maža rinka, nepalankia verslo aplinka ir institucinėmis politikomis, tačiau Lietuva turi konkurencinį pranašumą dėl patogios geografinės padėties, Šiaurės šalių veiklos ir nebrangios kvalifikuotos darbo jėgos.

REKOMENDACIJOS

Nors atlikus tyrimą akivaizdu kad tiesioginių užsienio investicijų poveikis Lietuvai yra teigiamas, tačiau vėlesni ateities tyrimai turėtų sutelkti dėmesį į galimą neigiamą TUI poveikį ir Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje poveikį šaliai, kadangi šiuo metu tai apriboja tyrimą, nors

galima daryti prielaidą, jog didžiausias neigiamas poveikis pasireiškia dėl žmogiškojo kapitalo judėjimo, know-how žinių ir technologijų išėjimo iš šalies. Siekdama pritraukti daugiau investicijų Lietuva turėtų stengtis keisti savo institucinę, verslo ir mokesčių aplinką, stengtis plėtoti savo finansų rinką ir skatinti darbo rinkos veiksmingumą, kadangi šiuo metu Lietuva nėra atvira verslui ir investicijoms. Pakeitusi šiuos dalykus, Lietuva galėtų būti patraukli investicijų kryptis.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- Almfraji, M. A., Almsafir, M. K. (2013). Foreign direct investment and economic growth literature review form 1994 to 2012.
- Anyanwu, J. C. (2012). Why does foreign direct investment go where it goes? New evidence from African countries. Prieiga per: https://www.researchgate.net/publication/227388361_Why_Does_Foreign_Direct_Investment_Go_Where_It_Goes_New_Evidence_from_African_Countries
- Antonescu, D. (2014). Empirical analysis of foreign direct investments at NUTS 2 region, in European Union and Romania“, 2nd International Conference ‘Economic Scientific Research. Asian Development Bank (2012). Assessing Factors Affecting M&As versus Greenfield FDI in Emerging Countries. Prieiga per: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/30058/economics-wp293.pdf>
- Azam, M., Khattak, N. R. (2009). Social and political factors effects on foreign direct investment in Pakistan (1971-2005). Gomal University Journal of Research, 25-1: 46-50.
- Bayraktar, N. (2013). Foreign direct investment and investment climate. International conference on applied economics (ICOAE).
- Brenkevičiūtė, R. (2010). Tiesioginių užsienio investicijų poveikio šalies ekonomikai analizė.
- Chisholm, D., Herman, M., Leavell, H. (2005). FDI and the effects on society. Journal of International Business Research, ISSN: 1544-0222, Vol.4.
- Connect U.S Fund (2015). 17 Big Advantages and Disadvantages of Foreign Direct Investment. Prieiga per: <http://connectusfund.org/17-big-advantages-and-disadvantages-of-foreign-direct-investment>
- Davletshin, E., Kotenkova, S., Vladimir, E. (2014). Quantitative and qualitative analysis of foreign direct investments in developed and developing countries.
- Dunning, J. H. (2002). Determinants of foreign direct investment: globalization induced changes and the role of fdi policies.
- Dunning, J. H. (2000). The eclectic paradigm as an envelope for economic and business theories of MNE activity. International Business Review 9. Prieiga per: http://www.exeter.ac.uk/media/universityofexeter/internationalexeter/documents/iss/Dunning_IBR_2000.pdf
- European Commission (2012). Definition of foreign direct investment. Prieiga per: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tec00095>
- Europos Komisija (2016). ES šalių bendrasis vidaus produktas 2015 m. Prieiga per: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries_lt

- Export Entreprises SA (2017). Luxembourg: Foreign investment. Prieiga per: <https://en.portal.santandertrade.com/establish-overseas/luxembourg/investing>
- Gasparienė, L., Remeikienė, R. (2015). The Impact of FDI on Lithuanian Economics. Prieiga per: <http://www.wseas.org/multimedia/journals/economics/2015/a105707-303.pdf>
- Garšvienė, L., Ruplienė, D. (2008). Tiesioginių užsienio investicijų įtaka šalies ekonominiam augimui. Prieiga per: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367161896483/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
- Gondor, M., Nistor, P. (2012). Fiscal policy and foreign direct investment: evidence from some emerging EU economies. „8th international strategic management conference.
- Harms, P., Méon, P.G. (2011). An FDI is an FDI is an FDI? The growth effects of greenfield investment and mergers and acquisitions in developing countries. Prieiga per: <http://hdl.handle.net/10419/48294>
- Hunady, J., Orviska, M. (2014). Determinants of foreign direct investment in EU countries – Do corporate taxes really matter?
- Hunjra, A.I., Raza, S.A., Asif, M. U. (2013). Impact of Macroeconomic Variables on Foreign Direct Investment in Pakistan. *Bulletin of Business and Economics*, 2(2), 40-52.
- Irwin, T. (2012). Acquisitions and greenfield investments – the pros and cons. Prieiga per: <https://www.tcii.co.uk/2012/10/23/acquisitions-and-greenfield-investments-the-pros-and-cons/>
- Yu, J., Walsh, J. P. (2010). Determinants of Foreign Direct Investment: A Sectoral and Institutional Approach. *International Monetary Fund Working Paper*.
- Jayakumar, A., Kannan, L., Anbalagan, G. (2014). Impact of Foreign Direct Investment, Imports and Exports. *International Review of Research in Emerging Markets and the Global Economy (IRREM) Volume: 1 No.1*.
- Kardos, M. (2014). Relevance of foreign direct investment for sustainable development. Empirical evidence from European Union. 2014. *Procedia Economics and Finance*, Volume 15, p. 1349-1354.
- Kato-Vidal, E. (2013). Foreign investment and wages: a crowding-out effect in Mexico. *Latin American Journal of Economics*.
- Kurtishi-Kastrati, S. (2013). The Effects of Foreign Direct Investments for Host Country's Economy. *European Journal of Interdisciplinary Studies*.
- Laskienė, D., Pekarskienė, I. (2011). Tiesioginių užsienio investicijų poveikis investicijas priimančios šalies darbo produktyvumui. Prieiga per: <http://internet.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/ekovad/16/1822-6515-2011-0207.pdf>
- Lee, J. W. (2013). Contribution of foreign direct investment to clean energy use, carbon emissions and economic growth. *Energy economics journal*.

- Lietuvos statistikos departamentas (2017). Nedarbo lygis Lietuvoje 2005 – 2015 m. Prieiga per: <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=a2cb0c8f-e9be-4cd0-993f-f05c9585e82a>
- Lietuvos statistikos departamentas (2017). Lietuvos pritraukiamos TUI ir Lietuvos TUI užsienyje. Prieiga per: <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=46c83781-b306-4601-bdbb-6e3d5a2df3e3>
- Lietuvos statistikos departamentas (2017). Lietuvos tiesioginės užsienio investicijos užsienyje pagal veiklos rūšis. Prieiga per: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=2198&status=A>
- Lietuvos statistikos departamentas (2016). Tiesioginių užsienio investuotojų skaičius metų pabaigoje. Prieiga per: <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=46c83781-b306-4601-bdbb-6e3d5a2df3e3>
- Lietuvos statistikos departamentas (2016). Tiesioginės užsienio investicijos pagal veiklos rūšis 2005–2015 m. Prieiga per: <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=64b283b3-52f7-4da5-a449-e0fdc882d3a9>
- Lietuvos statistikos departamentas (2016). Tiesioginės užsienio investicijos pagal pagrindines veiklos rūšis ir užsienio šalis. Prieiga per: <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=46c83781-b306-4601-bdbb-6e3d5a2df3e3>
- Lietuvos statistikos departamentas (2017). Vidutinis darbo užmokestis (bruto) Lietuvoje 2005 – 2015 m. Prieiga per: <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=a2cb0c8f-e9be-4cd0-993f-f05c9585e82a>
- Lukoševičiūtė, G., Martinkutė-Kaulienė, R. (2016). Tiesioginių užsienio investicijų įtakos Baltijos šalių ekonominei raidai vertinimas. Prieiga per: <http://www.mla.vgtu.lt/index.php/mla/article/viewFile/897/pdf>
- Moura, R., Forte, R. (2010). The Effects of Foreign Direct Investment on the Host Country Economic Growth - Theory and Empirical Evidence.
- Newby, A. (2015). Brownfield vs. Greenfield – wiley advises how to avoid the minefield. Prieiga per: <http://www.wiley.com.au/white-papers/brownfield-vs-greenfieldwiley-advises-how-to-avoid-the-minefield/>
- Omri, A., Kahouli, K. (2014). Causal relationships between energy consumption, foreign direct investment and economic growth: fresh evidence from dynamic simultaneous-equations models. Prieiga per: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2643721
- Organisation for Economic Co-operation and Development (2014). FDI flows. Prieiga per <https://data.oecd.org/fdi/fdi-flows.htm>
- Shahbaz, M., Nasreen, S., Abbas, F., Anis, O. (2015). Does foreign direct investment impede environmental quality in high-, middle-, and low-income countries?. Energy economics journal.

- Stepanok, K. (2013). Cross-Border Mergers and Greenfield Foreign Direct Investment. Kiel Institute for the World Economy. Kiel Working Paper No. 1805.
- Sunesen, E. R., Jespersen, S.T., Thelle, M. H. (2010). Impacts of EU outward FDI. Final report. Prieiga per: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2010/june/tradoc_146270.pdf
- The World bank (2017). GDP (current US\$) 2005-2015. Prieiga per: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>
- The World bank (2017). Exports of goods and services (current US\$) 2005-2015. Prieiga per: <http://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD>
- The World bank (2017). Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$) 2005-2015. Prieiga per: <http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD>
- The World bank (2017). Foreign direct investment, net outflows (BoP, current US\$) 2005-2015. Prieiga per: <http://data.worldbank.org/indicator/BM.KLT.DINV.CD.WD>
- Tintin, C. (2012). The effect of foreign direct investment on labor income: evidence from OECD countries. International journal of economics and finance studies. Vol 4, No 1. ISSN:1309-8055.
- Tuluca, N. S., Dogan, I. (2014). The impact of foreign direct investment on SME's development. 10th International strategic management conference.
- United Nations (2015). Determinants and home-country effects of FDI outflows Evidence from Latin American countries. Prieiga per: <http://www.cepal.org/en/publications/38914-determinants-and-home-country-effects-fdi-outflows-evidence-latin-american>
- United Nations (2011). Role of Technological Capabilities in Enhancing FDI Flows in Developing Asia-Pacific Economies. Prieiga per: <http://www.unescap.org/sites/default/files/polbrief9.pdf>
- United Nations (2009). The Role of international investment agreements in attracting foreign direct investment to developing countries. United Nations conference on trade and development. Prieiga per: http://unctad.org/en/Docs/diaeia20095_en.pdf
- VŠĮ Investuok Lietuva (2014). Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje. Tendencijos ir perspektyvos. Prieiga per: <http://www.investlithuania.com/wp-content/uploads/2015/02/2014-02-25-TUI-LIETUVOJE-FINAL-FINAL.pdf>
- VŠĮ Investuok Lietuva (2016). Tiesioginių užsienio investicijų (TUI) projektų apžvalga 2015 m. Prieiga per: <http://www.investlithuania.com/wp-content/uploads/2016/06/Tiesioginiu-uzsienio-investiciju-projektu-apzvalga-2015.pdf>
- World Economic Forum (2005). „The Global Competitiveness Report 2005 – 2006. Prieiga per: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2005-06.pdf
- World Economic Forum (2006). „The Global Competitiveness Report 2006 – 2007. Prieiga per: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2006-07.pdf
- World Economic Forum (2007). „The Global Competitiveness Report 2007 – 2008. Prieiga per:

<https://www.weforum.org/reports/annual-report-2007-2008>

World Economic Forum (2008). „The Global Competitiveness Report 2008 – 2009. Prieiga per:
http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2008-09.pdf

World Economic Forum (2009). „The Global Competitiveness Report 2009 – 2010. Prieiga per:
http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2009-10.pdf

World Economic Forum (2010). „The Global Competitiveness Report 2010 – 2011. Prieiga per:
http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf

World Economic Forum (2011). „The Global Competitiveness Report 2011 – 2012. Prieiga per:
http://www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_Report_2011-12.pdf

World Economic Forum (2012). „The Global Competitiveness Report 2012 – 2013. Prieiga per:
http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf

World Economic Forum (2013). „The Global Competitiveness Report 2013 – 2014. Prieiga per:
http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf

World Economic Forum (2014). „The Global Competitiveness Report 2014 – 2015. Prieiga per:
http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf

World Economic Forum (2015). „The Global Competitiveness Report 2015 – 2016. Prieiga per:
http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf